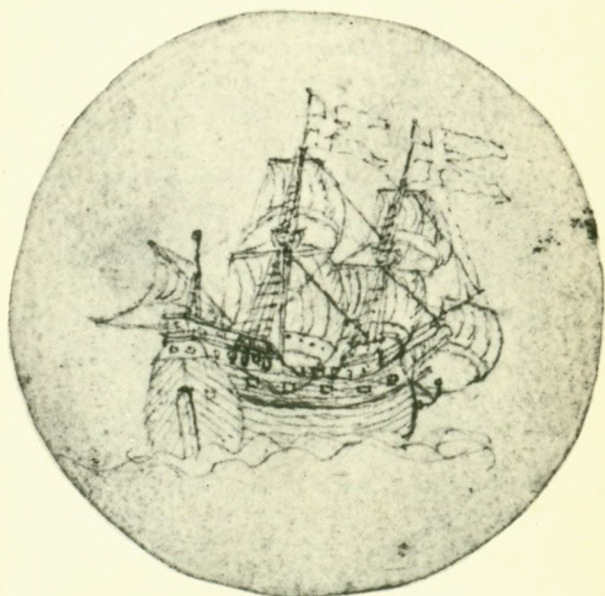

Personalhistorisk Tidsskrift

*Manu Christiani. 4.
Regis Danicæ delineata
est hæc navis.*

Årgang
108
1988 : 1

Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie

Indhold

<i>Vello Helk</i> : Christian 4.s stambogsindførsler	1
<i>P. Hampton Frosell</i> : Baron von Münnich – en frimurer i personalhistorikerens søgelys	11
<i>John T. Lauridsen</i> : Familien Berns' slægtsforhold omkring 1600	19
<i>Jørgen Skjerk</i> : H.C. Andersen – en sand løgn?	29
<i>Carl Langholz</i> : To slægter Zoëga	41
<i>Hans H. Worsøe</i> : Henric Sollbe 1901–1987 (Nekrolog)	74
<i>Gregers Hansen</i> : Højskoleforstander Holger Begtrup's anetavle	75
<i>Orientering:</i>	
Nordisk Slægtskonference 1988	10
Forespørgsel fra USA om Friedrich Erhardt Niedt	40
DIS-aktivitet for begyndere i EDB	81
Resultatopgørelse og balance 1987 for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie	82
EDB og Slægtsforskning – databasemøde	84
<i>Anmeldelser:</i>	
Rødovre Kirkebog 1682–1814. Ved Berna og Jørgen Møller-Holst. (<i>Hanne Sanders</i>)	85
Sven Poulsen: Tilfældet Meyer. En dansk læges skæbne. (<i>Tommy P. Christensen</i>)	85
Erik J. Helm, Michael Helm og Morten Bang: Slægten Helm. Efterkommere af vinskænk Erik Jensen Helm, Sønderborg, født o. år 1600. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	86
Danske Domme 1375–1662. De private domssamlinger. Udgivet af Erik Reitzel-Nielsen under medvirken af Ole Fenger. (<i>Henning Helesen</i>)	87
Samling af meddelelser om personer og familier af navnet Hvas. Af F. Hvass. Supplement III af Frants Jørgen Hvass. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	88
Karl Christensen: Min spanske krig. Erindringer fra den internationale brigades luftbatteri »Argument Dimitrov« 1936–37. (<i>Tommy P. Christensen</i>)	88
Svend Balslev: Danske forstkandidater 1786–1860. (<i>Ebbe Kornerup</i>)	89
Henning Jensen: Stamtavle over slægten Willemoës. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	90
Vello Helk: Dansk-Norske Studierejser fra Reformationen til Enevælden 1536–1660. (<i>Poul Steen</i>)	90
Harald Ilseø: 555 danske selvbiografier og erindringer. En kronologisk fører med referater til trykte selvbiografier, forfattet af personer født før 1790. (<i>Poul Steen</i>)	91
Peter Jessen: Morten Wormskjold – den glemte opdagelsesrejsende (<i>Agnete Paaschburg</i>)	91
Det danske Missionsselskab. Privatarkiv nr. 10.162, udgivet ved C. Rise Hansen. (<i>Sidsel Eriksen</i>)	92
Jens Kongsted Lampe: Skiveholm og Skovby sognes historie fra oldtid til nutid. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	93
T. Rugholm, F. Aa. Winther og N.-E. Winther: Aarhus-Winther-Slægten. En materialesamling. (<i>Claus M. Pedersen</i>)	93
Mennesker i Danmarks og Europas Middelalder. Redigeret af Brian McGuire. (<i>Poul Steen</i>)	94
Hans H. Worsøe: Find dine rødder. Politikens håndbog i slægtshistorie. (<i>Jørgen Mikkelsen</i>)	94
J.G.J. van Booma: Genealogisch onderzoek in Duitsland. (<i>Hans H. Worsøe</i>)	95

Billedet på omslaget:

Tegning af skib i Ernst Brinks stambog, autograf af Chr. IV. Se iøvrigt artiklen side 1–9 af Vello Helk i nærværende hæfte af Personalhistorisk Tidsskrift.

Christian 4.s stambogsindførsler

*Af
Vello Helk*

I Christians 4.s regeringstid oplevede stambogsskikken, som var opstået i midten af det 16. årh. i Wittenberg, sin første blomstringsperiode. Mange udenlandsrejsende havde en sådan lille bog, enten en med blanke blade eller måske ligefrem en dertil indrettet trykt emblembog i deres bagage. Under ophold på rejsen henvendte de sig til fremtrædende personligheder for at få en hilsen i bogen. I residensbyerne dristede de besøgende sig til at opsøge de fyrstelige og andre notabiliteter, der som regel nøjedes med deres valgsprog, år og navnetræk. I universitetsbyerne gik det ud over professorerne, der havde travlt med at give beviser på deres lærdom, men de kunne dog efterhånden blive trætte, således at de nøjedes med et fast tankesprog. Stambøgerne cirkulerede i vennelag og ved sammenkomster; så skulle man passe på, at man ikke skrev en hilsen til sig selv. Skikken var navnlig udbredt i universitetskredse; ved hjælp af stambogsindførslerne er det muligt at følge studenter på deres lærdomsvandring i hele Europa.¹

Indførslerne skete i rangfølge, først fyrstelige og adelige, derefter de høj-lærde efterfulgt af embedsmænd og mindre lærde. Til sidst var der afsat god plads til venner og bekendte, der gerne skrev en mere personlig afskedshilsen. Nogle havde sågar flere stambøger, således at notabiliteter kunne placeres for sig selv, mens venner og bekendte med måske knap så åndfulde, ja ofte ligefrem djærve og frivole ytringer kunne holdes adskilt i en anden stambog. Skikken blev dyrket af både adelige og borgerlige. De førstes stambøger er ofte smykket med farvestrålende illustrationer, ikke alene med våbentegninger, men også med allegoriske scener og dragtbilleder, udført mod betaling af professionelle tegnere. De fyrstelige stod heller ikke tilbage; der er således bevaret stambøger både efter Christian 4.s moder Sophie² og bedstefaderen Ulrik af Mecklenburg.³ Om Christian 4. selv har haft en stambog, synes dog tvivlsomt. Skikken havde størst udbredelse blandt tyske fyrster. Danske studenter brugte den fortrinsvis i udlandet; fra København kendes kun få studenterindførsler. Som fyrste var Christian 4. dog et efterstræbt og værdifuldt stambogsnavn. Under mine stambogsstudier har jeg fundet 30 indførsler af ham, lige fra tronbestigelsen 1588 til 1647, dog sikkert kun en meget ringe del af de hilsener, han i årenes løb har skrevet.

Mange stambøger er gået tabt, adskillige indførsler er antagelig havnet i forskellige autografsamlinger, således at deres oprindelige ejer ikke længere kan opspores, men på grundlag af de eksisterende er det dog muligt at få et lille indtryk af kongens stambogsindførsler.

Hans indførsler adskiller sig ikke fra de sædvanlige fyrstelige hilsener. De er autografer uden personligt præg, således nævnes stambogens ejer aldrig. Kun de første år er der en smule variation. Der kendes to indførsler fra 1588, da han som 11-årig efterfulgte sin fader på tronen. Den ene er til bedstefaderen hertug *Ulrik af Mecklenburg*, den anden til *Christen Poulsen Noviomagus*, hvis fader havde været slotspræst på Frederiksborg. Den unge mand stod foran sin udenlandsrejse, hvortil han havde opnået kongelig understøttelse.⁴ Indførslen i hans stambog er den eneste, hvor Christian 4. foruden sit valgsprog »Regna firmiter pietas« tilføjer et latinsk citat på fem linier, om dyd og lærdom, hvilket tyder på en personlig forbindelse mellem den unge student og drengekongen.

Nulla in otio honestior exercitatio esse
potest, quam illa quæ crebris sermonibus
quotidie cum optimis atque eruditis viris agitur.
Est enim quædam virtutis exercitatio
cum bonis viris versarij.

Efter sin udenlandsrejse 1589–96, som bragte ham bl.a. til Jena, Altdorf, Wittenberg, Herborn og Genève, blev Noviomagus først præst i Skåne. Fra 1608 til sin død fire år efter sad han i sin faders gamle stilling som slotspræst på Frederiksborg, altså atter i kongens nærhed.

Fra 1589 kendes hele fire indførsler. To af dem er stilet til adelsmænd, nemlig til den øverste sekretær i Danske Kancelli *Christen Holck*⁵ og den skotskfødte *Andrew Sinclair*,⁶ der kom til Danmark i kraft af den forbindelse, der knyttedes mellem det danske kongehus og Skotland, da prinsesse Anna ægtede Jacob 6. Begge disse adelsmænd blev senere indflydelsesrige medlemmer af rigsrådet. Christen Holcks stambog indledes 1589 af enkedronning Sophie, efterfulgt af hendes døtre Anna, den vordende dronning af Skotland, og Elisabeth, mens kong Jacob skrev sit navn på siden efter svogeren. A. Thiset mener, at de alle må være skrevet i Norge, da kong Jacob først den 21. januar 1590 kom derfra til Kronborg. Stambogen indeholder i øvrigt mange fremmede udsendinge fra tiden frem til kongens kroning 1596; senere var den med ejermanden på hans rejse med prins Hans på dennes ulykkelige tur til Rusland.

De to andre indførsler fra 1589 er ligefrem nøje daterede. Den 5. maj skrev Christian 4. på Frederiksborg i *Melchior Stegmanns* stambog. Ejeren var en

tysk student fra Sonnenwalde i Lausitz, der efter flere års studier i Wittenberg i april 1589 over Stettin, Greifswald og Rostock besøgte Danmark og altså mødte kongen på Frederiksborg, men allerede den 12. maj var han i Lübeck. Året efter møder vi ham i Basel, hvor han som præceptor for en tysk adelsmand tog den juridiske doktorgrad.⁸ Den 31. maj skrev Christian 4. i *Hans Poulsen Resens* stambog.⁹ Ejeren var kort forinden kommet hjem fra Wittenberg som nybagt magister. Det var hans første os bekendte møde med den konge, han i sit senere virke, navnlig som Sjællands biskop, skulle arbejde i så nær tilknytning til.¹⁰ I tilslutning til alle kongens indførsler 1589 findes også hans broder prins Ulriks med devisen »In dextera Jehovæ sortes meæ«. Ulrik holdt sig pænt i baggrunden og lod sin ældre broder skrive først. I Andrew Sinclairs stambog har tillige moderen dronning Sophie skrevet sit navn med sin devise – øverst på siden, efterfulgt af begge sønner.

Året efter skiltes brødrenes veje, da Ulrik blev sendt til hoffet i Braunschweig og universitetet i Helmstedt. Den eneste kendte indførsel fra dette år er til *Andreas Schwendi*, søn af kancellisekretæren Sebastian Schwendi, skrevet på Kronborg. Som stambog er benyttet en emblem bog af Nicolaus Reusner, trykt i Strassburg samme år. Christian 4. har valgt at skrive sin hilsen på højre side af et opslag, som til venstre indeholder hans faders våben, devise og forfatterens tilegnelse. Han har indviet stambogen samtidig med den skotske konge, der tegner sig for den næste indførsel. Ejeren tog kort efter på en længere udenlandsrejse, der i første omgang bragte ham til Herborn og Genève, senere kom han også til Skotland og England.¹¹

Stambogsskikken var på ingen måde forbeholdt de unge; også ældre rejssende kunne finde på at anlægge stambøger, som f.eks. *Dietrich Bevernest* fra Mecklenburg, der var 44 år, da han i anledning af prinsesse Annas ovenomtalte giftermål i diplomatisk ærinde besøgte Danmark. De nygifte har indført sig i 1590, men foran dem findes enkedronning Sophie med sin søn Christian, med årstallet 1591. Stambogen har tillige flere danske adelsmænd, der har indskrevet sig samme år, enkelte med datering i december. På samme side som kongen findes yderligere en indførsel, nemlig 1602 af kurfyrst Christian af Sachsen, sikkert i anledning af hans giftermål med Christian 4.s søster Hedvig; Bevernest havde den ærefulde opgave at føre prinsessen til brylluppet i Sachsen.¹²

De næste indførsler er skrevet i forbindelse med kroningen i august 1596. Nu udelader den unge konge tilføjelsen »electus«. Vi finder hans indførsel på det første blad af den stambog, *Heinrich Reuss von Plauen der Andere* havde med sig.¹³ Den indeholder mange navne fra denne festlige begivenhed, deriblandt *Hans Ludwig von Sperberseck*, en pfalzisk udsending til kroningen. Denne havde selv en stambog, nemlig en emblem bog af Joachim Camerarius, hvor Christian 4. har indskrevet sig på en side med en trykt devise, som

minder om hans egen: »Pura placet pietas«, og tegningen viser en elefant badende i en sø i tropiske omgivelser, under den guddommelige sols stråler.¹⁴

I november 1597 blev Christian 4. på Haderslevhus gift med Anna Cathrine af Brandenburg. Blandt bryllupsgæsterne befandt sig hertug *Georg* af Braunschweig-Lüneburg, og det er formentlig ved denne lejlighed, kongen har skrevet på første blad i hans fornemme stambog.¹⁵

I 1599 påbegyndte den senere rigsråd *Tage Thott* sin dannelsesrejse. I september var han i København, hvor han fik afskedshilsener fra rigets førende mænd. Omtrent fra samme tid stammer kongens hilsen i hans stambog, ledsaget af søster Hedvigs, mens enkedronning Sophie har valgt at skrive på den modsatte side.¹⁶

På grund af manglende stedsangivelser er det ikke altid let at se, om Christian 4. har indskrevet sig i Danmark eller på en af sine hyppige rejser, navnlig til Nordtyskland; den summariske datering med årstal er kun til ringe hjælp. Tvivlen gør sig navnlig gældende ved indførslerne fra 1605–06. Fra det førstnævnte år kendes to, den ene sammen med dronning Anna Cathrine i hertuginde *Barbara Sophie* af Württembergs stambog,¹⁷ den anden skrevet til livlænderen *Nicolaus Vick*, der var i kejserlig tjeneste, således 1603 drost hos Rudolf 2. og senere bjergværksråd hos kejser Matthias. Af andre indførsler fra samme år kan ses, at stambogens ejer indtil eftersommeren har opholdt sig i Livland, i oktober i Stettin og i december i Riddagshausen ved Braunschweig. Da var kongen i Wolfenbüttel, og Vick kan have truffet ham der, navnlig da der mangler andre indførsler fra Danmark. I stambogen står Christian 4. placeret efter mægtigere folk, nemlig den senere kejser Matthias (1603), ærkehertug Maximilian (1607) og den ungarske konge Gabriel Bethlen (Bethlen Gábor), men til gengæld er hans indførsel smykket med et farvelagt kongevåben.¹⁸ I 1606 skrev Christian 4. sig i den nordtyske adelsmand *David v. Mandelslohs* stambog. På grundlag af andre danske indførsler kan kongens med sikkerhed stedfæstes til Wolfenbüttel, hvor han endnu befandt sig i januar.¹⁹

I juni 1611 antog Christian 4. *Reynolt og Frederik van Inthiema* fra Ostfriesland som kaptajner, der fik som opgave at hverve soldater i Tyskland. De blev aftakket i november, mens de lå i Kalmar, men deres kompagnier nævnes endnu i januar 1613.²⁰ De førte en fælles stambog, hvor kongen har indskrevet sit navn 1613, antagelig samtidig med flere indførsler fra København i marts-april.²¹

Den næste indførsel er skrevet i udlandet, nemlig 1615 til *Philibert Vernat*,²² en hollandsk rigmandssøn, der flakkede om fra sted til sted. Han havde en uimodståelig evne til at vinde mennesker og færdedes ved flere tyske hoffer. Vernat agiterede i øvrigt for holsteneren Wolfgang Raticchius' pædagogiske

4

Regna firmat Pietas.
Christianus III. S. G. Rex Dania,
Norvegia &c. Anno Dni, 1605

Indførsel med våbentegning i Nicolaus Vicks stambog.

ideer og fandt også ørenlyd hos Christian 4., da denne netop nævnte år besøgte sin søstersøn, hertug Frederik Ulrik af Braunschweig. Kongen beholdt Vernet i 14 dage og indbød ham til et længere besøg i København, lovede ham tillige en kongelig gave, hvis Vernet kunne overbevise hans råder lige så meget som ham selv om Ratichius' ideer, navnlig om modersmålet som grundlag for al sprogundervisning.²³ Deres møde er markeret ved denne indførsel; samtidig med Christian 4. indskrev sig hans broder Ulrik og søster Elisabeth, der var gift med hertug Henrik Julius af Braunschweig-Wolfenbüttel.

Den næste indførsel fra 1618 er derimod på hjemmebane; denne gang hverken til en fyrste eller diplomat, men til en pebling: *Peder Wandal*, præstesøn fra Magstrup i nærheden af Haderslev, muligvis skrevet under et besøg i præstegården.²⁴ To år senere skrev kongen til *Christoph von Knesebeck*, overhofmester hos ærkebiskop Johan Frederik af Bremen, antagelig i Bredsted, hvor både han og stambogsejeren opholdt sig i august i forbindelse med forhandlingerne om antagelsen af kongens søn hertug Frederik til ærkebispens koadjutor og efterfølger.²⁵

Der kendes ingen stambogsindførsler fra kongens hånd i de næste 14 år, fra den periode i 30-årskrigen, som havde så ulykkelige følger for Danmark, og hvor Christian 4.s ry som feltherre led et alvorligt tilbageslag. Den næste kendte indførsel stammer fra det store bilager, da den udvalgte prins Christian i oktober 1634 blev gift med Magdalena Sibylle af Sachsen. Blandt de fremmede gæster var *Joachim von Kleppen*, der i august over hertugdømmerne og Fyn nåede til København, hvor han opholdt sig, indtil festlighederne var forbi. Derefter tog han til Nederlandene og England, senere finder vi ham i Westfalen. Christian 4. har som den eneste konge i stambogen placeret sig på det første blad.²⁶

Fra året efter kendes to indførsler, begge til studenter. Den ene er til *Thomas Fuiren*, søn af læge Jørgen Fuiren, der stod foran en længere udenlandsrejse,²⁷ den anden til *Hans Rasmussen Baccher* fra Rudkøbing, der var kommet hjem fra sine studier i Wittenberg.²⁸ Herefter er der tale om spredte indførsler. I 1638 skrev Christian 4. til den senere borgmester i Braunschweig *Franz Dohausen* (1605–74), der da opholdt sig i Danmark, hvor hans fader havde betydelige handelsforbindelser;²⁹ 1639 til *Werner Meyer* fra Salzwedel, der i Danmark var bibliotekar hos Jørgen Seefeld på Ringsted kloster,³⁰ og 1642 i Glückstadt til *Christian Arnisæus*, søn af læge Henning Arnisæus, der var på vej hjem fra sine studier i Nederlandene og Helmstedt.³¹

De to sidste daterede indførsler findes i en autografsamling, men det er muligt at fastslå, at den ene har været stilet til *Bernhard Oelreich* (1626–86), efter Skånes afståelse ivrig fortaler for universitetet i Lund og dets første prokansler. Kongen har skrevet i hans stambog under hans studier i Køben-

Tegning af skib i Ernst Brincks stambog.

*Manu Christiani. 4.
Regis Daniae delineata
est haec navis.*

havn 1644. Den sidste indførsel stammer fra en stambog, som har tilhørt *Caspar Anton Rehmeyer* fra Minden, der opholdt sig i København 1646–47, og stammer fra sidstnævnte år.³²

En udateret indførsel af Christian 4. er anført i fortegnelsen over en stambogssamling i Berlin 1916. Indførslen er skrevet til dr. med. *Johann Daniel Dietrich* fra Ulm, hvis stambog tidsmæssigt strækker sig fra 1583 til 1657; kongens devise er antagelig skrevet før 1600.³³

Blandt de håndskrifter i stadsbiblioteket i Königsberg, som antagelig er gået tabt under 2. verdenskrig, var to stambøger med indførsler af Christian 4. Deres eksistens fremgår af trykte uddrag, desværre i form af rene navnelister uden tid og sted. Den ene var skrevet til *Balthasar Fuchs von Bimbach*, der stod i dansk tjeneste 1591–1602, først i Tyske Kancelli og derefter som hofjunker; senere virkede han som landfoged i Preussen. Den anden var til matematikstudenten *Christian Otter* fra Litauen, senere kurfyrstelig matematiker, der opholdt sig i Danmark omkring 1642. Kongen har sikkert skrevet sin indførsel under deres ophold herhjemme.³⁴

Endelig må nævnes en udateret lille tegning af et skib, måske med kon-

gens egenhændige tilføjelse: »Manu Christiani 4. Regis Daniæ delineata est hæc navis«. Den findes i *Ernst Brincks* stambog, som i øvrigt indeholder indførsler fra perioden 1616–35, men ingen i eller fra Danmark.³⁵ Brinck har imidlertid haft en anden stambog med mange navne 1606–32 fra Harderwijk, hvor han var borgmester. Blandt dem er to medlemmer af slægten Ahlefeldt og den kongelige danske historiograf Johan Isacius Pontanus, der virkede som lærer ved byens gymnasium. Stambøgernes ejer er kendt som ivrig samler af skrifter om Norden.³⁶ Måske har Pontanus skaffet ham den lille tegning, i øvrigt magen til andre skibstegninger fra Christian 4.s hånd.

Tilføjelse

Lignende Christian 4.-autografer findes også andre steder, navnlig i bøger, der ellers ikke er benyttet som stambøger. Et eksempel er anført af Albert Fabritius i nærværende tidsskrift (12.rk. II, 1947, s. 135 f.), nemlig et eksemplar af hofpræst Christopher Knopfs bog »Etzliche Psalme und Sprüche« (København 1586) i Det kgl. Bibliotek, med egenhændige indførsler 1588 af enkedronning Sophie og hendes børn Christian, Ulrik, Elisabeth og Anna. Christians indførsel med hans valgsprog er dateret den 17. juli.

Desuden har mag.art. Louise Arnheim, Det kgl. Bibliotek, venligst gjort mig opmærksom på, at der i *National Library of Scotland*, Edinburgh, findes en stambog med Christian 4.s indførsel.

Noter

1. Om stambøgerne i almindelighed, se Vello Helk i: *Fund og Forskning XXI*, 1974, s. 7 ff., og den der anførte litteratur.
2. Kgl. Bibl. GKS 3646, 8°; se Nils G. Bartholdy i: *Der Herold*, Bd. 9, 21. Jg., 1978, s. 85–94.
3. Kgl. Bibl. GKS 2161, 4°.
4. Stambogen i Universitetsbiblioteket i Lund, se Åke Davidsson i: *Nordisk tidsskrift för bok- och biblioteksväsen LV*, 1968, s. 39 f. Indførslen i dansk oversættelse (formuleret af landsarkivar Hans H. Worsøe): »Ingen fritidsbeskæftigelse kan være mere agtværdig end den, som udføres ved hyppige samtaler hver dag med de bedste og lærde mænd. Thi det er i sandhed en øvelse i dyd (dygtighed?) at omgås gode mænd«.
5. Stambogen i privateje (på Holckenhavn). Se A. Thiset i: *Personalh. Tidsskr.* 5:II, 1905, s. 26.
6. Som stambog benyttet Amyot (oversættelse af Plutarch), *Les vies des hommes illustres*, Paris 1584; sml. Ellen Jørgensen i: *Personalh. Tidsskr.* 7:III, 1918, s. 152 f.
7. Univ. Bibl. Giessen, Ms. 1216.
8. Hans Georg Wackernagel, *Die Matrikel der Universität Basel II*, Basel 1956, s. 377.
9. Kgl. Bibl. Thott 572, 8°.
10. Bjørn Kornerup, *Biskop Hans Poulsen Resen I*, 1928, s. 108.
11. Kung. Bibl. Stockholm, Ms. K.85.
12. Folger Shakespeare Library, Washington D.C., USA, Ms. V.a. 325. Stambogen udgivet og kommenteret af Leonard For-

- ster, Das Album amicorum von Dietrich Bevernest (Verhandelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde, Nieuwe Reeks, Deel 115), Amsterdam-Oxford 1982.
13. Kgl. Bibl. NKS 229, 8°. Sml. Jørgen Steen Jensen i: Danske Magazin 8:VI, 1981, s. 210.
 14. Germanisches Nationalmuseum, Nürnberg, Hs. 16280.
 15. Staats- und Universitätsbibl. Göttingen, Ms. Hist. 220. Sml. Archiv des hist. Vereins f. Niedersachsen, N.F., 1846, s. 99.
 16. Kgl. Bibl. NKS 681, 8°; sml. Fund og Forskning XXI, 1971, s. 22.
 17. Badische Landesbibliothek, Karlsruhe, Ms. Durl. 10.
 18. Kulturhist. Museum, Stralsund. Sml. Christa Pieske i: Greifswald-Stralsunder Jahrbuch, Bd. 7, 1967, s. 213 f.
 19. W. Leo Frhr. v. Lütgendorff, Das Stambuch Davids von Mandelsloh, Hamburg 1893 (orig. stambog i stadsbiblioteket i Lübeck bortkommet under evakuering i 2. verdenskrig).
 20. Kancelliets Brevbøger 1609–15, s. 382 f., 443, 561.
 21. Provinciale Bibliotheek van Friesland, Leeuwarden, Hs. 716 (fil. mag. Jussi Nuorteva fra Helsingfors har venligst gjort mig opmærksom på denne stambog).
 22. The British Library, London, Ms. Sloane 2035 A.
 23. C. F. Linderstrøm-Lang, Wolfgang Rattichius, København 1903, s. 43 f.
 24. Kgl. Bibl. Thott 576, 8°. Sml. Carsten Petersen, Peder J. Wandal, 1924, s. 14 f. (indførslen gengivet).
 25. Kgl. Bibl. NKS 1049, 8°, sml. Fund og Forskning XXII, 1975–76, s. 62 f.
 26. Stambogen var 1903 i privateje på slottet Burgscheidungen a.d. Unstrut, s. Mansfelder Blätter 17, 1903, s. 167–174 (uddrag). Sml. Kr. Erslev, Rigsraad og Stændermøder i Kristian IVs Tid, I, 1883–85, s. 307.
 27. Kgl. Bibl. Thott 561, 8°, sml. Fund og Forskning XXII, 1975–76, s. 52.
 28. Kgl. Bibl. NKS 358^b, 8°, sml. Fund og Forskning XXII, 1975–76, s. 53.
 29. Staatsarchiv Wolfenbüttel, Hs. Abt. VI G. 13 Nr. 13. Sml. Dieter Matthes i: Festschrift zur Ausstellung Brunswiek 1031-Braunschweig 1981, s. 375–389.
 30. Kgl. Bibl. Thott 1950, 4°, sml. Fund og Forskning XXII, 1975–76, s. 59.
 31. Kgl. Bibl. NKS 358, 8°, sml. Fund og Forskning XXII, 1975–76, s. 53.
 32. Niedersächsische Landesbibliothek, Hannover, Hs. 1986. Bladet til Oelreich antagelig fjernet fra en stambog, som findes i Peabody Institute, Baltimore, Maryland (USA). Hans biografi i Dansk biogr. leksikon (3. udg., bd. 10, 1982, s. 647 f.).
 33. Carl Robert Lessings Bücher- und Handschriftensammlung, hrsg. v. Gotthold Lessing, III, Berlin 1916, s. 95.
 34. Vierteljahrschrift für Wappen-, Siegel- und Familienkunde 29, 1901, s. 20; 37, 1909, s. 84. Sml. Meddelelser fra Rentekammerarchivet 1872, s. 138, 165. Chr. Otter skrev sig 15.6.1642 i Eutin i Hans Rasmussen Bacchers stambog, Kgl. Bibl. NKS 358^b, 8°, f. 217.
 35. Kon. Bibl. Haag, Ms. 133 M 87, f. 3.
 36. Sammest. Ms. 133 M 86. Sml. H.Fr. Rørdam, Historiske Samlinger og Studier, I, 1891, s. 26.

Sidste øjeblik for tilmelding

til Nordisk Slægtskonference 1988, som har temaet: »Internordisk migration« og foregår 27.–29. maj 1988.

Tilmelding må ske snarest og allersenest **8. april 1988** til SSF v/ S. E. Sørensen, Peter Fabersvej 9, 8210 Århus V.

Konferencen foregår på den norske lægeforenings konference- og uddannelsescenter, »Soria Maria«, ved Oslo. Prisen er – inkl. helpension og overnatning – NOK 1.840,- (på enkeltværelse) og NOK 1.420,- (på dobbeltværelse). Hertil kommer den enkeltes rejseudgifter. Der kan højst være 48 deltagere, hvoraf de 12 kunne være fra Danmark.

Nærmere oplysninger kan indhentes hos S. E. Sørensen, Finn Andersen eller redaktionen.

Baron von Münnich

- en frimurer i personalhistorikerens søgelys

Af

P. Hampton Frosell

I 1910 publiceredes det første bind af K. L. Bugges »Det danske Frimureris Historie«, der behandlede tiden fra grundlæggelsen af den første loge i København i 1743 og frem til 1765. På titelbladet anføres, at bogen er trykt som manuskript for brødrene og udarbejdet efter kilder i »Den store Landsloge« i København. Værket må dog siges at have interesse også uden for ordensmedlemmernes kreds. Personalhistorikeren kan således finde meget af interesse her, hvor vi præsenteres for en lang række af vort lands dygtige statsmænd, diplomater, storkøbmænd og kunstnere, hvem frimureriet gav et livsindhold, som deres senere biografer ikke har hæftet sig ved.

Først et par ord om forfatteren og hans værk: Karl Ludvig Tørrisen Bugge (1840–1916) var nordmand.¹ Han havde virket som højesteretsadvokat indtil han i 1886 overtog posten som administrerende direktør i Kristiania Realkreditbank. Samme år blev han udnævnt til statsrevisor. Man kunne tro, at disse gøremål gav ham fuldt op at bestille, men han fandt også tid til at dyrke sin store interesse, frimureriet. Han beklædte gennem årene flere høje embeder i Norges ældste loge, Johanneslogen »St. Olaus til den hvide Leopard« – i daglig tale kaldet »St. Olaus«. Da logen i 1907 skulle fejre sit 100-års jubilæum, tilbød Bugge at skrive dens historie. Han var i 1902 fratrådt stillingen som direktør i Realkreditbanken og kunne fra den tid af helt hellige sig arbejdet med studiet af kildematerialet til sin bog. Det førte ham på rejser til København, Stockholm, Berlin og Hamburg, hvor han forskede i logearkiverne. Det overvældende materiale, han fik samlet, satte ham i stand til, foruden at løse sin egentlige opgave, også at skrive den ovennævnte bog om det danske frimureri. Det rakte endda længere. Bugge tog fat på at skrive endnu et bind, der fik titlen »Det danske Frimureris Historie indtil det svenske Systems Indførelse«. Det svenske system blev indført i Danmark i 1856. Dette arbejde nåede dog ikke at komme i trykken i Bugges tid. Bogen udkom først i 1927 i København.

Under Bugges omtale af oprettelsen af den første loge i København er der to spørgsmål, som han må lade ubesvarede. Man ved, at dens første mester

Johann Albrecht von Korff, stukket af Fr. Ludv. Bradt efter nu forsvundet portræt af Carl Gustaf Pilo.

var baron G. C. von Münnich, og at den fik til huse i den russiske gesandt, baron Johan Albrecht von Korff² bolig. Men det lykkedes ikke for Bugge at identificere baronen³, og han fandt heller ikke frem til, hvor von Korff havde sin residens.⁴ Det første udfordrer personalhistorikeren, det andet byhistorikeren.

I logens forhandlingsprotokol hedder det: »Idag, den 11. nov. 5743 [d.e. 1743], klokken 6, forsamlede sig 5 mesterbrødre i frimurerens ærværdige selskab for at optage forskellige personer, som derom havde ansøgt, i dette broderskab og for i dette øjemed at oprette en loge«.

Protokollatet blev underskrevet af de fem stiftere: G. C. baron von Münnich (mester), Georg Nielsen (sekr.), Hans Arbien (skatm.), E. F. H. Edler von Heimenthal (ældste forst.) og Magnus Gustavius Arbien (yngste forst.). En af dem, der blev optaget i ordenen denne aften, var logens vært, den russiske gesandt.

Baron von Münnich var blevet optaget i frimurerordenens 1. og 2. grad i Berlin i logen »Aux trois Globes« (Zu den drei Weltkugeln) den 12. juni 1742,⁵ men hvor han havde fået mestergraden og patent til at legitimere en

nyoprettet loge, kunne ikke påvises. Bugge antog, at baronen havde fået mestergraden i grev von Gotters såkaldte Noble-Loge, der var åbnet i Berlin i begyndelsen af 1743. Det kan dog ikke passe, for på det tidspunkt var von Münnich, som det skal vises nedenfor, allerede i København.

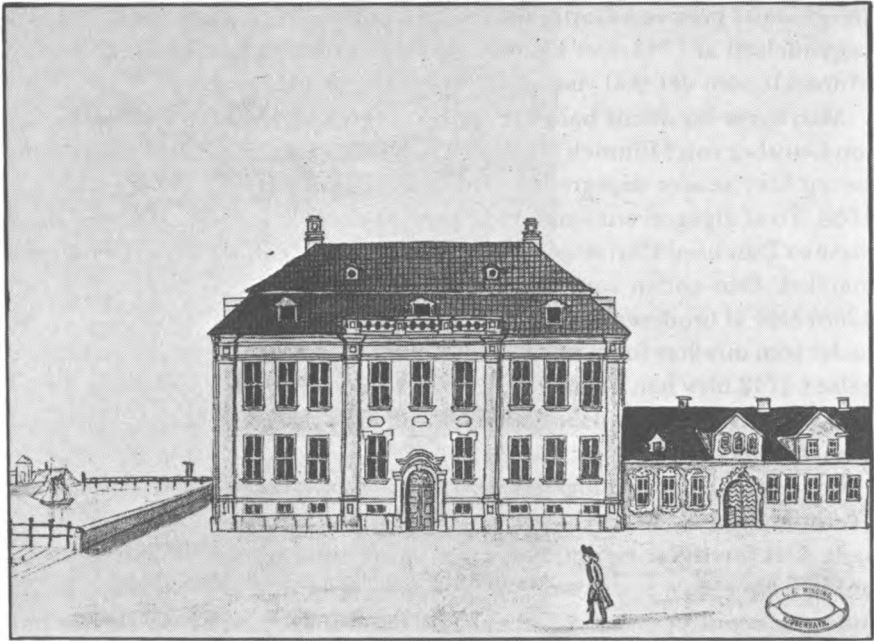
Men hvem var denne baron egentlig. Slægten von Münnich er kendt.⁶ Anton Günther von Münnich (1650–1721) havde været ritmester i dansk tjeneste og blev senere digegreve i Oldenburg. Han adledes af Christian V. i 1688. To af digegrevens sønner gik senere i russisk tjeneste. Mest berømt af disse er Burchard Christoph greve von Münnich (1683–1767), der blev feltmarskal. Den anden søn, Christian Wilhelm baron von Münnich (1686–1768) blev af broderen kaldt til St. Petersborg, hvor han i 1740 overtog embedet som direktør for møntkancelliet. Ved kejserinde Elisabeths tronbestigelse i 1742 blev han udnævnt til overhofmarskal og overhofmester. Det siges, at kejserinden værdsatte ham så højt, at hun ønskede at konferere med ham dagligt.

Bugge gættede på, at logestifteren i København var en søn af kejserindens overhofmester, og at han havde været legationssekretær i von Korffs ambassade. Det første var rigtigt, det andet forkert. Baronen havde under sit ophold i København status som diplomatisk volontør. I et reskript fra kejserinden til hendes gesandt i København, dateret 11. juni 1743,⁷ skriver hun: »Eftersom Vi har bragt i erfaring, at en gentilhomme d'ambassade og søn af Vor overhofmester, den unge baron Münnich, der var i Berlin hos Vor envoyé extraordinaire, grev Peter Tjernytjev,⁸ og sidste år blev forflyttet til Eder på Vor ukaz, ikke har aflagt troskabseden i anledning af Vor bestigelse af Vor fædrene trone . . .« – så skal von Korff bringe denne sag i orden snarest.

Med dette dokument er baronen placeret i sin families stamtavle. Men overhofmesteren havde flere sønner. Den endelige identifikation af frimurere i København får vi først i et reskript fra kejserinden fra den 10. maj 1744, hvor han kaldes Carl von Münnich.⁹ Allerede tidligere på året (21. jan.) havde han fået besked om at rejse med general Luberas¹⁰ til Stockholm, men vintertiden har vel ikke været gunstig til en lang tur ad søvejen til Sveriges hovedstad.

Med reskripterne er baronen endelig identificeret. Georg Carl baron von Münnich var født i Esens i Øst-Friesen (Oldenburg) den 3. sept. 1725. Hans fader, Christian Wilhelm von Münnich beklædte på den tid embedet som drost.

Sidste gang, baronen omtales i frimurernes akter, er den 5. marts 1744. På denne dag var logen blevet samlet hos von Korff, der skulle optages i mestergraden. Arbejdet blev ledet af von Münnich, der som nævnt forberedte sig til at forlade landet. Logesekretæren sluttede sit referat med ordene:

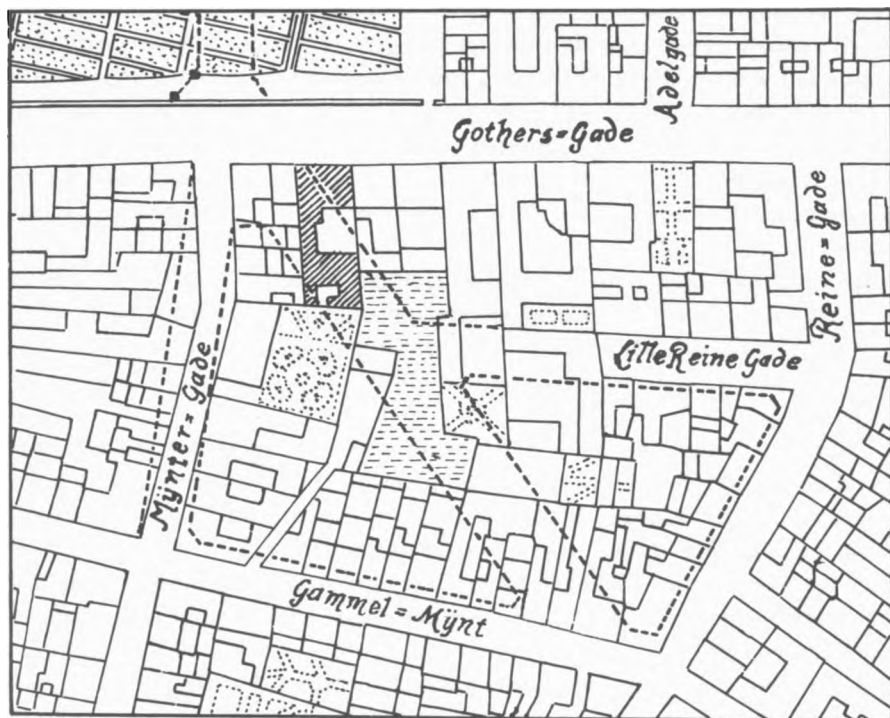

Barchmanns palæ (Ny Kongensgade 1) – tegning af Ludv. Fr. Both i Det kgl. Bibliotek efter maleri af Johs. Rach/H.H. Eegberg (nu i Nationalmuseet).

»Derefter blev der spist *en loge*, idet Hans excellence, den russiske, kejserlige envoyé extraordinaire, br(oder) von Korff gav en prægtig soupé, og brødrene forblev samlede i stor enighed, indtil klokken var høj tolv«.

Baron von Münnich døde den 10. sept. 1745 – få dage før sin tyveårs fødselsdag. Hvor vides ikke. Det kunne ligge nær at formode, at det var i Stockholm, men ingen af byens kirkesogne har noteret dødsfaldet. Byen havde en russisk (ortodoks) kirke, men her kom den unge baron ikke. Han var protestant og har sikkert overværet gudstjenesterne i den tyske St. Katharina kirke.

Brødrene i København har været underrettet om deres første logemesters skæbne. I et konstitutionsdokument fra 1749¹¹ har man vedhæftet en »Vorbericht« – man talte tysk i logen – der fortæller lidt logehistorie. Her anføres det, at St. Martin-logen (dette navn fik logen senere, til minde om oprettelsesdagen den 11. nov.)¹² var oprettet af baron von Münnich »welcher gegenwärtig in der Ewigkeit mauert«, hvilket vil sige, at han var død. Videre nævnes det, at »han havde bevist sin ret til denne handling (d.e. logeoprettelsen) ved en ham af stormesteren i den berlinske hovedloge meddelt fuldmagt til at oprette loger overalt, hvor han måtte finde anledning«. Her er be-

Udsnit af stadskonduktør Geddes kort fra 1757, der viser regimentskvartermester Chr. Møller Friis gård i Gothersgade (skraveret). Ejendommen blev nedrevet ved anlæggelsen af Christian IXs Gade og Ny Østergade ved århundredets begyndelse. De stiplede streger viser de nuværende gadelinier.

retningens forfatter galt underrettet. Som nævnt ovenfor kunne Bugge fastslå, at von Münnich ikke havde fået mestergraden i Berlins hovedloge »Aux trois Globes«, og dermed har han heller ikke haft noget patent fra denne loge.

Som nævnt lykkedes det heller ikke for Bugge at finde von Korffs – og dermed logens – adresse i 1743. Han havde søgt i de såkaldte indkvarteringsmandtaller, men her var gesandten ikke nævnt. Disse lister indeholder navne og adresser på de personer, der svarede en afgift for at undgå indkvartering af soldater fra byens garnisoner. Fremmede diplomater skulle naturligvis ikke betale denne afgift, og von Korff er da heller ikke nævnt. Men i 1743 – logens stiftelsesår – opkrævede kongen ekstraskatter til landets oprustning. Der blev sendt skemaer til byens husejere, der skulle gøre rede for antallet af deres tyende, deres karosser og heste. Her skulle von Korff heller ikke være taget med, men det blev han. Den russiske gesandt nævnes som beboer af matr. 295/1689 i byens Vester kvarter. Det var hjørnegrunden Fre-

deriksholms Kanal/Ny Kongensgade, som justitsråd Jacob Barchmann havde købt i 1740 af overlandbygmester J. C. Krieger. Her havde Barchmann ladet sin arkitekt, Philip de Lange opføre det smukke barokpalæ, der endnu pryder stedet. Huset beskrives første gang i en brandtaksation fra 8. dec. 1741:¹³ »... et nye grundmuuret Gadehuus til Canalen, som regnes for Hovedbygningen. Syv store grundmuurede Fag, to store Etager med Ballustrader af Bremersteen over tre Fag udi Fronten, – og grundmuuret Kiælder«.

Det var ikke uden grund, at taksationsfolkene præciserede, at hovedbygningen havde facade mod kanalen. Porten til ejendommen ligger nemlig i Ny Kongensgade. Men det er sidebygningen, der ligger her. Bag den smukke facade, der også pryder ejendommen i denne gade, lå staldene og vognremisen.

Stuerne i huset var prægtigt udstyrede med vævede tapeter, malede dørstykker og stuklofter. Lauritz de Thurah omtaler bygningen i sin *Hafnia Hodierna* fra 1749: »Eyeren har anvendt store Bekostninger paa denne Bygning, og er en Deel deraf formedels sin Rummeligheds Beqvemmelighed og Ziirlige Meublerings Skyld, næsten altid beboet af de fremmede Puissancers Gesandter«. Som det ses, åbnede den første frimurerloge i standsmæssige omgivelser.

Logen holdt sit sidste møde i von Korffs residens den 20. jan. 1746. Gesandten skulle, når vinteren var ovre, forflyttes til Stockholm, og brødrene måtte nu til at se sig om efter nye lokaler. Man enedes om at tage imod et tilbud fra den preussiske diplomat, Daniel Ehrenfried Heusinger,¹⁴ der boede på Nytorv i en ejendom, der lå vis à vis byens rådhus. Heusinger havde lejet huset af kancelliråd Bredo Munthe af Morgenstjerne,¹⁵ der var skatmester i frimurerlogen Zorobabel, en loge, der var oprettet få måneder efter St. Martin.

De små lokaler, brødrene kom til at disponere over hos Heusinger, passede ikke den i alle måder ekstravagante von Korff. Endnu inden han forlod landet – den 4. marts 1746 – foreslog han, at logen flyttede.¹⁶ Han kunne fortælle brødrene, at regimentskvartermester Chr. Møller Friis¹⁷ agtede at købe en ejendom i Gothersgade, hvor han kunne tilbyde logen et lejemål, der omfattede en sal, der målte 15 alen i længden og 8 alen i bredden. Derudover kunne de få to kamre og et kabinet. Forslaget blev vedtaget. Logen holdt herefter til i Møller Friis' hus helt frem til 1749.

Når vi har ført beretningen om St. Martinlogens tilholdssteder helt frem til lejemålet i Gothersgade¹⁸ er det for at bygge bro til en artikel i *Personalhistorisk Tidsskrift* (8. rk. 4. bd. – 1925), hvor det fortælles, at Møller Friis (der senere adledes de Tuxen), var Christian VI.s spion. Hans særlige opgave var at skaffe kopier af von Korffs korrespondance med regeringen i St.

Petersborg. Hans kontaktmænd i gesandtskabet var legationssekretæren Adam Olsufiew, der var gift med en søster til Møller Friis' hustru. Olsufiew, der var frimurer, gav sin svoger nøglen til den hemmelige kode, som gesandten brugte i sin korrespondance. Von Korff havde været vred over, at hans sekretær giftede sig med en dansker – det indebar en sikkerhedsrisiko, men han fattede aldrig mistanke til Møller Friis.

Hvis spionen har beluret frimurerne, er han blevet skuffet. Der tales aldrig om politik i frimurerordenen. Men Christian VI var kendt som en ivrig modstander af frimureriet, og da kronprinsen, den senere Frederik V, sagdes at være hemmeligt medlem af St. Martin, har Møller Friis måske alligevel haft noget at berette.

Noter:

Forkortelser:

Bu. = K. L. Bugge, *Det danske Frimureris Historie*, Kbh. 1910.

LA = Landsark. for Sjælland.

RA = Rigsarkivet

SA = Stadsarkivet

1. Norsk biogr. Leksikon, II, 345, Oslo 1925.
2. J. A. von Korff (1697–1766), russ. gesandt i Kbh. 16.7.1740 til 23.7.1746 og 1.6.1748 til sin død 7.4.1766.
3. Bu., s. 64.
4. Bu., s. 99.
5. Bu., s. 67.
6. Oldenburgische Familienkunde, 1. Heft, 16. Jahrg., 1974. Siebmacher: Gross. allgem. Wappenbuch, III, 11. Abt., 1. Teil, s. 81 ff. Nürnberg 1898.
7. RA: Danicafotogr. – ark. nr. 485 – »Archiv Vnesnej politiki rossii«, spole 19, 1743, reskr. nr. 13, fol. 114–115 B.
8. Grev P. G. Tjernytjev, gesandt i speciel mission i Da. 23.5.1741–4.3.1742. Gesandten var i København for at underrette regeringen om den nye kejserindes udenrigspolitik. Han gjorde sig i Kbh. bemærket ved at have knyttet en ortodoks præst og en kantor til sin husstand (se: Ivan Stchelkunoff, 50 Aar under gyldne Kupler, s. 10, Kbh. 1926).
9. RA: smst. som note 7 – bilag til reskr. nr. 17, 1744.
10. General Johan Ludvig Pott von Luberas, diplomat i særlig mission i Da. 29.9.1744–13.10.1744. Reskr. nr. 15, 1744.
11. Bu., s. 63.
12. Bu., s. 88. – I den første tid omtales logen blot som »die Korffische Loge«. Navnet St. Martin blev først vedtaget på et møde den 13.1.1745. I logens segl fra 1743 finder man dog allerede et S.M.
13. LA: Brandtaksationer, Kbh., Vester kvart. 236/1806 (295/1689).
14. D. E. Heusinger, preuss. geheimekorrespondent i Da. 2.1.1743–3.10.1746.
15. SA: Indkvarteringsmandtal, Vester kv. 112/1689, 1747. Bygningen brændte 1795. Den nuværende bygning på stedet har gadenr. 19.
16. Bu., s. 109.
17. Chr. Møller Friis (1713–1792) – adlet 1749 med navnet de Tuxen. Se: A. P. Tuxen, »Generalkrigskommissær, generalauditør og generalmajor Christian de Tuxen, Christian VI.s spion og Swedenborgs ven«, Personalhistorisk Tidsskrift, 8. rk., 4. bd. (1925).

18. Indkvarteringsmandtal 1748, Købm. kv. 123/(1689). I matriklen fra 1756 fik ejendommen matr. nr. 132 – i matriklen fra 1806 matr. nr. 330. Efter gadenumrenes

indførelse fik huset nr. 49. Bugge betegner fejlagtigt grunden som: købm. kv. 128/(1689) – antagelig en trykfejl.

Familien Berns' slægtsforhold omkring 1600

Af
John T. Lauridsen

Det er ofte forbundet med store vanskeligheder eller næsten umuligt at følge slægtsbaggrunden for den gruppe af især nederlændinge, som fra 1500-tallet og frem i det følgende århundrede søgte til de danske byer, først og fremmest København, for at indgå i det danske borgerskab. Indvandrerens forældre, fødested og fødeår kendes kun undtagelsesvis, selv om mere indgående undersøgelser i udlandet i nogle tilfælde vil kunne oplyse dette, ligesom den sociale baggrund og status, samt måske motiverne til emigrationen vanskeligt kan efterspores.¹ På forhånd er det dog givet, at mange af de nederlændinge, der kom til Danmark set ud fra danske forhold har haft en relativ høj social status ved ankomsten, hvor fædrene eller de selv har været ikke ubetydelige forretningsfolk, håndværkere o.lign. Herom vidner den hast, hvormed en del af dem steg op i det danske borgerskabs øverste lag. Forbindelser i hjemlandet og internationale relationer i øvrigt, kombineret med medbragte økonomiske midler og en forretningserfaring, som det danske borgerskab måtte sende sine sønner til udlandet for at søge at erhverve, skabte hurtigt nederlændingene en fremtrædende social position i Danmark, en position der befæstedes ved passende ægteskaber ind i og forretningsforbindelser med det danske borgerskab.

I det følgende skal jeg kritisk beskæftige mig med en lille del af den nederlandske indvandrergruppes slægtsforhold i København omkring 1600 med udgangspunkt i familien Berns, der senere blev kendt via Albert Baltser Berns, som var en af Christian IV.s største og mest betydende leverandører. Her er det imidlertid de foregående generationer, det drejer sig om. Valget af Berns'-slægten er ikke tilfældigt. Poul Harris har nemlig i sin bog om familien Marselis fra 1980² foretaget en nyrekonstruktion af slægten Berns' familierelationer, især hvad angår dens første generationer i Danmark. Jeg skal på grund af denne rekonstruktions metodiske konsekvenser for gennemførelsen af slægtshistoriske studier, gennemgå de væsentligste dele af Poul Harris' bogs argumentation og kildegrundlag. Afslutningsvis skal jeg sammenfatte, hvad der med sikkerhed vides om Berns' slægtsforhold, og hvad der er en vis grad af sandsynlighed for.

Det er ikke fremdragelsen af hidtil nyt og hidtil unyttet kildemateriale,

der har fået Harris til at forsøge en nyrekonstruktion, men først og fremmest en anden vurdering og udnyttelse af det foreliggende materiale. Der forsøges i bogen først og fremmest en argumentation for, at familien Berns' stamfar i Danmark, Baltser Berns, ikke, som hidtil antaget, selv var indvandrer fra Nederlandene, men i stedet var søn af en anden indvandrer ved navn Bernt Schyrmand, der ifølge Harris »antagelig o. 1575« som »halvvoksen« var kommet til København sammen med sin far Peter Schyrmand og broderen Johan (s. 46). Her skulle Bernt Schyrmand have giftet sig med Barbara Havemann, datter af Hans og Margrethe Havemann, og de skulle bl.a. have fået sønnen Baltser Berns (s. 47). Det er H. U. Ramsings arbejde om københavnske ejendomme,³ der har ledt Harris til dette rekonstruktionsforsøg, idet Ramsing lige ud har skrevet, at Baltser Berns var Bernt Schyrmands søn af 1. ægteskab, dog uden at dokumentere dette.⁴ Harris har imidlertid fulgt ideen op, og problemet for ham har været at forklare, hvorfor Baltser Berns ikke kaldte sig Baltser Schyrmand, men havde opgivet sit slægtsnavn. Hans forklaring er følgende:

»I den danske kirkebog har man ved dåben af Berendt Schyrmands søn Baltzer villet indføre ham som Baltzer Berendtsøn, men den der har forestået indskrivningen i den danske dåbsprotokol [som vi vel at mærke *ikke* kender, J. T. L.], har forkortet det nederlandske ord »zoon« forkert. Der kom til at stå »Baltzer Berendtzs«: der skulle have stået »Berentsz, (underforstået: Berents zoon). Denne ukorrekte indføring i kirkebogen og i det hele taget undladelsen af at skrive »zoon« resp. »søn« helt ud må være forklaringen på, at Baltzer fik – eller tog – efternavnet Berns og ikke Schyrmand. – Det er en detalje, men for at forstå den nye anetavle er det nødvendigt at gøre sig denne navneforandring klar« (s. 44).

For det første kan jeg ikke være enig med Harris i, at der her er tale om »en detalje«, idet den af ham på dette grundlag opstillede nye slægtstavle kan medføre, at arbejdet med en del af det københavnske borgerskabs slægtsforhold omkring 1600 kan blive afsporet eller vildledt, og dermed besværliggøres arbejdet med problemer som social mobilitet, levealder og indbyrdes forretningsforbindelser m.m., som i denne ellers ret kildefattige periode er ret afhængig af netop beskæftigelsen med slægtforholdene.

For det andet kan jeg ikke godtage, at en formodet fejlagtig stavemåde i en kirkebog, vi ikke kender, skulle have fået Baltser Berns til som følge af skrivefejlen at ændre sit slægtsnavn. Med et kendskab til den uensartethed i stavemåde, som kendetegner de skriftlige kilder o. 1600, kan det få uoverskuelige konsekvenser, hvis det skulle accepteres, at det alene havde kunnet få folk til i givet tilfælde at ændre deres slægtsnavn så radikalt, som det her postuleres. Måske har Harris også været klar over dette, da han mellem to tankestreger indskyder, at Baltser Berns ellers kan have taget efternavnet

Berns! Det kan vel ikke udelukkes, men det er rent gæt, når der ses bort fra Ramsings ovennævnte påstand, som jeg i det følgende skal se lidt nærmere på grundlaget for.

Det er med rette blevet nævnt, at Ramsings arbejde om Københavns ejendomme 1377–1728 er en uvurderlig kilde til slægts- og personalhistorien,⁵ men det gælder for dette, som for hans foregående værk om Københavns historie og topografi i middelalderen, at det lider af nogle brist og metodiske mangler, der gør, at oplysninger derfra ikke uden videre kan betragtes som sikre,⁶ og det gælder også, hvor han udtaler sig om slægtsforhold. Findes der i det materiale, han har benyttet til belysning af ejendomsforholdene, kilder, der godtgør, at Baltser Berns var søn af Bernt Schyrmand i dennes 1. ægteskab, henviser han i hvert tilfælde ikke til dette, og vi må nøjes med hans ord i dette som i en række andre tilfælde. Jeg tvivler imidlertid på, at et sådant kildemateriale foreligger, men formoder i stedet, at Ramsing har sluttet sig til dette slægtsskab ud fra dels navnene (Bernt Schyrmands søn kaldes Baltser Berns (underforstået søn)), dels at Baltser Berns overtog en stor gård i Højbrostræde efter Bernt Schyrmand i 1602, da Schyrmand ifølge Ramsing skulle være afgået ved døden.⁷ Det kan være disse omstændigheder, der har fået Ramsing til at slutte, at Baltser Berns var Bernt Schyrmands søn, idet han har opfattet Berns' overtagelse af gården, som hans arv efter faderen.

Er der tale om en slutning fra Ramsings side og ikke andet, skal det påpeges, at slutningens grundlag ikke kan holde, idet Bernt Schyrmand – heller ikke ifølge Harris – døde i 1602, men først i 1612,⁸ og hermed falder den umiddelbare mulighed for, at Baltser Berns i 1602 overtog gården i Højbrostræde ved arv efter faderen bort. Dette har dog ikke påvirket Harris' opfattelse, da han ikke på trods af de rettelser, som han selv leverer til Ramsings værk, mister sin tillid til dennes oplysninger og heller ikke synes at være klar over, at Ramsing ikke overalt bygger på dokumentation.

Det er som nævnt opfattelsen i bogen, at Barbara Havemann var Baltser Berns mor, og at hendes forældre var Hans og Margrethe Havemann.⁹ Dette fører mig til at foretage følgende overvejelser: Ifølge bogen havde Barbara Havemann været gift med Bernt Schyrmand før 1600 og ægteskabet var opløst (!) senest da, idet Bernt Schyrmand omkring dette tidspunkt stadig ifølge bogen giftede sig for 2. gang.¹⁰ Antages det blot, at Barbara Havemann i 1600 var 20 år, og det kan ikke være urimeligt, følger heraf, at hun må være født omkring 1580. Dette får selvsagt konsekvenser også for forældrenes alder. Regnes deres ægteskabs indgåelse til at være sket omkring 20 års alderen og datterens nedkomst at være sket straks derefter, nås der i det mindste tilbage til omkring 1560. Dette er alt sammen under forudsætning af, at bogens opfattelse kan holde.

Ifølge Harris døde Barbara Havemann i 1631,¹¹ og hun må i forlængelse af det ovenstående da have været omkring 51 år, hvilket ikke er usandsynligt. Værre bliver det imidlertid, når der ses på forældrenes dødsalder. Det er sikkert, at Margrethe Havemann døde i 1638 og Hans Havemann 1658,¹² hvilket, hvis Harris følges igen, vil sige, at hun blev næsten 80 år og han næsten 100. Dette er i sig selv ikke helt umuligt, men det er i hvert tilfælde meget sjældent og burde nok have givet anledning til at overveje slægtsforholdet. Alene den høje dødsalder indikerer, at Margrethe og Hans Havemann ikke kunne være Barbara Havemanns forældre.

Hertil føjer sig nogle mere tvingende momenter. Af rentemesterregnskabet for 1626 fremgår det, at der den 8. september udbetaltes 1558½ rdl. for »soldaterklæder« til Hans Havemann. Han modtog pengene på sine »kære svogres« Albert Baltser og Bernt Berns vegne.¹³ Margrethe Havemann var således givetvis Albert Baltser Berns søster, hvilket også forklarer, hvorfor både Margrethe og Hans Havemann blev begravet i Baltser Berns' arvingers gravsted i St. Nikolai kirke, og at det var Hans Havemann, der i 1634 *arvede* gården i Højbrostræde efter Nille Berns' 3. mand Boldevin Blanckfort (Nille B. var selv død året før).¹⁴ Via sin kone var Hans Havemann den nærmeste til at overtage gården, da svogeren Albert Baltser Berns fra 1629 havde taget fast ophold i Hamborg,¹⁵ og dennes øvrige søskende vist alle var døde. En søster Nille var død allerede i 1619 langt fra hjemmet og under for familien dunkle omstændigheder,¹⁶ mens broderen Henrik begravedes to år senere.¹⁷ Broderen Bernt Berns har det ikke været muligt at spore senere end 1626, da han optrådte i samarbejde med broderen Albert Baltser om levering af uniformer til den danske hær,¹⁸ mens den sidste af brødrene, Johan, optræder endnu i oktober og november 1628, da han indførte to stude til Malmø og importerede fransk og spansk vin til København.¹⁹ En af brødrene Bernt eller Johan blev begravet i familiens gravsted i St. Nikolai kirke den 14. marts 1629, men hvem af dem det var, vides ikke, da begravelsesprotokollen ikke oplyser fornavnet.²⁰ Rimeligvis har begge brødre været døde i 1629 (se i øvrigt slægtstavlen).

Harris mener til sin opfattelse af familien Berns' slægtsforhold at finde støtte i St. Nikolai kirkes begravelsesprotokoller og gengiver i den forbindelse navnene på en del af de personer, der er blevet begravet i kirkens enkelte gravpladser (s. 53, 55). Umiddelbart ser dette meget overbevisende ud; vi får således oplyst både det fulde navn og slægtsforholdet i en række tilfælde; nogle steder dog i en parentes, hvad der muligvis skal angive, at det er Harris' tilføjelse (?), men at opstillingen støtter bogens tolkning er evident. Det fremgår heraf bl.a. at Baltser Berns' mor Barbara Havemann blev begravet 23. august 1631, at Margrethe Havemann, Barbaras mor blev begravet 27. december 1638 m.m. Kigger man imidlertid i de udgivne oplys-

ninger fra begravelsesprotokollerne, viser det sig, at her er oplysningerne noget sparsommere og ikke nær så entydige, som bogen vil give det indtryk af. Der står f.eks. således blot, at Hans Havemanns datter blev begravet 23. august 1631; hendes fornavn får vi ikke oplyst. Det fremgår også, at Hans Havemanns hustru Margrethe begravedes 27. december 1638, men at hun var Barbaras mor står der intet om.²¹ Det skal tilføjes, at i de her nævnte eksempler er der i bogen ikke fundet en anledning til at sætte nogle af oplysningerne i parentes. Der er tale om en uheldig og vildledende sammenblanding af rekonstruktion og dokumentation, hvor læseren forledes til at tro, at de i forbindelse med begravelserne opgivne personoplysninger alle eller næsten alle stammer direkte fra begravelsesprotokollerne og ikke for en dels vedkommende selv er et rekonstruktionsforsøg. At begravelserne og gravenes indbyrdes placering kan anvendes til slægtshistoriske studier er en anden sag, men det bør ikke ske på den måde, der her er anvendt.

Det er netop begravelserne, som Oluf Nielsen er gået ud fra, da han i sit kompilationsarbejde om Københavns historie forsøgte at udrede nogle af det københavnske borgerskabs slægtsrelationer og af interesse i denne sammenhæng bl.a. forsøgte at afklare Baltser Berns' hustru Nille Johansdatters slægtsforhold. Han drog den nærliggende – men ikke skriftligt udtrykte – slutning, at hun med navnet Johansdatter var datter af Johan Schyrmand, da hun efter hans, hans hustrus og hendes 2. mands død (1623) overtog Schyrmands gravsted. Her begravedes derefter en søn af Nilles 1. ægteskab, senere en stedsøns hustru m.m.²² Bevise slægtsforholdet har Nielsen ikke kunnet, det forbliver en formodning ikke mindst, da vi end ikke ved, om Johan Schyrmand overhovedet havde en datter. At Oluf Nielsen i sit arbejde er kommet til at udtale sig for sikkert om denne familiemæssige sammenhæng, er en anden sag.²³

Poul Harris har i sin bog forsøgt at tilbagevise Oluf Niensens lige refererede formodning for det første ved igen at støtte sig til H. U. Ramsings arbejde, hvor det i en parentes udkastes som en mulighed, at Nille Johansdatter var datter af Johan van Geldern, men med den reservation, der ligger i et vedføjede spørgsmålstegn. Også her må man rekonstruere sig til, hvad Ramsing bygger sin hypotese på. Hvor Oluf Nielsen havde fæstnet sig ved begravelserne, henholder Ramsing sig til ejendomsforholdene og især skiftene i disse, idet det er den generelle antagelse, at der for den enkelte ejendom er en høj grad af kontinuitet i besiddelsesforholdene forstået på den måde, at ejendommen forbliver i samme families eje i generationer. Det ses ofte, men er selvsagt ikke en regel, der kan tages i anvendelse i tvivlsomme konkrete enkelttilfælde.

Det forholder sig således, at Johan van Gelderns enke efter mandens død i 1582 giftede sig med den ovenfor omtalte Bernt Schyrmand og med hende

fulgte den ligeledes i det foregående omtalte gård i Højbrostræde, som senere Baltser Berns overtog. Da Baltser Berns kone Nille netop hed Johansdatter, ser Ramsing muligheden for, at hun kunne være datter af den forrige ejer af gården på grund af navnet, og at hun via sin mors 2. ægteskab blev gift med stedfaderens søn af 1. ægteskab.²⁴

Der er også her kun tale om en formodning, idet det heller ikke her kan dokumenteres, at Johan van Geldern havde en datter. Det indrømmes i bogen (s. 46), men det forsøges alligevel at sandsynliggøre Ramsings hypotese, idet han som argument benytter sig af en formodning (!) fremsat af Oluf Nielsen om, at Claus Condevin (Nille Johansdatters 2. mand) tidligere skulle have været gift med en datter af Johan van Geldern. Det benyttes af Harris som indicium for, at van Geldern havde haft en datter, og ser helt bort fra, at Nielsen havde anset van Gelderns datters og Claus Condevins ægteskab for det første og Condevins og Nilles for det andet. Harris mener, at det stik modsatte har været tilfældet: først var Baltser Berns gift med Nille Johansdatter (van Geldern), hvorefter hun giftede sig med Condevin (s. 47). Harris har med andre ord benyttet sig af den del af Nielsens formodning, som faldt i tråd med hans egen opfattelse og ladet hånt om det resterende og for Nielsens formodnings holdbarhed ikke uvæsentlige.

Også her byggede Oluf Nielsens opfattelse på iagttagelser af begravelserne i St. Nikolai kirke, hvoraf det fremgår, at det var Claus Condevin og senere hans søn Baltser, der gravlagdes i det gravsted, hvori tidligere Johan van Geldern og hans hustru var begravet. Der kan derfor være en slægtsforbindelse mellem van Geldern og Condevin via en datter.²⁵

Det er forhold, som ikke inddrages af Harris, der som afslutning på hele sin argumentation efter min mening noget kryptisk skriver:

»I samme retning peger de interessante oplysninger, man kan udlede af H. U. Ramsings redegørelser om Københavnske Ejendomme 1377–1728 samt oplysninger i Nationalmuseets store værk, Danmarks Kirker« (s. 47–48).

De »interessante oplysninger« havde det været rimeligt at få nærmere specificeret ikke mindst, da Harris' senere brug af de bl.a. i Danmarks Kirker trykte oplysninger fra St. Nikolai kirkes begravelsesprotokoller er stærkt misvisende (jfr. ovenfor) og ikke tjener til yderligere underbyggelse af Harris' opfattelse.

Endelig forsøger Harris at argumentere mod, at Johan Schyrmand kunne være far til Nille Johansdatter, da Baltser Berns så havde giftet sig med sin kusine, hvilket ifølge datidens lovgivning ikke var tilladt, selv om en dispensation ved gkl. bevilling kunne gives; men en bevilling »synes ikke at foreligge« (s. 47). Dette kunne måske synes et væsentligt argument, hvis man ser bort fra, at en dispensation udmærket kan have eksisteret uden, at vi

kender den i dag, men det må ikke overses, at hele argumentet også indeholder en antagelse i sine præmisser, nemlig at Bernt Schyrmand skulle være far til Baltser Berns; og det mener jeg i forlængelse af det foregående ikke er sandsynliggjort, hvorfor hele argumentet falder bort.

Både Johan van Geldern og Johan Schyrmand opfylder minimumskravene for at være Nille Johansdatters far: begge var de handelsmænd, begge havde det relevante fornavn og begge var af nederlandsk herkomst, som også Nille skulle være det ifølge fortalen til ligsangen over hendes søn Albert Baltser Berns.²⁶ For Johan van Gelderns vedkommende er der ikke yderligere indicier for fadderskabet til Nille, mens der for Johan Schyrmands vedkommende er flere, selv om jeg ikke vil tillægge dem en afgørende vægt. Schyrmand hørte til den kreds af købmænd, Baltser Berns drev sine forretninger sammen med, specielt havde de to sammen med købmændene Peder Frandsen og Hans Holst enebevilling på handelen på Vespensø,²⁷ hvilket godtgør en snæver forbindelse mellem de to familier, en forbindelse der ofte knyttedes via ægteskaber, men mere væsentligt er det, som ovenfor nævnt, at Nille overtager Johan Schyrmands gravplads i St. Nikolai kirke. Det åbner muligheden for, at hun som eneste arving har overtaget den efter sine forældres død, og at hun ikke blot har tilkøbt sig den. Samme mulighed foreligger ikke for Johan van Gelderns vedkommende, idet det ikke er Nille og hendes nærmeste familie, der begravdes i hans tidligere gravplads, men i stedet Nilles 2. mand og deres søn Baltser.²⁸ Skal man derfor afveje de to muligheder for fadderskabet til Nille, må Johan Schyrmand blive den mest sandsynlige.

Da Louis Bobé i 1935 udsendte sin grundlæggende stamtavle over familien Berns, undlod han at give et bud på, hvem der var forældre til henholdsvis Baltser Berns og Nille Johansdatter. Senere undlod Erik Amburger tilsvarende at udtale sig om dette forhold.²⁹ Jeg vil i forlængelse af det ovenstående følge Bobés og Amburgers eksempel og indtil andet bevises eller sandsynliggøres fastholde den opfattelse, at man for det første intet ved om Baltser Berns forældre, blot at han stammede fra Nederlandene, nærmere bestemt Groninger Ommelanden, den nordvestlige del af den nuværende provins Groningen,³⁰ og at han var kommet til København engang før 1596, på hvilket tidspunkt han optoges i Danske Kompagnis broderskab.³¹ Denne sidste omstændighed tillader også den antagelse, at han var kommet til København nogle år før, han fandt optagelse i dette forholdsvis eksklusive selskab, og at han allerede på dette tidspunkt hørte til den bedst stillede del af det københavnske borgerskab, ganske som det, at han senere ses at drive forretning i selskab med så fremtrædende en købmand som Mikkell Vibe, den senere borgmester, gør, at han kan betegnes som storkøbmand efter danske forhold.³²

For det andet vil jeg for Nille Johansdatters vedkommende fastholde, at såfremt man skal indlade sig på formodninger om hendes herkomst, må det blive, at det mest sandsynlige er, at hendes forældre har været Johan Schyrmand og hustru (navn ukendt) og, at hun var blevet gift med Baltser Berns senest omkring 1602, da sønnen Albert Baltser Berns fødtes.

Det er mit håb, at dette indlæg har kunnet illustrere, at problemerne ved benyttelsen af gravlæggelser og ejendomsskift til belysning af slægtsrelationer er mange, og at man i mange tilfælde må lade sig nøje med formodninger, hvis ikke andet og supplerende kildemateriale rækker en hjælpende hånd, men på den anden side også, at der er grænser for, hvor vidt man kan gå i sine formodninger, og at de ikke alle er lige sandsynlige.

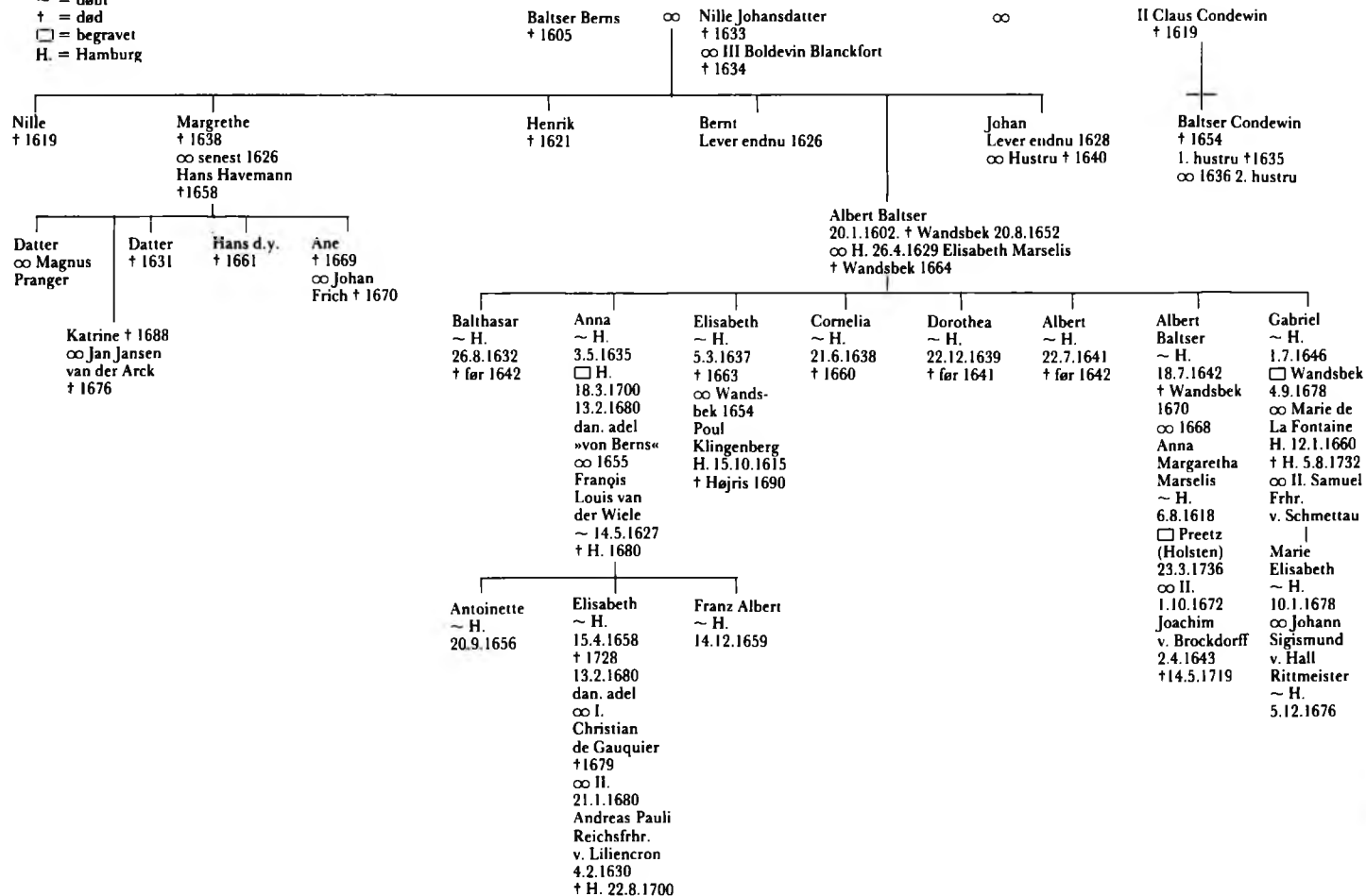
Som bilag bringes en oversigt over familien Berns' slægtsrelationer; oversigten bygger bortset fra 1. og 2. generation med enkelte rettelser på det ovenfor nævnte arbejde af Louis Bobé. Der er nogle uoverensstemmelser mellem Bobé's og Amburgers slægtstavle over Berns, hvilke der ikke i alle tilfælde har kunnet tages stilling til, da det vil kræve en fornyet gennemgang af dåbsbøgerne i Hamborg.

Noter:

1. Bl.a. kan nævnes Sune Dalgårds forsøg på at efterspore familien Braem (*Dansk-norsk hvalfangst 1615–1660*, 1962, s. 377–78) og Erik Amburgers forsøg på at lokalisere familien Marselis (*Die Familie Marselis*, Giessen 1957, s. 26–28). Sidstnævntes bestræbelser lykkes kun til dels, da det ikke har stået ham klart, hvor udbredt navnet Marselis med lidt varierende stavemåde var i 1500- og 1600-tallet både i og udenfor Nederlandene, se J.T. Lauridsen: *Marselis-konsortiet*, 1987, s. 19.
2. *Marselis slægten. Blade af dens historie*. Århus 1980. Anmeldt i *Personalthistorisk tidsskrift* 100, 1980, s. 241 og af undertegnede i *Fortid og Nutid* 29, 1981, s. 328–331.
3. *Københavns Ejendomme 1377–1728*, I ff., 1943 ff. (endnu uafsluttet efter forfs. død, men stadig under udgivelse).
4. Ramsing II, 1945, s. 14. Derimod fremgår det ikke af Harris' henvisninger, hvorfra han har oplysningen om Bernt Schyrmands og Barbara Havemanns ægteskab. En gennemgang af de bøger og artikler, Harris benytter i kapitlet om Berns, har ikke ført til en afklaring heraf.
5. Gunnar Olsen i *Historisk tidsskrift* 11. I., 1945–46, s. 744–46, Albert Fabritius: Det københavnske Bystyres Slægtsforbindelser i ældre Tid. *Historiske Meddelelser om København* 4. II., 1949–1952, s. 317 f.
6. Se for middelalderværkets vedkommende Eiler Nystrøm i *Historisk tidsskrift* 10. VI., 1942–43, s. 506–12.
7. Se note 4.
8. Harris i bogens bilag. Det antages, at Bernt Schyrmand var identisk med Bernt Thor Schyren. Jfr. også Oluf Nielsen: *Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse* IV, 1885, s. 237.
9. Harris s. 47, 53 og bogens bilag.
10. *Ibid.* s. 47. At Bernt Schyrmand giftede sig 2. gang er sikkert, derimod ikke hvornår. Se iøvrigt nedenfor note 31.
11. Harris s. 53.
12. Johan Jørgensen: *Gravminder*, S. Nicolai kirke, *Danmarks Kirker*, udg. af Nationalmuseet ved Victor Hermansen, Aage Roussell og Jan Steenberg I, 1945–58, s. 593.
13. Rigsarkivet, Rtk., Rentemesterregnskab 1626, udgift f. 56.
14. Se note 12 og Ramsing II, 1945, s. 14.

Oversigt over Familien Berns³³

∞ = gift
 ~ = døbt
 † = død
 □ = begravet
 H. = Hamburg

15. A. B. Berns havde den 26. april 1629 giftet sig med Elisabeth Marselis i Hamborg (se oversigten over familien Berns), men kaldes endnu den 30. oktober samme år for indvåner i Kbh. (Rigsarkivet, Rtk., Rentemesterregnskab 1629, udgift f. 76), dog er flytningen til Hamborg rimeligvis sket kort derefter og før 29. april 1631, da han udnævntes til kgl. faktor i Hamborg (Amburger (note 1) s. 35).
16. *Kancelliets brevbøger 1616–1620*, udg. ved L. Laursen 1919, s. 555.
17. Johan Jørgensen (note 12) s. 579.
18. Se note 13.
19. Rigsarkivet, Registrant 108b: Reviderede civile regnskaber: 143d: Malmø toldregnskaber 1627–32, 28. okt. 1628; 160a: (Brudstykker af) Københavns toldregnskaber, 26. nov. 1628.
20. Jørgensen (note 12) s. 605. Det er sandsynligvis Johan Berns, der begravedes 1629, da hans hustru senere begravedes samme sted (ibid.). Bernt Berns døde sandsynligvis kort efter 1626.
21. Se note 12.
22. O. Nielsen (note 8) s. 238. Jfr. Jørgensen (note 12) s. 605. Navnet Nille Johansdatter oplyses 1634 (O. Nielsen (udg.): *Kjøbenhavns Diplomatarium II*, 1874, s. 789).
23. O. Nielsen (note 8) s. 237 note 2. På den følgende side lader han dog tvivlen skinne igennem.
24. Se note 4.
25. O. Nielsen (note 8) s. 239 med note 1. Jfr. Jørgensen (note 12) s. 578.
26. Johan Rist: *Ehrentempel. Dem Weiland Wol-Edlen/Vesten und Hochbenannten Herren/Herrn Albrecht Balthasar Berrns*, Hamburg 1652 (eks. i Hamborgs Kommerzbibliothek: *Hamburgische Teutsche Leichengedichte* (Quart), II, Nr. 16). En senere udg., hvor den oplysende fortale er forkortet, findes i Johan Rist: *Neuer Teutscher Parnass*, Kbh. 1668, s. 798.
27. *Norske Rigs-Registranter*, III, Christiania 1865, udg. af O. G. Lund m. fl., s. 45; *Kancelliets brevbøger 1603–1608*, udg. ved L. Lauersen 1915, s. 149.
28. Jørgensen (note 12) s. 578.
29. Louis Bobé: von Berns. *Danmarks Adels Aarbog* 1935, II, s. 9–12, 134–35, Amburger op. cit. s. 209.
30. Johan Rist op. cit.
31. O. Nielsen (udg.): *Kjøbenhavns Diplomatarium VI*, 1884, s. 51. Ifølge Harris' opfattelse kan Baltser Berns 1596 kun have været 16 til 20 år gammel, da hans far skulle have været en »halvvoksen søn« (= 15 år?) o. 1575 (Harris s. 46), og selv om det antages, at faderen blev tidligt gift, kan Berns ikke have været ældre end det angivne i 1596. Dette gør i det mindste Harris' opfattelse af det kronologiske forløb mindre sandsynlig, da Danske Kompagni næppe i almindelighed optog så unge mennesker.
32. O. Nielsen (note 8) s. 238.
33. Bobé op. cit.; Amburger (note 1) s. 209, Johan Jørgensen (note 12) s. 578 f., 589, 593, 605; de i note 13, 16 og 19 anf. henvisninger. Det skal tilføjes, at Johan Rist i 1652-udgaven af sit *Ehrentempel* over A. B. Berns nævner, at denne og Elisabeth havde fået 9 børn, mens kun 8 er blevet identificeret. Rimeligvis var Zacharias Garben (begravet 4. maj 1653) Hans Havemanns svigersøn og hustruen Lisabeth (begravet 22. maj 1654) hans datter at dømme efter begravelserne i St. Nikolai kirke, men er på grund af usikkerhedsmomentet udeladt. For slægtsskabet taler også det forhold, at Zacharias og Lisabeth Garbens ene datter hed Margrete (begravet 27. dec. 1670) i lighed med Hans Havemanns hustru. Skikken med at give børnene navne efter andre og ældre familiemedlemmer bestyrker også den opfattelse, at der var tale om et slægtsskab mellem Berns og Schyrmand: Tre af Baltser Berns' og Nille Johansdatters børn havde fornævne, som genfindes hos familien Schyrmand: Nille, Bernt og Johan. Det er næppe blot en tilfældighed, ikke mindst da Nille og Bernt ikke var så almindelige navne.

H. C. Andersen – en sand Løgn?

Af
Jørgen Skjerk

*Om rektor Jens Jørgensens bog,
»H. C. Andersen – en sand myte«.
Forlaget Hovedland 1987.*

At skabe interesse for H. C. Andersen og hans digtning er prisværdigt, og det må siges at være lykkedes for Jens Jørgensen. Bogen er interessant og spændende læsning. – Som en roman.

Den er tænkt som en provokation, skriver forfatteren, og det er den sandelig også blevet. – Fra sommeren 1986 og foreløbig til november 1987 har Jens Jørgensen udbredt sin teori i foredrag rundt omkring, i radio – tre eller fire gange – i dagblade – ja, selv det store udland er blevet præsenteret for teorien – Sverige – England – USA. Så der har ingen smalle steder været med reklame.

Det er gjort med så megen verve og tæft for publicity, at mange har ladet sig besnære.

Derfor vil det være rimeligt at vise – med nogle eksempler – at en temmelig stor part af den traditionelle forskning strider imod teorien – til eftertanke for den, der ganske naturligt ikke har stor indsigt i, hvad der fra den side er bragt frem.

Det er ikke så meget det, at forfatteren gør grin med borgermusikken overfor mennesker, der virkelig alvorligt har sat sig ind i Andersens liv. De skal nok opdage det. Det er mere det, at Jens Jørgensen med dygtighed får den ikke vidende til at hoppe på sin teori. Det synes jeg er betænkeligt.

Fra Henrik Oldenburg i »Weekendavisen« 27.11.87 og fra Elias Bredsdorff i »Politiken« 5.12.87 er der da også kommet saglig imødegåelse. Når den, der ikke har indsigt, tror på bogen, så er der flere grunde: Den er jo skrevet af en universitets-uddannet historiker.

Altså en autoritet, hvis ord står til troende.

Men forfatteren er en dygtig tryllekunstner. – Det, han viser som virkelighed – er en illusion. Og det er jo fuldt lovligt, men hvor længe tror man på illusionen? Så længe avisartiklerne kørte, har Jørgensen selv troet på teorien. Men efter at han har fået de omtalte tusindvis af henvendelser, så har

han fra avis til bog ændret flere punkter. Mon ikke det skyldes, at der har været gode oplysninger at hente i nogle af henvendelserne?

For mig at se er bogen bygget op over to punkter:

Pkt. 1: Andersen er født som prinsebarn. Det er en smule usikkert, så som forsvar herfor kan intet bevises, kun argumenter kan fremskaffes. – Hvorfra får man da argumenterne? Det leder til:

Pkt. 2: H. C. Andersens egne værker og breve og HCA-litteraturen gennem mere end 50 år skal tjene som bevis.

De steder, der ikke passer til teorien, må sløres. – Det er ikke særlig ærbødigt overfor tidligere forskere, der har arbejdet alvorligt og i mange tilfælde har kunnet dokumentere deres resultater, hvad Jørgensen desværre kun sjældent gør og da ofte med forkerte fakta – skal vi regne med, at det er trykfejl, der giver forkerte datoer og år.

Mest betænkeligt er det, når noget citeres med udeladelse af betydningsfulde ord.

De to nævnte avisartikler er vist de første større saglige imødegåelser efter anmeldelsen af Johan de Mylius i »Berlingske Tidende« 17.10. – Det er ikke dem, jeg er blevet inspireret af i det følgende, for allerede i oktober havde jeg skrevet indvendinger imod mere end 50 punkter i bogen.

I det følgende vil jeg dog koncentrere mig om følgende punkter: Det kongelige Teater, Fonden ad usus Publicos og om, hvorfor det blev Slagelse latinskole.

Det kongelige Teater

Jørgensen anfører på s. 90: »Han nåede aldrig frem til at aflægge nogen egentlig prøve på Det kongelige Teater, hverken som skuespiller, danser eller sanger. Alligevel fik han lov at være på stedet i mere end to år – uden prøve, uden engagement, uden nogen form for løn-aftale.«

I noter til »Mit Livs Eventyr« 1951-udgaven s. 394 anføres dog at A. ved Dahléns hjælp var bleven antaget som elev i sommeren 1820 på danseskolen. Eleverne fik ingen løn, men kunne anvendes som statister, hvad Andersen da også blev i slet ikke så få forestillinger, for hvilket han fik statistløn. (»Anderseniana« 1971: Ingerslev-Jensen: »Statist Andersen«, s. 142 øverst). Fra 1821–22 gik Andersen på danse- eller balletskolen. Fra 1822 på syngeskolen, iflg. samme side hos Ingerslev-Jensen. Iøvrigt gengives her adskillige oplysninger, der dokumenterer A.s ihærdighed og selvopholdelsesdrift. Ingerslev-Jensen gengiver fra Edvard Collins bog »H. C. Andersen og det Collinske Huus« en ansøgning af 6.8.1820 fra Andersen til kongen. Heri

meddeler han, at Siboni og Weyse har underholdt ham de 3/4 år, han har været i staden. (Det var for de 70 Rdl., der indsamledes ved Sibonis middagsselskab). Videre meddeler Andersen, at han er ansat ved danseskolen indtil han håber at kunne få plads som sanger og skuespiller, men da det nok ikke bliver foreløbig, anmoder han om understøttelse.

På kongens vegne har teaterdirektionen 24.8.1820 skrevet på ansøgningen. Af direktionens bemærkning fremgår, at Siboni har haft den godhed frivilligt at give A. undervisning i sang, men dette måtte opgives. Herefter kom A. til Dahléns danseskole for at oplæres. Også dette måtte opgives. Direktionen tør ikke anbefale ham til nogen støtte af teaterkassen, »der lettelig kunde drages til Følge for andre paa kort Tid antagne Elever og saaledes paabyrde Kassen en ny Udgift i Fremtiden«. Da bemærkningen er underskrevet af de tre teaterdirektører, kan det vel betragtes som et officielt dokument.

»andre paa kort Tid antagne Elever« – jamen – betyder det ikke, at man opfattede Andersen som elev?

2.9.1820 resolverer Frederik VI, at Andersens ansøgning af 6.8. må bortfalde. I november 1820 tager syngemester Krossing Andersen ind på syngeskolen uden løn. I Ingerslev-Jensens artikel står, at det var teaterdirektionen, der opfordrede skuespiller Lindgreen til at gennemgå roller med H. C. Andersen – i anledning af skrivelsen 6.8.1820. Efter professor Høeg-Guldbergs råd aflægger Andersen sin første visit hos Jonas Collin og beder ham interessere sig for ham. (1.2.1821).

31.8.1821 oplyser Det kgl. Teaters regijournal, at Andersen er blandt tre herrer, det indtil videre er tilladt at frekventere skolen.

Ingerslev-Jensen slutter opgørelsen over Andersens teaterarbejde 1821 med oplysning om, at Andersen for tjeneste i 1821 modtog 25 rbdlr. I direktionens afskedigelsesbrev af 29.6.1822 benævnes Andersen »Aspirant« i Det kgl. Teaters regijournal. Kan man afskedige en ikke ansat??

Ingerslev-Jensen finder altså adskillige beviser for, at Andersen er blevet betragtet som elev og aspirant. Derfor kan Jens Jørgensen ikke med fuld ret side 90 anføre: »Han gik der bare. Og ingen greb ind.« – Så slet så mærkeligt var det altså ikke. På syngeskolen var der fuldt op at gøre, det påviser Ingerslev-Jensen ved et undervisnings-regulativ. Andersen har ikke gået og drevet den af.

Teaterdirektionens deliberationsprotokol oplyser 30.8.1822: »Alfsol, Sørgepsil, indsendt af en Ubenævnt med Brev, hvorinden fordeleagtig Attest fra Provst Gutfeld om Forfatt., indleveredes af Professor Rahbek.«

Jens Jørgensen kommer side 94 ind på censuren af »Alfsol« og nævner, at det atter var et nederlag for Andersen, for der var ikke noget med »mange

gode træk . . . vi har overvejet nøje . . . der mangler en smule hist og her . . . nej, det var »ubrugeligt« (»Alfsol«), og »aldeles uskikket« (»Røverne fra Vissenbjerg« – indsendt kort forud).

Men forfatteren piller nogle bemærkninger ud af bedømmelsen for så meget mere virkningsfuldt at kunne servere dem i næste kapitel – side 96 – indledningen til perioden med skolegangen i Slagelse. Vi får det kun fra »Mit Livs Eventyr« og – s. 96 – fra »Levnedsbogen«, men Ingerslev-Jensen bringer hele Rahbeks censur, der anbefaler meddirektørerne enten at de sammen prøver at skaffe Andersen kongelig understøttelse eller anden offentlig understøttelse, eller, om det skulle være bedre med en privat understøttelse, så man kunne holde Andersen 3 år i latinskele og eet år på universitetet »indtil man saae, hvad der da blev af ham.« (Rahbeks Censur ligger på RA).

Se, det tyder jo heller ikke på kongelig protektion. Havde man vidst, en sådan forelås, var det jo overflødigt med den slags overvejelser. Og så skriver rektoren ovenikøbet s. 95: »Han formåede ikke at overbevise nogen om sit talent overhovedet.« – Jo! Til trods for, at han ikke havde vist talent i det, han havde prøvet, så havde han formået at overbevise om, at han var noget særligt, der burde støttes. Og det blev han så. Men ikke fordi han var prinsebarn.

For Andersen var de tre år ikke fiasko. Ingerslev-Jensen slutter sin afhandling med at gøre rede for, hvor stor betydning den menneskekundskab Andersen havde erhvervet, havde for hans senere liv og forfatterskab.

S. 182: »Får lov at færdes på Det kgl. Teater i tre år,« ja, men under hvilke betingelser færdedes de øvrige statister og elever her – det må vist også undersøges, før man kan slutte heraf, at det var prinselig protektion. Se kommentaren til side 90 om Ingerslev-Jensens redegørelse for de tre år. (Til dennes redegørelse for Andersens statist-roller kan føjes to på grundlag af en fortegnelse i Laage-Petersens H. C. Andersen-samling, Det kgl. Bibliotek: Andersen har også været statist i »Rolf Blaaskæg« og i »Lagertha«).

S. 182: »Teatret har et tilbud, man ikke finder mage til i teatrets historie, om gratis latinskele til ham« – anfører Jørgensen ikke ganske i overensstemmelse med virkeligheden. Teatret havde ingen indflydelse på latinskelejerne. Nej, ved provst Gutfelds hjælp havde Andersen fået indleveret et dramatisk arbejde. Gutfeld kendte hele to af teaterdirektørerne: Rahbek, med hvem han talte om Andersen, og Collin. Nu talte Rahbek med Collin, og man blev enige om med de øvrige to teaterdirektører at undersøge muligheden for en ung mand, der – uden at rektor Jørgensen har bemærket det – på flere måder har vist sig usædvanlig og derfor burde hjælpes til at blive en borger, der ikke lå samfundet til byrde. – Sådanne initiativer tog man i en tid, hvor man ikke havde et stort socialt forsørgelses-net. Det er nok den rette synsvinkel.

Slagelse, »Den dyre skole«

S. 97: Olriks indledning i »Anderseniana« IV giver en grundig, troværdig og dokumenteret forklaring på, hvorfor Andersen kom til Slagelse, og hvem der bestemte dette. Dr. theol. J. P. Mynster var yngste medlem af »Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler«. Her – på kompetent sted – har Jonas Collin forhørt sig om, hvor man burde sætte Andersen i skole. Mynster skriver 11.10.1822 bl.a., at Andersen let vil kunne få fri undervisning i Slagelse, men der må dispenseres, da der egentlig kræves et prøveår.

Ansøgningen af 16.10. til universitetsdirektionen om adgang til Slagelse skole, samt fri undervisning – bevilgedes 18. samme måned.

Olrik skriver, det er værd at lægge mærke til, at medens Collin begærer Andersen optaget i skolen og at han der må nyde fri undervisning, resolverer direktionen kun, at »bemeldte Andersen maa nyde fri Undervisning i Slagelse lærde Skole«. Derved besvares ét af Jens Jørgensens spørgsmål, for: »Dette har haft den virkning, at Andersen ikke af rektor Meisling og forstanderskabet for skolen formelt er optaget i denne« –: han figurerer således ikke i skolens matrikel og har alene været, hvad man senere ville betegne som privatist.

»Anderseniana« IV, 1936 har i skrivelse fra Meisling til Jonas Collin 11.8.1822 (skal antagelig være oktober), følgende: »Direktionens Bestemmelse haaber jeg følger med Andersen, da jeg ellers ikke veed, under hvad Betegnelse han kan være at optage«. (Direktionen for Universitet og de lærde Skoler). Altså et bevis for, at A. er indskrevet, eller at man har haft til hensigt at gøre det.

Fonden ad usus publicos

Udgifterne for H. C. Andersen ville efter indhentet underretning fra rektor Meisling formentlig blive ca. 350 Rigsdaler årlig for husly, kost, vask, klæder og bøger etc. Man foreslog derfor, at der blev bevilget »400 Sedler aarlig i 3 Aar« i det forslag, der tilsendtes direktionen for Fonden ad usus publicos den 28. december med en allerunderdanigst forestilling til kongen.

Fonden ad usus publicos (Fonden til offentlig gavn) var en under enevælden (1765) oprettet fond, som understøttede videnskabsmænd, digtere og kunstnere. I samme retning virkede tillige kongens chatolkasse. Den blev ophævet 1842. Efter grundlovens givelse sorterer understøttelser af nævnte art under rigsdagen – hed det i Store nordiske Konversationsleksikon, 1917.

Den 31. s.m. approberedes indstillingen, idet summen dog nedsattes til 350 Rbdl. »Hvor man blot kunde, blev der altid sparet i Frederik VI.s offentlige Husholdning!« skriver Olrik. – Dette stemmer ikke med, hvad der s. 92 citeres i: »H. C. Andersens Collinske Fødselsdagsviser« (1983) »1816 fik udenrigsminister Rosenkrantz 20.000 Rbdl. til låns, uden at de dog måtte

afkræves ham, endsig hans enke! Statsminister Møsting fik blot kongens underskrift til »en vis udgift«. I 1822 fik kancellideputeret, politidirektør Kierulff, der var kommet i stor gæld, 7.000 Rbdl. en gang for alle og 1.000 Rbdl. årlig.«

Så er det jo kun småpenge, når der til understøttelse af Andersen årligt udgives 350 Rbdl. i tiden 1.11.1822–1.11.1828. (Anført s. 127 i Edvard Collins bog: »H. C. Andersen og det Collinske Huus« (1882)).

(Fødselsdagsviserne – med mine kommentarer – er af overlærer grafonom Leon Andersen anvendt som elev-opgave på Aarhus tekniske Skole. De citerede eksempler er hentet fra Marcus Rubin: »Fra Frederik VI's Tid«. 1895 – optryk 1970).

Initiativet til ovennævnte forslag kom fra teaterdirektionen, hovedsagelig Rahbek og Collin – ikke fra kongen, ikke fra prinsen.

Hvorfor Slagelse Latinskole?

S. 99: Jens Jørgensen anfører ved billedet af Meisling, at Andersen fik Meislings åndelige form for revselse at føle og oplyser, at det var en opdragelsesform, der normalt kun blev benyttet over for højadelens og kongehusets børn.

Altså skulle Meisling »ovenfra« have fået besked på at anvende denne særlige form?

Hvordan forklarer det den øvrige lærerstabs anderledes venlige behandling af Andersen. Hvordan forklarer det, at Andersen selv skulle tage stilling til, om han ønskede at flytte med, da Meisling skulle være rektor i Helsingør?

S. 100: Jens Jørgensen har gennemgået discipellisterne fra skolens historie og her fundet alle skolens øvrige elever, men ikke H. C. Andersen. Det er dog en kendsgerning, at Andersen har gået på skolen. Der er mange dokumenter, der viser det. H. G. Olrik anfører, at når Andersen ikke er anført i skolens matrikel, er det, fordi han har været, hvad man senere ville betegne som privatist. – Om dette skriver rektoren, at synspunktet er forkert, at det er en efterrationalisering. Ligesom ved synspunktet blandt traditionelle forskere om dåben i Sankt Hans Kirke – at så må forældrene ifølge logikken have boet i sognet. (Den ældre halvsøster siges iøvrigt at være døbt dér. Kommentar s. 379 i »Mit Livs Eventyr«, 1951-udgaven).

Kjeld Galster: »H. C. Andersen og hans Rektor« (Kolding 1933) dokumenterer i hvert fald to steder, at H. C. Andersen står i Slagelse Latinskoles bøger. Side 24 i Galsters bog anføres Andersens karakterer for skoleåret 1822–23. Galster har disse fra »Slagelse Skoles Arkiv«, Landsarkivet.

I karakterbogen anmærker Meisling bl.a., at Andersen optages i skolens 3. klasse. Dette er dateret 6.10.1823.

Næste dokumentation står side 28 hos Galster. Her er foruden karakterer nogle oplysninger fra censurliste over disciplenes anlæg, fremgang og sædelighed 1823–24. Det sidste er taget fra »Rectorens Bog«.

S. 100: Jens Jørgensen tillægger det stor betydning, at Andersen ikke er opført på liste som de øvrige elever og anfører, at det skyldes en manglende dåbsattest. Det er muligt. Men når Andersen gennem Fonden har opnået fri undervisning, kan det da ikke tænkes, at man f.eks. har set drengens rejsepass, der vel er udstedt på grundlag af en dåbsattest? Det behøver jo ikke at være med hensigt, han ikke står netop i de lister, Jens Jørgensen har undersøgt.

S. 101: I avisartikler har Jørgensen undret sig over, hvordan Andersen kom i »den dyre Slagelse Latinskole«, der var meget dyrere end andre skoler. Måske har Jørgensen blandt de tusindvis af henvendelser, han har modtaget efter sine avisartikler fået nogle oplysninger, der får ham til at ændre synspunkt i bogen. Her er det nemlig ikke skolen, der er dyr, men Andersen der får alt for stor understøttelse i forhold til, hvad det koster for andre.

Udgifter i 4 Aar

S. 101: Nu er der jo mange forskellige måder at udregne et budget på. Rektoren mener, Andersen betalte dobbelt så meget som de andre elever, der kunne klare sig for 150 Rdl. årligt.

Kjeld Galster »H. C. Andersen og hans Rektor« (1933) bringer Meislings opstilling af, hvordan der er disponeret over Andersens understøttelse de første fire år (i anledning af ansøgning om forlænget understøttelse):

For Kost, Logie, Vask etc. i 4 Aar fra 1. Novbr. 1822	
til ult. October 1826	800 r.
Til Klæder	180 r. 48
Til Bøger	27 r. 48
Til Indskrivnings-Lyse-Brændepenge til Skolen	22 r. 48
Til privat Undervisning i det første Aar	20 r.
	<hr/>
	1050 r. 48
De for tre Aar allernaadigst tilstaaede 350 r. aarlig	1050 r.
	<hr/>

Har Jørgensen dokumentation for en »normal« elevs udgifter?

Indskrevet

Dette er forøvrigt et bevis for, at Andersen er indskrevet – eller i hvert fald at man har haft til hensigt at gøre det, siden der er betalt herfor!

Til sammenligning kan erindres om, at Andersen hos madam Thorgesen

i København betalte 20 Rdlr. om måneden. (Levnedsbog s. 62 (1926-udgaven)). Man må antage, at beløbet også har dækket kost, idet professor Guldberg da Andersen flyttede til en anden værtinde, rådede ham til her, ikke at tage middagsmaden, men kun frokost, aftensmad og logi. Middagsmaden kunne fås billigere hos en spisevært.

Som »Levnedsbogen« s. 63 anfører, var resultatet, at Andersen undertiden for at spare gik i Kongens Have, frøs og sultede – indtil han om aftenen kunne vende hjem til det aftalte antal stykker smørrebrød, mere forlangte han aldrig. – Kongelig beskyttelse? I den forbindelse kan fra Galsters bog side 13 citeres af et brev fra H. C. Andersen til professor Jens Møller: »For omtrent 14 Dage siden vovede jeg at bede Dem abonnere paa min Bog.« (Det må være »Ungdomsforsøg«, der bl.a. bestod af »Alfsol« og »Gjenfærdet ved Palnatokes Grav«, trykt 1822). Andersen skal i skole i Slagelse. »Men før jeg rejser derned, maa jeg nogenledes godt equipere mig. Adskillige Familier, som interessere sig for mig, have ædelmodige bidragede, ved lidt Penge, her til, for at jeg kunde see mig istand til at forskaffe mig det nødvendige.«

Da Møller tidligere har lovet at hjælpe, beder Andersen ham nu om et lille bidrag til hjælp til ekvipering.

Man må gå ud fra, at »sagsbehandlerne« i fonden var vant til at se på tal. Hvis Andersen havde betalt dobbelt så meget som andre elever, mon så ikke man fra fondens side havde gjort indsigelse i stedet for at forny bevillingen?

Efterskrift

Ovenstående indlæg er et kraftig beskåret udpluk af de mange indsigelser, der kan bringes mod rektorens bog. Det fulde, 50-punkters indlæg er som manuskript sendt til de fleste større biblioteker.

Interesserede kan læse yderligere en artikel i »Fyens Stiftstidende« (Morgenposten) 25.10.1987. Her gør overarkivar, dr. phil. Vello Helk, Rigsarkivet, opmærksom på, at jomfru Fanny ikke er et uægteskabeligt barn af Chr. d. 8. Dette er vist af Morten Kamphövener i »Sønderjydske Årbøger« 1964, anføres det her.

Endvidere fastslår Vello Helk, at H. C. Andersen ikke er Chr. d. 8.s. søn, da ville det være fremgået af Kongehusets Arkiv, hvor man i papirerne ser, at kongen behandlede sine uægteskabelige børn særdeles godt. Også børn fra hans tid som prins.

Rektoren fortæller om et møde mellem disse to »kongebørn« på øen Föhr ved kongens sommerophold her.

Men Jens Jørgensen har ikke undersøgt dokumenter i Kongehusets Arkiv. Det kan siges med bestemthed, da kun rigsarkivaren kan give tilladelse hertil, og han er ikke blevet spurgt.

Dette skrives før forlaget Hovedland's udgivelse 1988 af *H. C. Andersens Levnedsbog* – med Jens Jørgensens kommentarer. – Et mere virkelighedstro billede af denne periode i Andersens liv fra fødslen til 1832 får man antagelig ved at læse 1962-udgaven fra Det Schønbergske Forlag, 1962, med kommentarer af vores store H. C. Andersen-forsker, dr. phil. H. Topsøe-Jensen.

Henvisninger

- H. C. Andersens Brevveksling med Edvard og Henriette Collin I–VI, ved C. Behrend og H. Topsøe-Jensen. 1933–37.
- H. C. Andersens Brevveksling med Jonas Collin den Ældre og andre Medlemmer af det Collinske Hus I–III, ved H. Topsøe-Jensen m.fl. 1945–48.
- H. C. Andersen og Henriette Wulff. En Brevveksling I–III, ved H. Topsøe-Jensen. 1959.
- H. C. Andersens Dagbog fra hans sidste Slagelse Aar 1825–1826 (med oplysninger af H. G. Olrik). *Anderseniana* Vol. IV, 1936.
- »Levnedsbogen«. Udgivet af Hans Brix 1926 og af H. Topsøe-Jensen m. komm. 1962.
- »Mit eget Eventyr uden Digtning«. Udgivet af H. Topsøe-Jensen m. komm. 1942.
- »Mit Livs Eventyr« I–II. Med kommentarer af H. G. Olrik og H. Topsøe-Jensen. 1951.
- Elias Bredsdorff: »H. C. Andersen. Mennesket og Digteren«. 1985.
- Hans Brix: »H. C. Andersen og hans Eventyr«. 1907.
- K. Galster: »H. C. Andersen og hans Rektor«. 1933.
- E. Høeg: »Lidt mere om Henriette Hanck«. *Anderseniana*. 2. rk. I. S. 66–76. 1947.
- P. Ingerslev-Jensen: »Statisk Andersen«. *Anderseniana*. 3. rk. I. S. 137–187. 1971.
- Sv. Larsen: »Barndomsbyen«. *Anderseniana*. 2. rk. III. S. 10–73. 1955.
- H. G. Olrik: »Hans Christian Andersen«. *Undersøgelser og Kroniker*. 1945.
- H. Topsøe-Jensen: »Omkring Levnedsbogen«. 1943.
- Vello Helk har i »Fyens Stiftstidende« 25.10.1987 artiklen: »Chr. VIII sørgede godt for sine illegitime børn«.

Jørgen Skjerk, f. 1927, præstesøn, boghandleruddannet, fra 1951 assistent i forsikringselskab. Siden 1973 udgivet foreløbig 10 publikationer med hidtil utrykte digte af H.C. Andersen. Adr.: Tagensvej 235, 2., 2400 København NV.

Kommentar

I forståelse med Jørgen Skjerk har redaktionen bedt overarkivar, dr.phil. Vello Helk om at kommentere artiklen. Kommentaren følger nedenfor.

I næstsidste afsnit nævner Jørgen Skjerk, Jens Jørgensens manglende interesse for arkivmateriale i Rigsarkivet. På dette punkt er JJ et enestående tilfælde. Jeg mindes ikke i min temmelig lange arkivkarriere at have mødt en historiker, der på lignende vis har ignoreret oplysninger om, hvor man kunne finde supplerende materiale for at få et mere nuanceret billede af de problemer, han tumler med. At JJ burde interessere sig lidt mere for den person, som han udnævner til H.C.A.s fader, er vel et rimeligt forlangende. Hvordan opførte prinsen sig i lignende situationer? Hvordan var kongehusets holdning? Hvordan reagerede de andre implicerede? Disse betragtninger har deres udspring først og fremmest i mit indgående kendskab til Christian 8.s meget omfattende arkiv.

Det er dog ikke meningen, at jeg vil udføre forskningsarbejde for JJ, men ved hjælp af nogle udvalgte eksempler har jeg forsøgt at gøre ham interesseret og samtidig forklare, at kongehuset principielt altid har behandlet sine illegitime børn godt. Denne holdning kommer i særlig grad til udtryk hos Christian 8., hvilket kan belyses ved hjælp af hans korrespondance med sine forskellige kærlighedsforbindelser; desuden med venner og fortrolige ved og uden for hoffet. JJ betegner dette som »en besynderlig argumentation« (Politiken 27.12.1987). I samme artikel omtaler JJ prins Christian, »der tog til Norge som konge« – hvilket er forkert, da den unge prins som bekendt blev sendt til Norge som statholder. Til norsk konge blev han valgt den 17. maj 1814 efter Norges afståelse til Sverige ved Kielerfreden i januar samme år. Det nævnte udtryk bruger JJ til at bevise, at kongeværdigheden tillige gav ham magt til at udbetale penge til sine illegitime norske børn, de eventuelle andre må han have glemt? Det er imidlertid en kendsgerning, at han udbetalte penge til sine kærlighedsforbindelser allerede før sin tid i Norge. I øvrigt blev han dansk konge først 1839. Det bør tilføjes, at den slags udbetalinger ikke gik over *Fonden ad usus publicos*, men over kongens egen kasse, hvor der var afsat beløb til forskellige understøttelser.

Med en forbløffende arrogance argumenterer JJ, som om han havde kendskab til kildematerialet. Uden at have benyttet kongehusarkivet afviser han alt, hvad der ikke stemmer overens med hans hypoteser. Man kunne f.eks. spørge, hvorfor han ikke har interesseret sig for den unge prins' private upublicerede dagbogsoptegnelser fra 1804 med udførlig beskrivelse af opholdet i Slesvig-Holsten. Måske kunne han finde Elise Ahlefeldt nævnt? Dog næppe, men JJ har jo altid sin standardforklaring parat. I så fald vil han

bare hævde, at prinsen ville skjule forholdet, netop dette forhold, måske fordi han vidste, at der ville blive født en H.C.A.? Sine andre knap så begavede illegitime børn ville han dog godt hjælpe og have kontakt med. Det var umuligt at skjule noget i hofkredse – der var altid flere implicerede, og derfor er vor viden ret omfattende. Man behøver blot at læse kabinetssekretær J. P. Traps erindringer. Den unge prins var ikke en sol-och-vår-børstenbinder, der flagrede fra blomst til blomst og løb fra ansvaret efter eventuel bestøvning. Prinsen var under opsyn, og der blev sørget for hans opdragelse og underholdning. Ved hans kærlighedseventyr blev der sørget godt for eventuelle børn. Her gjaldt der ingen aldersgrænse, men et princip, som JJ åbenbart hverken kan eller vil forstå. Derfor er al dyberegående videnskabelig drøftelse umulig. JJ har i en diskussion kaldt sin bog en provokation, men den må snarere betegnes som spekulation.

Vello Helk

Forespørgsel fra U.S.A. om Friederich Erhardt Niedt

Fra U.S.A. har redaktionen modtaget en forespørgsel om musikeren og komponisten *Friederich Erhardt Niedt* (f. 1674 i Jena, død 1708 i København). Han boede i København fra ca. 1700 til 1708. Han lod sig indskrive ved universitetet i Jena 1694 og tog afsted til København ca. 1700. Ifølge titelbladet til hans bog »Musicalische Handleitung«, trykt i Hamborg 1700, havde han da titel af »Not. Publ. Caes.« (kejserlig notarius publicus?) og muligvis fortsatte han med arbejde af den art i København, i hvert fald skriver han i 3. del af sin bog ca. 1706, at han »ikke tjente sit brød gennem musik«. Hans musik blev opført ved grev A.F. Trampes begravelse i »Maria-Kirche« (Vor Frue Kirke?) 19.11.1704 og ved hoffet 6.1.1708. Han blev begravet i Skt. Petri Kirke 13.4.1708, hvor også hans søn, *Fridrich Ludewig* og hustruen, *Anne Dorothea*, ligger begravet. Sønnen døde 19.11.1731, iflg. gravstenen 25 år 2 md. og 3 uger gammel, moderen 15.3.1733, 58 år gl.

Der søges oplysninger om:

1. Hustruens, Anne Dorothea, fødselsdag (ca. 1675?)
2. Sønnens, Friedrich Ludewigs, fødselsdag (ca. 1706 el. 1708)
3. Brylluppet med Anne Dorothea (ca. 1705? – i København?)
4. Forbindelsen til hoffet.
5. Forbindelsen til »Maria-Kirche« (Vor Frue?)
6. Mulige forbindelser til stads-musikanterne.
7. Billeder af Fr. Erh. Niedt og hans familie.
8. Andet arkivalisk materiale om ham, f.eks. skifte.

Redaktionen er i besiddelse af yderligere materiale om Friederich Erhardt Niedt og vil meget gerne formidle oplysninger til Pamela L. Poulin. Læsere, som ønsker at korrespondere direkte, kan dog skrive til: *Pamela L. Poulin, Associate Professor of Music, Department of Music, State University College at Cortland, P.O.Box 2000 Cortland, New York 13045, U.S.A.*

To slægter Zoëga

Af
Carl Langholz

Over slægten Zoëga findes der en oversigt i Dansk biografisk Leksikon, og tre af dens medlemmer er biograferet der.¹ Der er således tale om en ganske betydelig slægt, som det nok er værd at få udforsket noget nærmere.²

Der findes faktisk tre slægter Zoëga. 1) Præsteslægten Zoëga, 2) slægten Zoëga fra Tinglev, 3) slægten Zoëga fra Vilstrup. De to første slægter er nært forbundne med hinanden, idet den anden slægt stammer fra den første på spindesiden, men den tredje slægt kan ikke sættes i forbindelse med nogle af de to første; den stammer kun fra Vilstrup, hvor medlemmer af den første slægt havde været præster i flere generationer. Her vil de to første slægter blive behandlet, men ikke den tredje.

Præsteslægten Zoëga er langt den største og betydeligste. Over den blev der i 1700-tallet lavet en del stamtavler og optegnelser, men her er den ført op til ca. 1900. Disse stamtavler og optegnelser er følgende:

- A. Paul Chr. Zoëgas stamtavle fra 1742
 - B. Paul Chr. Zoëgas stamtavle fra ca. 1760
 - C. Paul Chr. Zoëgas stamtavle fra 1763
- } (begge i O. H. Mollers samlinger i Flensborg Stadsarkiv).
(Rigsarkivet. Geneal.-her. Selskab).
- D. Johan Zoëgas stamtavle fra ca. 1775/80 (Det kgl. Bibliotek).
 - E. O. H. Mollers stamtavle fra 1778 ff. (Flensborg Stadsarkiv).
 - F. Wilhadus Chr. Zoëgas stamtavle fra ca. 1780 (i sønnen Georg Zoëgas samlinger i Det kgl. Bibliotek).
 - G. Christopher Giessings stamtavle fra 1786 (i Danske, norske og islandske Jubellærere 3 I).
 - H. P. Rhodes »Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse«, 1775 (som bygger på oplysninger fra Paul Chr. Zoëga).
 - I. Wilhadus Chr. Zoëgas indberetninger til biskoppen af Ribe af 17/3 1766 og 16/3 1768 (gengivet i Sønderjydske Aarbøger 1910, s. 204–22, specielt s. 208 ff.).

I det store og hele stemmer alle disse versioner overens, men der er dog mindre afgivelser mellem dem. I alle versionerne er stamfaderen *Matthias Zoëga*. Ifølge version A, B, C, E, G og H var han en italiensk adelsmand, der besad et gods i eller nær ved Verona. Ifølge version F besad han et grevskab

ikke langt fra Verona, ifølge version I besad han store godser ved Verona. Kan dette nu bekræftes?

Ifølge oplysninger fra Italien levede der personer af navnet Zoëga – Zueeca – de Judaccha i 1400-, 1500- og 1600-tallet i byerne Venezia og Padova ikke så langt fra Verona.^{2a} Disse var dog ikke adelige, kun patriciere. Stambyen er formentlig Venezia, hvor der findes en laguneø ved navn Judaccha eller Giudecca (☉: Jødeøen), som slægten kan have taget navn efter.

Slægtens våben var en løve i øverste felt i skjoldet med syv eller otte kugler i feltet nedenunder. Dette våben minder om slægten *Medicis* fra Firenze, men der er dog næppe afstamning fra denne fornemme slægt. Dette våben fandt arkæologen Georg Zoëga på sin første rejse til Italien på en husmur i Venezia. Her i landet findes våbenet i Vilstrup og i Rabsted kirker, hvor medlemmer af slægten var præster. Det findes også på Matthias Zoëgas segl i et dokument på landsarkivet på Gottorp med initialerne M. D. (☉: Matthias Dantzer).

Ifølge version A, B og C kom Matthias Zoëga i strid med en »benachbarthen Edelmann«, ifølge version F var det med hertugen af Verona.³ Ifølge version F var det på en jagt, ifølge version G drejede striden sig om et grænse-skel. I alle versionerne skød han sin modstander i en duel og flygtede derpå til Tyskland, ifølge version F og I dog først til Wien, »og da han ikke kunde finde Sikkerhed der flygtede han til det lüneborgske Hof«.

Ifølge version A, B, C og H kom han imidlertid først til det brandenburgske hof. I version E står der først det lüneburgske hof, men er siden rettet til det brandenburgske hof. Her blev han ifølge version H sprogmester, ifølge de øvrige versioner sprogmester og lutenist.

Herefter kom han ifølge alle versionerne til det mecklenburgske hof, hvor han blev hofmester eller »magister morum« for de fyrstelige børn. Her blev han også ifølge alle versionerne omvendt til lutherdommen af hofpræsten *Johan Stampe* mellem 1570 og 1580. I næsten alle versionerne står der, at han fik tilbudt pardon af paven og lov til at vende tilbage til Italien mod at blive katolik igen, men da han afslog dette, blev han gods(er) konfiskeret og han selv brændt »in effigie« i Rom.

Fra Mecklenburg kom han ifølge alle versionerne til det gottorpske hof som gehejmekammertjener. Ifølge version I kom han »tilsidst i Tjeneste ved det fyrstelige Hof i Kiel som Gehejmeseekretær og Kammertjener, i hvilken Station han døde«. I ingen af disse versioner er det omtalt, at han 1579–80 havde et kortvarigt ophold som danser ved det danske hof.^{3a} Den daværende dronning i Danmark – dronning Sophie – var fra Mecklenburg, og kongen – Frederik II – var en brodersøn af den daværende hertug af Gottorp, hertug Adolf. Således må forbindelsen med de forskellige hoffer tænkes at være knyttet.

Levte med sin hustru, som var til Dronningens Hof an Landenburg, som Hof, kom ind deraf med et Brev
1570 ind 1588. Han var som Pastor i Paris angrebet, deraf fik vi ind med Italien kom ind med et Brev
omg. det gaa ind i Hof og ind i det ene Land i det ene Land. Paul. 1588 med et Brev. Kortet skal

4. Matthias
Cantor i Flenburg 1648. O i Schleswig 1626 og 1637
uxor: Margaretha, som Lovstr i Paul Witt, Kjærskovs Zim
Kiel

14. Paul
ny Kong Pastor an det Biskop i Wiskel
første Pastor i Wiskel.
uxor: D. Beate Gram, som Krafts Zim
Lovstr i Wiskel
O Magdalena, som Pastors i
Abel Matthias Friis Lovstr.

15. Hedevig
i det Oldenborg, som
første Zim i Wiskel.

2. Margaretha udførte an Grevinde
Koblen in Anwerthe B
3. Catharina udførte an Hieronymus
Scheeren in Anwerthe K.
4. Christina udførte an Willaui
Tajlen in Stillebeck D
5. Cecilia udførte an N.H. Tjorndin

6. Johannes nat. d. 11. Nov. 1672. Pst. Aller
d. 1. Apr. 1697, donat. d. 27. Sept. 1720. uxor: D. Anna
Margaretha Couvius Lovstr. nat. 1652. d. 10. Nov.
første Zim i Wiskel. d. 1722. d. 11. Juni.
O Magdalen Sophie, som Pastors i Dronningens Hov.
ind Clausen Lovstr. ux uxor (a)

7. Anna
uxor: an D. Andreas Peter,
som i Dronning, som i første
Paul ind Kuffen.
O Friederich Koufen.

1. Conrad, nat. d. 2. Nov. 1702
2. Paul Christian nat. d. 2. July 1709
Pastor i Slesvig 1731
Dronning 1741. uxor:
Magdalena som Pastors i
Kouffen i Slesvig Lovstr.

2. Paul Christian nat. d. 2. July 1709
Pastor i Slesvig 1731 O Nord. Lu
guen d. 1. Aug. Lovstr. 1737. O Kap
Nov. 1730. uxor: D. Elfe Marie, som
Pastors i Claus Zimmermanns i Hov.
Hov Lovstr. (2) Catharina, som Pastors
Slesvig Lovstr. i Wiskel Lovstr. (3) Elfe
Catharina, som Lovstr. i Slesvig Lovstr.
i Wiskel Lovstr. (4) Elfe Marie, som Lovstr.

3. Johannes
nat. 1708. d. 10. Nov. 1730.
Slesvig Lovstr. i
Hov 1732. D.
nat. 1762. uxor:
Magdalen Doro
thel, som Lovstr. i
Hov Lovstr. i
Henrich Frank
Lovstr.

4. Magdalena S. Cronk Christian
nat. 1713. d. 11. Sept. 1730.
Regiments Lovstr. i
nat. 1739. uxor: Othel
an Grevinde Lu, som Margaretha, som Pastors
i Slesvig Lovstr. i
i Slesvig Lovstr. i
ind Clausen Lovstr.
Magdalena, som Lovstr. i
ind Clausen Lovstr.

1. Ulrich Othel. 2. Anna
an Grevinde Lu
Slesvig Lovstr. i
ind Clausen Lovstr.
3. Johann
Peter

1. Elfe Marie
2. Cecilia
3. Johannes
Stenqvist Lovstr.
4. Anna Mar
garetha
5. Catharina
6. Magdalena
Margaretha

1. Anna Margaretha
2. Johann Henrich.
3. Magdalena Margaretha.
4. Catharina.
5. Margaretha Dorothea.

Sophia Carolina

Udsnit af Paul Chr. Zoëgas Stamtavle fra 1763 i Genealogisk-heraldisk Selskabs samling i Rigsarkivet (version C).

Ifølge andre kilder nævnes M. Z. fra 18. januar 1579 til 10. januar 1581 som »instrumentist og gigler« ved hoffet i København. 1586 nævnes han i en fyrstelig besoldningsliste fra slottet Gottorp som danser der. 1593 solgte han et hus i Slesvig, 1601 købte han et gravsted i Kiel, og 1604 erhvervede han borgerret sammesteds. Ikke så lang tid derefter må han være død, for i slutningen af 1606 indgav hans enke *Anna* en ansøgning om skattefrihed, da hun nu stod uden forsørger. Denne blev dog ikke bevilget, da hendes afdøde mand havde tjent mange penge gennem panteforretninger og også hun selv fortjente penge gennem ølbryggeri og børnene var forsørget. Enken *Anna* blev iøvrigt begravet i Kiel 1622.

M. Z. er muligvis identisk med den *Matthias Dalarpo*, der nævnes 9. september 1563 som søn af »den vælske harpenist og musiker« *Domenico Dalarpo* ved hoffet i Schwerin i Mecklenburg, da der betales for deres hofklædning og for sønnens forestående rejse til Italien. Navnet *dal Arpo* var næppe det rigtige navn, idet det simpelthen betyder »harpespilleren«. ^{3b} Hvis denne antagelse er rigtig, rokkes der jo ganske betydeligt ved traditionen om M. Z.'s herkomst og flugt fra Verona.

Ifølge alle versionerne af stamtavlen var M. Z. første gang gift med en italiensk grevinde, som sørgede sig til døde over den hendes mand tilstødte ulykke og med hvem han havde to døtre. Ifølge version E var hun »aus dem Hause Medicis«.

Ifølge alle versionerne var hans anden hustru førnævnte hofpræst *Johan Stampes* datter *Anna*. Ifølge version E note 2 levede hofpræsten i Parchim i Mecklenburg. Ifølge arkivalier fandtes der flere præster af navnet *Stampe* i Mecklenburg, dog ingen hofpræst. ^{3c}

I ligprædikener over M. Z.'s datter *Anna* gift *Wasmuth* fra 1675 og over hendes søn professor *Matthias Wasmuth* fra 1688 siges der, at M. Z. var en adelsmand fra Rom. Her er der ikke tale om duelhistorien. ⁴

Præsteslægten Zoëga

1. generation

Matthias Zoëga, f. ca. 1545 – d. 1604/06 i Kiel, tilsidst dansemester ved det gottorpske hof. G. I m. N.N., II ca. 1578 m. *Anna Stampe*, f. ca. 1555/60 – d. 1622 i Kiel, angivelig datter af »hofpræst« i Parchim i Mecklenburg *Johan Stampe* (jfr. indledningen).

2. generation

1. *Johann Adolph Zoëga*, f. ca. 1583 – d. 1623/32 i Kiel. »Pfennigmeister« i Kiel, faldt i unåde, fordi han ikke vilde overlade hertugen to skønne cyprestræer, drog 1608 til København, hvor han ernærede sig som handelsmand hhv. mægler og pantelåner, byggede ca. 1620 et hus i Kiel.^{3b} G. m. *Thyra Ellenberger* fra Roskilde (levede endnu 1652 i København).^{3b} 5 børn, se 3. gen. I.
2. *N. N. Zoëga*, f. ca. 1580/85, g. m. *Ditlev Fürst* (Vorstius), f. 15. – d. ca. 1613, præst i Neumünster.
3. *Matthias Zoëga*, f. ca. 1589 – d. 1637? Imm. i Rostock 1606, kontor i Flensborg 1615, ved domkirken i Slesvig 1626–37. G. ca. 1615 m. *Margrethe Wried*, f. ca. 1595, datter af skrædder i Kiel *Paul W.*^{4a}
4. *Anna Zoëga*, f. 1595 – d. 1675. G. (før 1622) m. *Jürgen Wasmuth*, juveler i Kiel.

3. generation

I. Børn af »Pfennigmeister« Johann Adolph Zoëga og Thyra Ellenberger (jfr. 2. gen. I).

1. *Hedewig Johanne Zoëga*, f. 1606 – d. 2/1 1657 i København. G. 26/5 1633 i Kbh. (Frue) m. *Philip Julius Bornemann*, f. 2/9 1599 i Bückeburg – d. 9/8 1652 i Kbh. (Frue), Licentiatius juris ved Universitetet i Wittenberg 162., kammersekretær hos hertug Frederik (senere kong Fr. III) 1626, sekretær i Tyske Kancelli i Kbh. 1629–52, kannik i Roskilde og Lund, søn af dr. med. *Cosmus B.* (1567–1612) og *Margrethe von der Meden* (1581–1612).⁵
2. *Hans Zoëga*, f. 1608 i Kbh. – d. 15/6 1673 smst. Studerende i Wittenberg 1625–27, i Kbh. 1627–29, rektor i Viborg 1629–31, udenlands 1631–38, 1640–42, magister 1639, kannik i Lund 1643, professor i logik og metafysik ved Kbh.'s universitet 1644–62, dr. theol. i Rostock 1656, ejer af herregårdene Diernæs og Lindenberg i Jylland og Lindholm på Sjælland. G. /9 1645 m. *Barbara Eriksdatter*, f. 24/12 1625 – d. 4/12 1668, datter af kannik i Lund, dr. jur. *Erik Clemensen* (d. 1626) og *Anna Hansdatter Resen* (1598–1650).⁶ 6 børn, hvoraf 5 døde som små, se 4. gen. I.
3. *Beate Zoëga*, f. ca. 1610 – d. 1654. G. 1631 m. *Hans Hansen von Echten*, f. ca. 1600 i Kbh. – d. 3/9 1654. Student i Kbh. 1619, magister 1627, provst på kommunitetet 1623–26, konrektor i Roskilde 1627, rektor i Viborg 1631, sognepræst ved domkirken smst. 1635–54.⁷
4. *Matthias Zoëga*, f. ca. 1612 – d. 1636 på en rejse til Italien.

5. *Sophia Zoëga*, f. ca. 1615, g. m. I *Jean de Querque*, en fransk købmand i Kbh., II 1660 *Caspar Erik Roloff*, købmand i Kbh.

II. Børn af kantor *Matthias Zoëga* og *Margrethe Wried* (jfr. 2. gen. 3).

1. *Joachim Zoëga*, f. ca. 1615/20 – d. 1677 i Slesvig (&begr. Mich. 16/12). Luttenist i Slesvig. G. m. *Elisabeth Schrøder*, datter af herredsfoged i Angel *Hans S.* 2 sønner, se 4. gen. II.
2. *Eva Zoëga*, f. ca. 1615/20, g. m. I *Jørgen Erichsen*, borger i Slesvig, II N.N., væver i Hamburg.
3. *Matthias Zoëga*, f. ca. 1620, Kirchspielsvogt i Meldorf (Ditmarsken). G. m. *Johanne Boye*. 1 datter.
4. *Margrethe Zoëga*, f. ca. 1620 – d. 1688 (begr. 12/1). G. 1652 m. *Palle (Palæmon) Pedersen Wendel*, f. ca. 1595 – d. 1662, sognepræst i Linå-Dallerup 1623–62, provst 1660, han gift to gange før.⁸
5. *Catharina Zoëga*, f. ca. 1620/25.
6. *Johann Adolph Zoëga*, f. ca. 1620/25 – d. 21/4 1668. Kammerkopist 1649, sekretær i Tyske Kancelli i Kbh. 1656–68. G. m. *Vibeke Cortes*.⁹ 1 søn, se 4. gen. III.
7. *Anna Zoëga*, f. ca. 1620/25.
8. *Dorothea Zoëga*, f. ca. 1625.
9. *Salome Zoëga*, f. ca. 1625/30, g. m. N.N. *Henk*, præst i Krempe.
10. *Anna Zoëga*, f. ca. 1625/30.
11. *Sophia Zoëga*, f. ca. 1630, g. m. *Peter Madsen*, bonde i Kjestrup (Vilstrup s.).
12. *Christina Zoëga*, f. ca. 1632, g. m. *Poul Prah* i Kbh.
13. *Christian Zoëga*, f. 11/12 1633 i Slesvig – d. ca. 1693. Student fra Slesvig, imm. Kbh. 26/4 1651. Diakon i Haderslev 1660–70 (afsæt), i Beyenfleth 1677–83 (afsæt) (»en urolig mand«). G. ca. 1660 m. *Ellen Owesdatter*, f. ca. 1640, datter af rådmand i Bergen *Owe Fleckenberg* og søster til byfoged i Haderslev *Wagner Owesen F.*¹⁰ 10 børn, se 4. gen. IV.
14. *Paul Zoëga*, f. 19/3 1635 i Slesvig – d. 18/9 1688 i Vilstrup. Student fra Slesvig, imm. Kbh. 26/4 1651. Magister 165., rektor i Ystad (Skåne) 165., konrektor i Ribe 1660, sognepræst i Vilstrup 1661–88.¹¹ G. I 165. m. *Bente Graae*, f. ca. 1635/40 – d. ca. 1660, datter af rådmand i Ystad *Hans Nielsen G.*¹² G. II 1661¹³ m. *Magdalene Friis*, f. 25/7 1638 i Abild¹³ – d. 1715 i Vilstrup (begr. 14/3), datter af sognepræst i Abild *Matthias F.* (1605–1672) og 2. hustru *Cecilie Lassen*. 12 børn, se 4. gen. V–VI.

4. generation

I. Søn af professor Hans Zoëga og Barbara Eriksdatter (jfr. 3. gen. I 2).

1. *Johan Adolf Zoëga*, f. ca. 1645/50. Løjtnant 1676–80.¹⁴

II. Sønner af lutenist Joachim Zoëga og Elisabeth Schrøder (jfr. 3. gen. II 1).

1. *Caspar Zoëga*, f. ca. 1650. Juveler i Slesvig.

2. *Joachim Zoëga*, f. ca. 1650/55. Juveler i Slesvig.

III. Søn af kancellisekretær Johann Adolph Zoëga og Vibeke Cortes (jfr. 3. gen. II 6).

1. *Christian Friderich Zoëga*, f. ca. 1650. Borgmester i Randers. Ugift.¹⁵

IV. Børn af diakon Christian Zoëga og Ellen Owesdatter¹⁶ (jfr. 3. gen. II 13).

1. *Christian Zoëga*, f. ca. 6/11 1661 – d. 10/1 1743. Student fra Haderslev, imm. Kiel 26/4 1681, Leipzig 1684, magister smst. 28/1 1686, lærer i orientalske sprog smst. 1686–95, præst i Bockhorn (Oldenburg) 1702. G. I 4/10 1702 m. *Margrethe Helene Breckling*, f. 29/1 1679 – d. 10/1 1704, datter af deputeret i Kammerkollegiet i Kbh. *Herman B. G. II* 3/8 1706 m. *Anna Margaretha Friis*, f. ca. 1675, datter af sognepræst i Brede, magister *Laurentius F.* (ca. 1635–1684) og 2. hustru *Margarethe Claudius*. 1 søn, se 5. gen. I.

2. *Christian Zoëga*, f. ca. 1662.

3. *Philip Zoëga*, f. ca. 1663. Guldsmed i Heide (Ditmarsken). G. m. *Dorothea Borckhorst*. 1 datter, se 5. gen. II.

4. *Thyra Zoëga*, f. 1/8 1664.

5. *Sophia Zoëga*, f. 1665.

6. *Owe Zoëga*, f. 1666, gik i Haderslev Skole 1675–83.¹⁷

7. *Matthias Zoëga*, f. 1669.

8. *Conrad Zoëga*, f. 1671. Guldsmed i Heide (Ditmarsken). G. m. *Maricke Thomsen*. 4 børn, se 5. gen. III.

9. *Johann Adolph Zoëga*, f. 1676.

V. Børn af sognepræst Paul Zoëga og Bente Graae¹⁸ (jfr. 3. gen. II 14).

1. *Christence Zoëga*, f. 165. – d. som barn.

2. *Johan Adolph Zoëga*, f. ca. 1660 – d. som barn.

VI. Børn af sognepræst Paul Zoëga og Magdalene Friis¹⁹ (jfr. 3. gen. II 14).

1. *Bente Zoëga*, f. 31/8 1662 i Vilstrup (dbt. 7/9) – d. 19/12 1662 smst.

2. *Margaretha Zoëga*, f. 1663 i Vilstrup (dbt. 3/12) – d. ca. 17/11 1724 i Haderslev. G. m. *Lorentz Raben*, d. ca. 29/5 1711 i Haderslev, borger smst.

3. *Christina Zoëga*, f. 1665 i Vilstrup (dbt. 1/8) – d. 15/4 1721 i Stubbæk (En-

- sted s.). G. 12/7 1687 i Ensted m. *Willatz Taysen*, f. ca. 1660 – d. 1723 i Stubbæk (begr. 14/12), gårdmand smst., søn af herredsfoged i Lundtoft herred, gdm. i Stubbæk *Peter T.* og *Marine Willadsdatter* fra Løjt præstegård.^{19a}
4. *Matthias Zoëga*, f. 14/4 1667 i Vilstrup (dbt. 30/4) – d. 16/10 1749 smst. Student fra Haderslev, imm. Kiel 29/5 1684, Wittenberg 12/9 1684. Sognepræst i Vilstrup 1788–1749, konsistorialassessor 1693, provst 1724–36, jubellærer. G. ca. 1688/89 m. *Karen (Cathrine) Bentsen*, f. 1665 – d. 1717 i Vilstrup (begr. 7/7), datter af sognepræst i Næsby-Tyvelse på Sjælland, provst *Jørgen Lauritsen B. (Nidløse)* (ca. 1595–1681) og 3. hustru *Dorthe Pedersdatter* d. 1685).²¹ 13 børn, se 5. gen. IV.
 5. *Cæcilia Zoëga*, f. 3/4 1668 i Vilstrup (dbt. 7/4) – d. 8/3 1674 smst.
 6. *Catharina Zoëga*, f. 1670 i Vilstrup (dbt. 20/9) – d. ca. 8/5 1718 i Haderslev. G. 16/11 1697 i Vilstrup m. *Hieronymus Schertner*, f. ca. 1665 – d. 1725 i Haderslev (begr. 13/2), bogbinder og ceremonimester smst.²²
 7. *Johannes Zoëga*, f. 11/11 1672 i Vilstrup (dbt. 14/11) – d. 27/9 1729 i Aller. Imm. Wittenberg 18/4 1689. Sognepræst i Aller-Taps 1697–1729, herredsprovst og konsistorialassessor ca. 1724.²³ G. 19/10 1699 i Værum m. *Anna Margaretha Conradsdatter* (Fellow), f. 29/8 1682 – d. 11/4 1722 i Aller i barselseng, naturlig datter af amtmand i Haderslev, senere storkansler greve *Conrad Reventlow* (1644–1708) og fntl. *Cathrine Lauenstein* (ca. 1661–1689).²⁴ G. II ca. 1723 m. *Mechtele Sophie Clausen*, f. ca. 1706 – d. 13/2 1784 i Glud, datter af sognepræst i Stenderup *Henrich C.* (ca. 1672–1727) og *Sophie Wivild* (1677–1765). – 14 børn (hvoraf 9 kendes), se 5. gen. V.
 8. *Cæcilia Zoëga*, f. 8/4 1675 i Vilstrup (dbt. 14/4) – d. 17.. som oldfrue på Eskelsmark i Angel. G. 16/6 1699 i Vilstrup m. *Hans Schrøder* i Lilholt (Halk s.), d. 17.. i Ostindien.
 9. Dødfødt datter, f. 1678 – begr. 21/8 i Vilstrup.
 10. *Anna Zoëga*, f. 9/5 1685 i Vilstrup – d. 1745 i Hjerndrup. G. I 11/7 1715 i Vilstrup m. *Andreas Petersen*, f. ca. 1680 – d. 1723 i Hjerndrup (begr. 9/9), gårdmand smst. G. II 2/4 1724 i Hjerndrup m. *Friedrich Lowsen*, f. ca. 1680 i Løjt – d. 1743 i Hjerndrup, imm. Kiel 3/5 1699, gårdmand i Hjerndrup, søn af gdm. på Dalholt i Løjt s. *Jørgen Michelsen L.* og *Cathrine*.²⁵

5. generation

- I. Søn af pastor Christian Zoëga og Anna Margarethe Friis (jfr. 4. gen. IV 1).
1. *Christian Zoëga*, f. 6/1 1709 – d. 17.. (1. 1765). Studerede i Leipzig, præst i Schweiburg i Oldenburg 1739. G. m. N.N. – 2 døtre, som ikke nævnes.²⁶

- E) MATTHIAS ZOEGA, f. 1667, Pastor til Wilsstrup, Provst og Consistor. Assessor, † 1749, æt. 82. Offic. 61. Jubel-Præst. * Cathrine, Datter af Pastor Jørgen Benzons, til Nærbø. Blandt hans 20 Børn i 3 Ættestæber, var hun den 28de. Af hendes 13 Børn levede 2.
- I) Jürgen Zoega, f. 1693, 1 Apr. Capellan og Præst til Wilsstrup i 37 Aar. † 1755. * Cicilia Wilh. Fabricius, † 1771, af 12 levede 7 Børn.
- A) Catharina Zoega, f. 1719, † 1755, * Poul Christian Zoega, Pastor til Lyngom Kloster, † 1776. See her neben deres Børn.
- B) Wilhadus Christian Zoega, f. 1721, 24 Aug. Pastor til Møgelstønder og Provst, lever 1786. * Henriette Emilie, (Datter af Cancellie-R. Otto Frid. Clausen paa Trøjborg) † 1764, af 5 Børn lever 4. * 2) Ingeborg Rosenkilde, f. 1325, 30 Sept. Af 2 Døttre lever 1.
- a) Jørgen Zoega, f. 1755, 20 Dec. b) Ulrica Augusta Z., f. 1757, 16 Nov.
c) Hans Zoega, f. 1761, 29 Sept. d) Carl Ludvig Zoega, f. 1763, 24 Nov.
e) Henriette Emilie Zoega, f. 1766, 20 Maji.
- C) Anna Elisabeth Zoega, f. 1723, * Jens Nissen, Kjøbmand i Hadersleb, har en Søn Jürgen Nicolai Nissen, f. 1761, er ved Pennen.
- D) Matthias Zoega, f. 1727, er Møller i Torning Mølle, * Sophia Magd. af Wilsstrup, † 1759 uden Børn. * 2) Christina Krull, Datter af Nis Krull, Degn til Lyngom Kloster, har 1 Datter, Sophia Magd. Z. f. 1760. E) Cathrine Gude Z., f. 1729, * Matthias Dyrhof, Pastor til Wilsstrup 1755, † 1769. 48. S. Worms Lexicon.
- a) Birgitte Marg. Dyrhoff, f. 1761. b) Cicilia Dyrhoff, f. 1762.
- F) JÜRGEN ZOEGA, f. 1731, blev 1764 Kongel. Secretair des Requers, 1774 Post-Casserer, 1775 Justits-R. * 1774 Abigael Cath. Boye, Kammerfrue hos Dr. Mathilda.
- G) Poul Joh. Z., f. 1736, Møller i Lindskov Mølle. * Anna Ernestina Bertelsd. † 1774. 5 Børn.
- a) Jürg. Z., f. 1761. b) Ulr. Augusta. c) Carol. Ludovica. d) Cicilia. e) Hans Schach Z. f. 1774.
- II) Dor. Zoega, f. 1694, * Arent Bruun, Pastor til Wolstrup 1717, † 1741. Af 3 Børn lev. 1 Datter.
- A) Cath. Magd. Bruun, ** Peter Otto Carstensen, †. Skipper John, begge i Hadersleb.
- F) Anna Poulsd. Zoega, f. 1680, † 1745. ** Andr. Peterfen i Hjedrup, † Frid. Loufen, † 1743.
- I) Poul Peterfen. II) Kirsten Peterfen. * Ludvig From i Sunstrup, †.
- G) Joh. Poulsen Zoega, f. 1672, Pastor til Aller og Taps 1697, blev Provst og Assess. Consist. † 1729. ** Anna Margarera, † 1722 paa 14de Barfjæng, 6 Børn levede. Mæchtele Sophie Clausen af Stenderup Præstegaard †.
- I) Conrad Zoega, f. 1701, blev Præst til Skjolde 1731, til Wonsbed 1741, † 1755. * Magd.dalena, Pastor Lagens Datter af Trustrup.
- A) Ulrich Adolph Zoega, f. 1732, Farver. * Lisbeth Sophie Bergsted.
- a) Clara Eleonora Zoega, f. 1763. b) Conrad Zoega, f. 1766.
- B) Anna Margr. Z., f. 1734, * 1767 Ulr. Selmer, Past. til Wonsbed, f. 1725, 29 Aug. u. Børn.
- C) Johan Peter Zoega, f. 1736, var Student, tog Examen Juridicum.
- II) Poul Christ. Zoega, f. 1704, Feld Præst 1734, til Lyngum Kloster 1737, til Raastedt 1739, † 1776, 6 Maji. *** Elfc Marie, Hr. Claus Zimmermanns Datter af Hiortdal, frembar 1737 24 Jul. 3 Sønnen, som †. og hun † 20 Octob. 1738, Catharina, Pastor Jürgen Zoegaes Datter i Wilsstrup. Af hendes 15 Børn † 6 spæde og unge. Cathrine, Datter af Jubel-Præst Jens Gregersen i Wisbø, hvis Historie her hos findes) f. 1705, 11 Jan.

Udsnit af Christopher Giessings stamtavle fra 1786 i »Danske, norske og islandske Jubellærere« 3 I, tavle ad s. 408 (version G).

Version D ses tydeligt at være forlæg for version G. Giessing takker da også etatsråd Zoëga for gode oplysninger.

II. Datter af guldsmed Philip Zoëga og Dorothea Borchhorst (jfr. 4. gen. IV 3).

1. Margaretha Dorothea Zoëga, f. ca. 1695.²⁶

III. Børn af guldsmed Conrad og Maricke Thomsen (jfr. 4. gen. IV 8).

1. *Christian Zoëga*, f. ca. 1700. Guldsmed (i Heide?).²⁶
2. *Helena Zoëga*, f. ca. 1700/05.²⁶
3. *Johan Zoëga*, f. ca. 1705.²⁶
4. *Matthias Zoëga*, f. ca. 1705/10.²⁶

IV. Børn af provst Matthias Zoëga og Karen Bentsen (jfr. 4. gen. VI 4).

1. *Paul Zoëga*, f. 1690 i Vilstrup (dbt. 10/8) – d. 1691 smst. (begr. 3/11).
2. *Paul Zoëga*, f. 1692 i Vilstrup (dbt. 19/1) – d. 1692 smst.
3. *Jørgen Zoëga*, f. 1/4 1693 i Vilstrup (dbt. 10/4) – d. 5/11 1755 smst. Student fra Haderslev, imm. Kiel 20/4 1711, Jena 23/4 1712, Kbh. 4/1 1715, cand. theol. smst. 9/3 1715. Kapellan i Vilstrup 1718, sognepræst smst. 1749–55. G. 14/6 1718 i Vilstrup m. sit næstsøskendebarn *Cæcilia Fabricius*, f. 1/5 1693 i Løjt – d. 1/5 1772 i Vilstrup, datter af sognepræst i Løjt *Wilhadus F.* (1651–1725) og *Catharina Friis* (1663–1702).²⁵ – 12 børn, se 6. gen. I.
4. *Dorothea Zoëga*, f. 1694 i Vilstrup (dbt. 5/12) – d. 1744. G. /7 1726 m. *Arend Brun*, fc. ca. 1687 i Haderslev – d. 23/5 1741 i Moltrup, imm. Wittenberg 11/5 1706, konrektor i Haderslev 1711, sognepræst i Moltrup 1717–41, søn af borgmester i Haderslev *Arend B.* (d. 1705) og 2. hustru *Anna Eleonora Hoyol*. Han g. I /8 1720 m. *Hedvig Eleora Jantzen*, f. ca. 1700 – d. ca. 1725, datter af overførster og vildtmester *Hans Arnold J.* (ca. 1650–1718) og *Elsabe Rogge* (d. 1710).²⁹
5. *Cecilie Zoëga*, f. 1696 i Vilstrup (dbt. 12/12) – d. 1697 smst. (begr. 12/x).
6. *Sophie Zoëga*, f. 1698 i Vilstrup (dbt. 10/2) – d. 1698 smst. (begr. 24/2).
7. *Margaretha Cecilie Zoëga*, f. 1699 i Vilstrup – d. 1706 smst. (begr. 9/8).
8. Dødfødt barn, f. 1701 i Vilstrup – begr. 16/6 smst.
9. *Paulina Zoëga*, f. 1702 i Vilstrup (dbt. 11/4) – d. 1702 smst. (begr. 18/12).
10. *Paul Zoëga*, f. 1705 i Vilstrup (dbt. 28/2) – d. 1706 smst. (begr. 7/1).
11. Dødfødt barn, f. 1706 i Vilstrup – begr. 13/7 smst.
12. Dødfødt barn, f. 1707 i Vilstrup – begr. 16/8 smst.
13. *Matthias Zoëga*, f. 1708 i Vilstrup (dbt. 30/10) – d. 1710 smst. (begr. 3/10).

V. Børn af provst Johannes Zoëga og Anna Margarethe Conradsdatter (jfr. 4. gen. VI 7).

1. *Conrad Zoëga*, f. 2/11 1702 i Aller – d. 25/12 1774 i Vonsbæk. Student fra Haderslev, imm. Jena 2/9 1721, Kbh. 2/10 1730. Sognepræst i Skjolde 1731, i Vonsbæk 1741–74. G. 1732 m. *Magdalene Lagesen*, f. 8/12 1700 i Tyrstrup – d. 30/6 1783 i Vonsbæk, datter af sognepræst i Tyrstrup-Hjærndrup *Peder L.* (1665–1722) og *Dorthe Cai*.³⁰ – 5 børn, se 6. gen. II.

- præst i Hjortdal *Claus Mikkelsen Z.* (1650–1708) og *Kirsten Olufsdatter Krag*. G. II 18/2 1738 m. sin fætters datter *Cathrine Zoëga*, f. 24/3 1719 i Vilstrup – d. 9/1 1755 i Rabsted, datter af kapellan, senere sognepræst i Vilstrup
- Jørgen Z.* (1693–1755) og *Cæcilia Fabricius* (1693–1772). G. III 31/10 1756 m. *Cathrine Gregersen*, f. 11/1 1705 i Visby – d. 18/4 1781 i Løgumkloster, datter af sognepræst i Visby, provst *Jens G.* (1677–1754) og I. hustru *Margaretha Hedvig Clausen* (ca. 1680 – ca. 1708).³¹ – 18 børn, se 6. gen. III.
3. *Johannes Zoëga*, f. 28/8 1708 i Aller – d. 1761 i Højer (begr. 1/12). Imm. Kiel 20/10 1728, advokat i Haderslev 1729, herredsfoged i Højer herred 1732–61. G. ca. 1733 m. *Margaretha Dorothea Trauth*, f. ca. 1711 – d. 1761 i Højer (begr. 11/9), datter af herredsfoged i Højer *Johann Hinrich T.* (d. 1764) og *Anna* (d. 1748)³² – 8 børn, se 6. gen. IV.
4. *Magdalena Margaretha Zoëga*, f. 29/10 1710 i Aller – d. 7/8 1771 i Løjt. G. 25/5 1734 m. sit næstsøskendebarn *Laurentius Fabricius*, f. 5/3 1688 i Løjt – d. 22/12 1753 smst., imm. Kiel 18/8 1710, Königsberg 25/11 1713, adjunkt i Løjt 1722, sognepræst smst. 1725–53, søn af sognepræst i Løjt *Wilhadus F.* (1651–1725) og *Catharina Friis* (1663–1702). Han g. I 18/4 1724 i Løjt m. sin moders kusine *Cathrine Margrethe Friis*, f. 12/9 1689 i Abild – d. 20/10 1730 i Løjt, datter af sognepræst i Abild *Christian F.* (1651–1702) og *Christina Hoyer*. G. II 26/6 1731 i Løjt m. *Mariane Roost*, f. 1696 – d. 3/6 1733, datter af politimester i Slesvig *Johan Christian R.* og *Cathrine Barbara Kenckel*.³³
5. *Lorentz Christian Zoëga*, f. 12/9 1713 i Aller – d. 1759 i Glückstadt. Regimentsfeltskær ved sjællandske og ved Prins v. Beverns Regiment. G. 14/10 1744 m. sin stedmoders søster *Mette Margrethe Clausen*, f. 20/7 17.. i Stenderup – d. 6/3 1788 i Haderslev, datter af sognepræst i Stenderup *Henrich C.* (ca. 1672–1727) og *Sophie Wivild* (1677–1765. – 1 datter, se 6. gen. V.
6. *Matthias Georg Zoëga*, f. 1716 i Aller (dbt. 15/2) – d. 1716 smst. (begr. 21/2).
7. Navnløs datter, f. og d. 3/9 1717 i Aller.
8. *Matthias Georg Zoëga*, f. 10/7 1719 i Aller.
9. *Christian Detlef Zoëga*, f. 3/2 1721 i Aller – d. 21/2 1743 i Løjt. Vagtmester. Ugift.

6. generation

- I. Børn af sognepræst *Jørgen Zoëga* og *Cæcilie Fabricius*³⁵ (jfr. 5. gen. IV 3).
1. *Catharina Zoëga*, f. 24/3 1719 i Vilstrup (dbt. 3/4) – d. 9/1 1755 i Rabsted. G. 18/2 1738 m. sin faders fætter *Paul Christian Zoëga*, f. 2/5 1704 i Aller – d. 6/5 1776 i Rabsted, sognepræst i Nr. Løgum-Løgumkloster 1737–

- 38, i Rabsted 11739–76, søn af provst, sognepræst i Aller-Taps *Johannes Z.* (1672–1729) og 1. hustru *Anna Margaretha Conradsdatter* (1682–1722).
2. *Matthias Zoëga*, f. 1720 i Vilstrup (dbt. 23/7) – d. 1725 smst. (begr. 4/10).
 3. *Wilhadus Christian Zoëga*, f. 14/8 1721 i Vilstrup (dbt. 20/8) – d. 23/6 1790 i Møgeltønder. Imm. Jena 2/5 1740, Kbh. 9/7 1753, tentamen 1746, cand. theol. i Kbh. 1753. Sognepræst i Daler 1753, i Møgeltønder 1756–90, provst 1758. G. I 24/10 1754 m. *Henriette Emilie Clausen*, f. ca. 1735 på Trøjborg – d. 7/12 1763 i Møgeltønder, datter af godsforvalter på Trøjborg, senere overinspektør på Schackenberg, kancelliråd *Otto Friderich C.* (1699–1776). G. II 1/2 1765 m. *Ingeborg Rosenkilde*, f. 30/9 1725 i Holbæk – d. 2/2 1800 i Varde, datter af organist i Holbæk *Jens R.* Hun g. I 1756 m. *Hans Lange*, f. 21/9 1722 i Maltbæk – d. 30/6 1759 i Halk, kapellan smst. 1751, sognepræst smst. 1755–59, søn af sognepræst i Malt-Folding, senere i Halk *Andreas L.* (1690–1755) og 1. hustru *Mette Christiansdatter*.³⁶ – 7 børn, se 7. gen. I.
 4. *Anna Elisabeth Zoëga*, f. 1723 i Vilstrup (dbt. 9/7) – d. 20/2 1784 i Haderslev. G. 17/3 1758 i Vilstrup m. *Jens Nissen*, f. 1729 – d. efter 1768, købmand i Haderslev.
 5. *Paul Zoëga*, f. 1725 i Vilstrup (dbt. 26/2) – d. 1735 smst. (begr. 14/9).
 6. *Magdalena Dorothea Zoëga*, f. 1726 i Vilstrup (dbt. 3/2) – d. 8/9 1783 smst. Ugift.
 7. *Matthias Zoëga*, f. 1727 i Vilstrup (dbt. 13/7) – d. 5/11 1786 i Tørnings Mølle (Hammelev s.). Degn i Vilstrup, senere arveforpagter af Tørnings Mølle. G. I 6/8 1755 m. sit næstsøskendebarn *Sophia Magdalena Pedersdatter*, f. 1733 i Vilstrup (dbt. 11/10) – d. 1759 smst. (begr. 8/2), datter af degn i Vilstrup *Peder Madsen* og *Magdalena Taysen*.³⁸ G. II 13/9 1759 i Vilstrup m. *Kiestina Kruhl*, f. 1738 i Øster Løgum (dbt. 26/2) – d. 1...., datter af degn i Ø. L. *Nis K.* (1704–1768) og *Anna Erichsdatter* (1702–1774).³⁹ – 1 datter, se 7. gen. II.
 8. *Catharina Guda Zoëga*, f. 1729 i Vilstrup (dbt. 1/5) – d. 7/1 1807 smst. G. 9/11 1759 i Vilstrup m. *Matthias Dyrhoff*, f. 2/3 1701 i Sværdborg – d. . /12 1769 i Vilstrup, student fra Vordingborg, imm. Kbh. 19/7 1721, cand. theol. 1726, lærer ved Vajsenhuset 1730–35, privatlærer i Frederiksstad 1735–39, skoleholder i Kbh. 1739–56, sognepræst i Vilstrup 1756–69, søn af degn i Sværdborg *Oluf D.* (1671–1743) og *Maren* (d. 1742). Han g. I 2/9 1746 m. *Birgitte Christiane Jochumsdatter*, d. 1759 i Vilstrup (begr. 30/5).⁴⁰
 9. Dødfødt datter, f. 1730 – begr. 26/9 i Vilstrup.
 10. *Jürgen Zoëga*, f. 1732 i Vilstrup (dbt. 8/6) – d. 1/8 1794 i Kbh. Imm. Rostock 20/4 1751, Kbh. 14/5 1753. Kgl. sekretær des requets smst. 1764, postkasserer 15/6 1774, justitsråd 1775. G. 15/10 1774 m. *Abigael Ca-*

thrine Brücker, f. 4/4 1742 i Nykøbing Falster – d. 24/6 1821 i Kbh., kammerfrue hos dronning Caroline Mathilde, datter af skrædder i Nykøbing F. *Peter B.*⁴¹ – Ingen børn.

11. *Johannes Zoëga*, f. 1734 i Vilstrup (dbt. 27/12) – d. 1735 smst. (begr. 25/9).
12. *Poul Johannes Zoëga*, f. 1736 i Vilstrup (dbt. 18/5) – d. 11/4 1806 i Lindskov Mølle (Møgeltønder s.), møller smst. G. I 22/5 1759 i Møgeltønder m. *Anna Ernestina Petersen*, f. 5/7 1741 i Lindskov Mølle – d. 5/8 1772 smst., datter af møller *Bertel P.* og *Sophie Marie Lassen*. G. II 20/2 1773 i Møgeltønder m. sit næstsøskendebarn *Anna Margaretha Zoëga*, f. 1734 i Højer (dbt. 7/4) – d. 13/2 1806 i Lindskov Mølle, datter af herredsfoged i Højer *Johannes Z.* (1708–1761) og *Magdalene Dorothea Trauth* (ca. 1711–1761). – 6 børn, se 7. gen. III.

II. Børn af sognepræst Conrad Z. og Magdalene Lagesen (jfr. 5. gen. V 1).

1. *Ulrich Adolph Zoëga*, f. 29/10 1732 i Skjolde, først farversvend, senere skoleholder i Vrold ved Skanderborg 1784–1801. G. 10/12 1779 m. *Elisabeth Sophia Bergstedt* fra Ladegård ved Skanderborg. 3 børn, se 7. gen. IV.
2. *Anna Margaretha Zoëga*, f. 1734 i Skjolde (dbt. 15/11). G. 28/1 1766 i Vonsbæk m. *Ulrich Selmer*, f. 29/8 1725 i Nørre Stenderup (Eltang s.) – d. 30/4 1799 i Vonsbæk. Student fra Kolding, imm. Kbh. 30/7 1746, cand. theol. 1751, tentamen 1755. Kapellan i Åstrup 1760–62, i Vonsbæk 1765, sognepræst smst. 1775–99. Søn af sognepræst i Eltang-Vilstrup *Ulrich S.* (1684–1726) og *Margrethe Cathrine Pedersdatter* (1695–1755).⁴²
3. *Johan Peter Zoëga*, f. 14/11 1736 i Skjolde – d. 5/6 1815 i Fauervrå (Tyrstrup s.). Imm. Kbh. 19/3 1757, exam. jur. 176., senere gårdmand i Fauervrå. Ugift.^{42a}
4. *Dorthe Cathrine Zoëga*, f. 30/10 1739 i Skjolde – d. 1741 i Vonsbæk.
5. *Lorentz Christian Zoëga*, f. 22/1 1741 i Skjolde – d. 1741 i Vonsbæk (begr. 26/6).

III. Børn af sognepræst Paul Chr. Zoëga med Else Marie Zimmermann og Catharina Zoëga (jfr. 5. gen. V 2).

1. *Friedrich Conrad Zoëga*, f. 24/7 1737 i Løgumkloster – d. 20/10 1737 smst.
2. Dødfødt søn, f. 24/7 1737 i Lgkl.
3. Dødfødt søn, f. 24/7 1737 i Lgkl. (trillinger).
4. *Else Marie Zoëga*, f. 26/11 1738 i Lgkl. – d. 25/10 1823 i Haderslev. G. 5/10 1764 i Rabsted m. *Nissenius Wedel*, f. 24/2 1730 i Døstrup – d. 25/3 1767 på Föhr. Imm. Halle 18/4 1754, Kbh. 14/5 1757, cand. theol. smst. 1758. Kapellan i Visby 1759, sognepræst smst. 1760, residerende kapellan ved Sct. Laurentius Kirke på Föhr 1763–67. Søn af sognepræst i Døstrup *Søren Nissen W.* (1694–1754) og *Marie Elisabeth Wedel* (1698–1767).⁴³

5. *Johannes Zoëga*, f. 1740 i Rabsted (dbt. 28/3) – d. 1741 smst. (begr. 12/6).
6. *Cecilia Zoëga*, f. 1741 i Rabsted (dbt. 4/5) – d. 30/8 1786 i Haderslev. Ugift.
7. *Johan(nes) Zoëga*, f. 7/10 1742 i Rabsted (dbt. 10/10) – d. 29/12 1788 i Kbh. Stud. med. i Kbh. 15/7 1762, Uppsala 16/12 1762, assistent ved den botaniske have i Kbh. 176., sekretær i Finanskollegiets 2. departement 1771, renteskriver i fynske kontor 1773, kommitteret i Rentekammeret 1779, deputeret i Finanskollegiet 1784, etatsråd s. år, botanisk og nationaløkonomisk forfatter. Ugift.⁴⁴
8. *Anna Margaretha Zoëga*, f. 25/11 1743 i Rabsted (dbt. 3/12).
9. *Catharina Zoëga*, f. 8/11 1744 i Rabsted – d. 24/12 1774 smst.
10. *Catharina Zoëga*, f. 27/4 1746 i Rabsted (dbt. 29/4) – d. 6/4 1807 i Hynding (Rabsted s.). G. 1764 i Rabsted m. *Marten Petersen*, f. 1743 i Hynding – d. 21/2 1823 smst., bolsbesidder smst., søn af bolsbesidder i Hynding *Peter Petersen* (1717–1763) og *Stine Martensdatter* (1717–1763). Om deres søn *Johannes Martensen Zoëga*, (1774–1837) se afsnittet: Slægten Zoëga fra Tinglev.
11. *Magdalena Margaretha Zoëga*, f. 30/7 1747 i Rabsted – d. 29/7 1802 i Åbenrå.
12. *Jürgen Zoëga*, f. 2/7 1748 i Rabsted (dbt. 9/7). Møller i Glücksburg. G. 28/11 1783 i Bov m. *Anna Cathrine Beeck*, datter af møller i Kruså (Bov s.) *Franz B.*⁴⁵
13. *Friderica Conradina Zoëga*, f. 8/11 1749 i Rabsted (dbt. 18/11) – d. 1/9 1822 i Åbenrå. G. I 506 1776 i Rabsted m. sin mosters stedsøn *Johan Samuel Dyrhoff*, f. 14/6 1750 i Kbh. – d. 29/5 1780 i Øster Løgum. Student fra Haderslev, imm. Kiel 8/8 1768, cand. theol. 1771, diakon i Emmerlev 1776, sognepræst i Ø. Løgum 1778–80. Søn af sognepræst i Vilstrup *Matthias D.* (1701–1769) og 1. hustru *Birgitte Christiane Jochumsdatter* (d. 1759).⁴⁶ G. II 17/6 1781 m. *Thue Ole Ravn*, f. 11/12 1726 i Århus – d. 6/3 1808 i Åbenrå, student fra Århus, imm. Kbh. 28/7 1747, cand. theol. 1750, kateket i Vestindien 1756, resid. kapellan i Skærbæk 1772, sognepræst i Ø. Løgum 1780–1801. Søn af parykmager i Århus *Gert Olsen R.* og *Vibeke Christine Hofgaard.*⁴⁷
14. *Paul Christian Zoëga*, f. 21/12 1750 i Rabsted (dbt. 28/12) – d. 1781. Købmand i Guinea.
15. Dødfødt søn, f. 15/1 1752 i Rabsted.
16. *Matthias Zoëga*, f. 15/1 i Rabsted (dbt. 15/1, tvilling) – d. 7/2 1759 smst. (begr. 15/2).
17. *Anna Christina Zoëga*, f. 15/7 1753 i Rabsted (dbt. 16/7) – d. 7/12 1754 smst. (begr. 17/12).

18. *Wilhadus Zoëga*, f. 22/11 1754 i Rabsted (dbt. 24/11) – d. 22/3 1755 smst. (begr. 1/4).

IV. Børn af herredsfoged Johannes Zoëga og Marg. Dorothea Trauth (jfr. 5. gen. V 3).

1. *Anna Margaretha Zoëga*, f. 1734 i Højer (dbt. 7/4) – d. 13/2 1806 i Lindskov Mølle (Møgeltønder s.). G. 20/2 1773 i Møgeltønder m. sit næstsøskendebarn *Poul Johannes Zoëga*, f. 1736 i Vilstrup (dbt. 18/5) – d. 11/4 1806 i Lindskov Mølle, møller smst., søn af kapellan, senere sognepræst i Vilstrup *Jørgen Z.* (1693–1755) og *Cæcilia Fabricius* (1693–1772).
2. *Friderica Louisa Zoëga*, f. 1736 i Højer (dbt. 31/7) – d. 1739 smst. (begr. 7/8).
3. *Johan Hinrich Zoëga*, f. 1739 i Højer (dbt. 22/7) – (ikke død i Slesvig). Sekretær hos baron von Gelting, senere købmand i Slesvig. G. ca. 1767 m. *Eleonora Maria Cathrine Wehrmann*, f. ca. 1732 – d. 21/1 1789 i Slesvig (Domk.). – 4 børn, se 7. gen. V.
4. *Hedewig Wilhelmine Zoëga*, f. 1741 i Højer (dbt. 16/10) – d. 1742 smst. (begr. 15/1).
5. *Magdalena Margaretha Zoëga*, f. 1745 i Højer (dbt. 1/6) – d. 1780. G. m. *Johan Christian Hojer*, f. 1742 – d. 1813, byfoged i Åbenrå, søn af provst i Sønderborg *Wilhadus H.* (1700–1748) og *Catharina Kamphövener* (1708–1780). Han g. II 1782 m. hendes søster *Margaretha Dorothea Zoëga*.
6. *Johannes Zoëga*, f. 1747 i Højer (dbt. 27/8) – d. 20/5 1821 i Reykjavik. Købmandssvend i Kbh., købmand i Reykjavik ca. 1785. G. m. *Astrid Jonsdottir*. – 5 børn, se 7. gen. VI.
7. *Matthias Georg Zoëga*, f. 1750 i Højer (dbt. 26/2) – d. 1760 smst. (begr. 30/6).
8. *Margaretha Dorothea Zoëga*, f. 1754 i Højer (dbt. 26/2). G. 4/10 1782 i Møgeltønder m. svogeren *Johan Christian Hojer* (se ovenfor).

V. Datter af regimentsfeltskær Lorentz Chr. Zoëga og Mette Marg. Clausen (jfr. 5. gen. V 5).

1. *Sophia Carolina Zoëga*, f. 22/2 1746 – d. 6/3 1819 i Åbenrå. Ugift.

7. generation

I. Børn af provst Wilhadus Chr. Zoëga med Henriette Emilie Clausen og Ingeborg Rosenkilde (jfr. 6. gen. I 3).

1. *Georg* (ved dåben *Jürgen*) *Zoëga*, f. 20/12 1755 i Daler – d. 10/2 1809 i Rom. Student fra Altona, imm. Göttingen 28/4 1773, huslærer i Kerteminde 1776, udenlands 1779–81, fik 1781 af statsminister Ove Høegh-Guldberg

overdraget ordningen og beskrivelsen af den kgl. samling af antikke mønter på Rosenborg, udenlands 1782, tilknyttet kardinal Stefan Borgia i Rom som arkæolog og numismatiker 1783, kgl. agent og konsul i Rom 1789, medlem af Kunstakademiet 1790, titulær professor i Kiel 1802, ridder af Dannebrog 1809. G. 7/8 1783 i Rom m. *Maria Elisabetta Geltrude Petruccioli*, f. 30/1 1765 i Rom – d. 5/1 1807 smst., datter af maleren *Giacomo P.* og *Francesca Capelleti*.⁴⁸ – 8 børn, se 8. gen. I.

2. *Ulrica Augusta Zoëga*, f. 16/11 1757 i Møgeltønder – d. 16/10 1834 i Varde.
3. *Hans Zoëga*, f. 11/6 1759 i Møgeltønder – d. 29/11 1760 smst.
4. *Hans Zoëga*, f. 29/9 1761 i Møgeltønder – d. 23/1 1797 smst. Imm. Kiel 4/4 1780, Kbh. 21/3 1783, cand. theol. smst. 1784. Kapellan i Møgeltønder 1788, sognepræst smst. 1790–97. G. ca. 1790 m. sit næstsøskende barn *Ingeborg Christine Hansen*, f. 1771 på Søndergårde (Emmerlev s.) (dbt. 5/5) – d. 24/6 1802 i Tønder, datter af godsejer *Nicolay H.* (1737–1800) og *Ingeborg Petersdatter* (1744–1819).⁴⁹ – 3-børn, se 8. gen. II.
5. *Carl Ludvig Zoëga*, f. 24/11 1763 i Møgeltønder – d. 11/11 1829 på Stenderupgård (Stenderup s.). Imm. Kiel (jura) 4/4 1780, ejer af Stenderupgård 1785. G. 16/6 1786 i Viby på Fyn m. *Christiane Sophie Erichsen*, f. ca. 1768 – d. 14/4 1852 i Stenderup, datter af gårdejer *Jens E.* og *Andresine Cathrine* på Slebæksgård ved Svendborg eller Sdr. Stenstrup.⁵⁰ – 9 børn, se 8. gen. III.
6. *Henrietta Emilia Zoëga*, f. 20/5 1766 i Møgeltønder – d. 19/12 1808 i Varde. G. 5/9 1788 i Møgeltønder m. *Hack Kampmann*, f. 11/5 1747 i Skæve – d. 7/6 1807 i Varde. Ejer af Sneumgård, landvæsenskommissær, kammerråd. Søn af sognepræst i Skæve *Henrik K.* (1714–1795) og *Voldborg Rothenborg* (1721–1781). Han g. I 12/3 1784 i Sneum m. sin 2. hustrus slægtning *Margrethe Hedvig Fabricius*, f. 19/5 1744 – d. 1782 på Sneumgård (begr. 22/12), datter af sognepræst i Varde *Vilhelm F.* (1702–1767) og *Magdalena Paulsen* (1717–1759), hun g. I 22/7 1770 i Lemvig m. *Niels Rasmussen Øllgaard*, f. 9/7 1735 i Varde – d. 21/1 1782 på Sneumgård, ejer af Vinkel ved Lemvig senere af Sneumgård, søn af hospitalsforstander i Varde *Rasmus Nielsen Ø.* og *Ingeborg Termansen*.⁵¹
7. *Carolina Mathilda Zoëga*, f. 3/1 1769 i Møgeltønder – d. 12/9 1769 smst.

II. Datter af degn, senere møller Matthias Z. og Kiestina Kruhl (jfr. 6. gen. I 7).

1. *Sophia Magdalena Zoëga*, f. 13/7 1760 i Vilstrup.

III. Børn af møller Poul Johannes Zoëga og Anna Ernestina Petersen (jfr. 6. gen. I 12).

1. *Ulrica Augusta Zoëga*, f. 29/11 1761 i Lindskov Mølle. G. 8/1 1794 i Møgeltønder m. *Hans Boisen* (Boysen), f. 1764 i Emmerlev – d. 28/1 1813 i Deds-

bøl. Fuldmægtig på amtsstuen i Tønder (1794), inspektør over Christian Albrechts Kog 1797, søn af kniplingshandler og gårdmand i Emmerlev *Boy Hansen* (1724–1790) og *Geske Marie Outzen* (1727–1783) samt broder til biskop over Lolland-Falster *Peder Outzen Boisen* (1762–1831).⁵²

2. *Jørgen Zoëga*, f. 21/4 1760 i Lindskov Mølle – d. 12/1 1800 smst. Ugift.
3. *Carolina Ludovica Sophia Zoëga*, f. 5/11 1764 i Lindskov Mølle – d. 6/6 1806 i Tønder. Ugift.
4. *Cecilia Bartholina Zoëga*, f. 29/6 1767 i Lindskov Mølle.
5. *Sophia Maria Zoëga*, f. 22/7 1772 i Lindskov Mølle – d. 15/3 1787 smst.

IV. Børn af skoleholder Ulrich Adolph Zoëga og Elisabeth S. Bergstedt (jfr. 6. gen. II 1).

1. *Clara Eleonora Zoëga*, f. 1763 i Ladegård (dbt. 12/12 i Skanderborg) – d. 1....
2. *Conrad Zoëga*, f. 1766 – d. 5/9 1845 i Fauervrå (Tyrstrup s.). Husmand og sømand smst. G. 23/2 1790 i Vonsbæk m. *Cathrine Hundewadt*, f. 17/9 1763 i Vonsbæk – d. 22/6 1820 i Fauervrå, datter af frimand i Vonsbæk *Jørgen H.* og *Maria Christina Clausdatter Frielund*. – 8 børn, se 8. gen. IV.
3. *Magdalena Zoëga*, f. 1773 i Forlev (dbt. 17/6 i Skanderborg) – d. 18.. (ikke i Åbenrå). G. 26/8 1802 i Åbenrå m. *Nicolay Jürgen Hundewatt*, f. 14/8 1769 i Åbenrå – d. 5/11 1849 smst., tømmermand smst., søn af skipper i Åbenrå *Jens Jürgensen H.* (ca. 1724–1776) og 2. hustru *Magdalena Jürgensdatter Gott* (1741–1810).^{52a}

V. Børn af købmand Johannes Zoëga (jfr. 6. gen. IV 6).

1. *Hallbera (Henrietta) Zoëga*, f. 24/12 1779 i Kbh. – d. 8/5 1831 smst. G. ca. 1801 m. *Carl Elias Feilberg*, f. 6/6 1778 i Kbh. – d. 30/4 1826 smst., bogholder ved den kgl. lotto-administration, kammerassessor, søn af fuldmægtig i Hof- og Stadsretten *Peter F.* (1742–1794) og *Anna Cathrine Holm* (1746–1811).⁵³
2. *Magdalene Margrethe Zoëga*, f. 22/4 1792 i Reykjavik.
3. *Margrethe Dorothea Zoëga*, f. ca. 1794 i Reykjavik.
4. *Johannes Zoëga*, f. 21/6 1796 i Reykjavik – d. 18.. smst. Købmand (?) smst. G. m. *Ingigerdur Ingimundsdottir*. – Børn, se 8. gen. V.
5. *Maria Zoëga*, f. 1798 i Reykjavik – d. 19/10 1810 smst.

VI. Børn af købmand Johan Hinrich Zoëga og Eleonora M. C. Wehrmann (jfr. 6. gen. IV 3).

1. *Johann(es) Zoëga*, f. 1768 i Slesvig (dbt. 24/12 domk.) – d. 29/5 1846 på Ulstrup. Inspektør på Helmstorf, forpagter af Wetterade ved Lütjenburg i Holsten, af Holckenhavn (ca. 1827), senere af Ulstrup. G. ca. 1810 m. *Juliane Margarethe Christiane Diederichsen*, f. 1/12 1782 i Kiel, datter af køb-

- mand og skibsreder i Kiel *Jacob Ahrend D.* (1745–1814) og *Magdalene Hedewig Christine Auguste Theophile* (1753–1839).⁵⁴ – 6 børn, se 8. gen. VI.
2. *Jacob Friedrich Zoëga*, f. 10/12 1770 i Slesvig (dbt. 18/12 Domk.) – d. 18.. Imm. Göttingen 7/8 1791, Kiel 20/11 1799, jur. eksamen Slesvig 1799, notar i Altona 1811, senere sekretær hos en fransk general.⁵⁵
 3. *Anna Dorothea Zoëga*, f. ca. 1772 i Slesvig – d. 29/5 1835 i Rødebæk (Tinglevs.). G. m. *Carl Voltelen*, vært på Rødebæk Kro.
 4. *Christian Gottfried Zoëga*, f. 6/1 1774 i Slesvig – d. 11/3 1839. Major, branddirektør i Segeberg. G. 19/9 1806 i Haderslev m. *Christiane Margrethe Wohler*, f. 18/4 1783 i Itzehoe, datter af købmand i Itzehoe *Hans Nicolaus Friedrich W.* og *Cathrine Elisabeth Herzen*.⁵⁶

8. generation

I. Børn af arkæologen Georg Zoëga og Maria E. G. Petruccioli⁵⁷ (jfr. 7. gen. I 1).

1. *Laura Zoëga*, f. ca. 1786 i Rom. G. 1817 m. N.N. *Salvador*, bestillingsmand i Pisa.
2. *Marcus Aurelius Zoëga*, f. ca. 1787 i Rom – d. 179. (før 1798).
3. *Marcus Aurelius Zoëga*, f. ca. 1789 i Rom – d. 179. (før 1798).
4. *Marcus Aurelius Zoëga*, f. ca. 1791 i Rom – d. 179. (før 1798).
5. *Emilia Zoëga*, f. ca. 1793 i Rom – d. ca. 1799.
6. *Isidora Zoëga*, f. ca. 1795 i Rom – d. ca. 1811.
7. *Frederik Salvator Zoëga*, f. 25/1 1798 i Rom – d. 18.. (1. 1870). Studerede matematik og naturvidenskab i Giessen, Göttingen og Paris. Ophold i Danmark 1827–28. Lærer i matematik ved Fellenbergs Institut i Hofvyl (ved Bern i Schweiz), senere professor i Beauvais (departement Oise i Frankrig).⁵⁸
8. *Emilia Zoëga*, f. ca. 1800 i Rom – d. 17/10 1868 i Roskilde.⁵⁹ Ugift.

II. Børn af sognepræst Hans Zoëga og Ingeborg Christine Hansen (jfr. 7. gen. I 4).

1. *Henriette Emilie Zoëga*, f. 31/1 1792 i Møgeltønder. G. 21/5 1817 i Tønder m. sin moders fætter *Friedrich Christian Hansen*, major, digekonduktør i Meldorf (Ditmarsken), søn af godsejer, kancelliråd *Friedrich Wilhelm Hansen* til Østerbygård i Vamdrup s. (1739–1793) og *Helena Maria Petersdatter* (1747–).⁶⁰
2. *Ingeborg Christiane Zoëga*, f. 11/7 1794 i Møgeltønder – d. 18/7 1856 i Tønder. G. 19/9 1817 i Tønder m. *Peter Junker*, urte- og tobakshandler i Tønder (borgerskab 1/9 1817), senere (1826–59) organist smst.

3. *Wilhadus Christian Zoëga*, f. 30/8 1796 i Møgeltønder.

III. Børn af proprietær Carl Ludvig Zoëga og Christiane Sophie Erichsen (jfr. 7. gen. I 5).

1. *Wilhadus Christian Zoëga*, f. 16/4 1786 på Stenderupgård – d. 18.. (1. 1852).
2. *Andresine Maria Catharina Zoëga*, f. 1/6 1789 på Stenderupgård – d. 8/3 1794 smst.
3. *Henriette Emilie Zoëga*, f. 27/1 1792 på Stenderupgård – d. 14/2 1794 smst.
4. *Andresine Emilie Zoëga*, f. 21/3 1794 på Stenderupgård – d. 18.. (1. 1852). G. 31/10 1832 i Stenderup m. *Peder Outzen*, gårdmand i Stenderup, søn af gdm. i Øster Terp (Bedsted s.) *Falle Petersen O.* og *Sille Marie Poulsdatter*.
5. *Jens Zoëga*, f. 30/12 1796 på Stenderupgård – d. 18.. (1. 1852).
6. *Ingeborg Zoëga*, f. 3/1 1800 på Stenderupgård – d. 18.. (1. 1852).
7. *Georg August Zoëga*, f. 24/2 1802 på Stenderupgård – d. 4/6 1826 smst.
8. *Johannes Zoëga*, f. 5/2 1805 på Stenderupgård – d. 14/2 1805 smst.
9. *Herman Johannes Zoëga*, f. 7/6 1813 på Stenderupgård – d. 23/7 1869 i Åbenrå. Købmand smst. (borgerskab 24/3 1843). Ugift.

IV. Børn af husmand og sømand Conrad Zoëga og Cathrine Hundewadt (jfr. 7. gen. IV 2).

1. *Ulrich Zoëga*, f. 19/9 1790 i Fauervrå – d. 9/4 1844 smst. Inderste smst. G. 19/7 1823 i Tyrstrup m. *Birtha Pedersdatter*, datter af smed i Skanderup *Peder Sørensen* og *Anne Clausdatter*. – 4 børn, se 9. gen. I.
2. *Marie Kirstine Zoëga*, f. 2/8 1792 i Fauervrå – d. 21/2 1866 i Haderslev. G. 27/3 1812 smst. m. *Hermann Heinrich Stoffersen*, f. ca. 1783 – d. 3/2 1871 i Haderslev, vognmand smst., søn af *Hans Heinrich S.* og *Anna Catharina Feddersen* i Lübeck.
3. *Jørgen Hundewadt Zoëga*, f. 2/7 1794 i Fauervrå – d. 30/3 1840 smst. Inderste smst. G. 13/4 1822 i Tyrstrup m. *Marie Kirstine Christensdatter*, f. 3/3 1800 i Faustrup (Tyrstrup s.) – d. 3/11 1870 i Fauervrå, datter af landbolsmand i Faustrup *Christen Jørgensen* og *Anne Marie Matthiesen*. – 5 børn, se 9. gen. II.
4. *Elisabeth Margrethe Zoëga*, f. 3/10 1796 i Fauervrå – d. 11/10 1823 smst. Ugift.
5. *Clara Magdalena Zoëga*, f. 27/7 1798 i Fauervrå – d. 9/1 1883 smst. G. 19/9 1828 i Tyrstrup m. *Truels Nielsen (Truelsen)*, d. 18.. (1. 1883), skrædder i Fauervrå, søn af skræddermester i Fredericia *Niels Truelsen* og *Inger Helene Jensdatter*.
6. *Elisabeth Cathrine Zoëga*, f. 20/6 1801 i Fauervrå – d. 11/4 1873 i Frørup. G. 21/3 1829 i Haderslev m. *Hans Madsen Schmidt*, skrædder i Haderslev, senere i Frørup, søn af daglejer i Frørup *Mads Hansen S.* og *Maren Nielsdatter*.

7. *Johanna Marie Zoëga*, f. 27/2 1804 i Fauervrå – d. 18.. (før 1820).
8. *Johanna Claudine Zoëga*, f. 1/9 1807 i Fauervrå – d. 9/7 1889 smst. Arbejder-ske smst. Ugift, havde to uægte børn.

V. Børn af købmand Zoëga og Ingigerdur Ingimundsdottir (jfr. 7. gen. V 4).

1. *Johannes Johannesson Zoëga*, f. 20/9 1822 i Reykjavik. Snedker (tresnidr) i Reykjavik. G. m. N.N. – 1 datter, se 9. gen. III.
2. *Geir Johannesson Zoëga*, f. 182. i Reykjavik – d. 182.
3. *Christian Georg Johannesson Zoëga*, f. 182. i Reykjavik.
4. *Tomas Johannesson Zoëga*, f. 182. i Reykjavik – d. 1862. Bonde på Akranes. G. m. *Sigridur Kaprasiusdottir*. – 2 børn, se 9. gen. IV.
5. *Christiane Johannsdottir Zoëga*, f. 183. i Reykjavik.
6. *Geir Johannesson Zoëga*, f. 26/5 1836 i Reykjavik – d. 26/3 1917. Købmand smst. G. m. I N.N. II *Helga Jonsdottir*. 1 datter, se 9. gen. V.
7. *Einar Johannesson Zoëga*, f. 183. Hotelejer i Reykjavik. G. m. *Margret Tomasdottir Klog*. – 1 datter, se 9. gen. VI.

VI. Børn af forpagter Johann(es) Zoëga og Juliane M. C. Diederichsen (jfr. 7. gen. VI 1).

1. *Christoph Friedrich Zoëga*, f. 26/5 1812 på Wetterade – d. 13/2 1888 i Haderslev. Forpagter af Holckenhavn og Bøstrup, tilsidst postembedsmand i Haderslev. G. 13/4 1839 m. *Charlotte Christine Johanne Lundt*, f. 1/2 1817 – d. 25/12 1899, datter af forpagter af Neumühlen *Claus Hansen L.* og *Charlotte Kühl*. – 9 børn, se 9. gen. VI.
2. *Friederikke Zoëga*, f. 15/6 1813 på Wetterade – d. 18/7 1813 smst.
3. *Detlev Ludewig Zoëga*, f. 7/6 1814 på Wetterade. Sømand.
4. *Andreas Julius Zoëga*, f. 6/9 på Wetterade – d. 1889. Proprietær. G. ca. 1840 m. *Johanne Hjorth*. – 4 børn, se 9. gen. VIII.
5. *Ludwig Christian Zoëga*, f. 22/2 1817 på Wetterade – d. ca. 1873 i Brasilien. Godsforvalter på Holckenhavn (1841), forpagter på Lystrup (Kongsted s., Præstø amt) (1843), »arrendator« på Norrlyckegården (Sireköping s., Vestergötland) (1846/55), »lantbrukare« i Landskrona (1856/58), flyttede 1871 til Brasilien sammen med de fleste af sine børn, men lod hustruen blive i Landskrona. G. 28/5 1841 i Brylle m. *Margretha Cathrina Aarslev*, f. 29/9 1818 i Nyborg – d. 16/4 1888 i Landskrona, datter af *Anders Christian Aarslev* og *Karen Basse Tobiesen*, hun g. I 27/10 1840 i Brylle m. *Christian Albrecht Frederik Nielsen*, f. 1803 i Slesvig – d. 2/11 1840 i Rinker (Brylle s.), proprietær smst. – 15 børn, se 9. gen. IX.
6. *Sophia Wilhelmine Magnata Zoëga*, f. 22/2 1819 på Wetterade – d. 14/9 1819 smst.

9. generation

I. Børn af inderste Ulrich Zoëga og Birtha Pedersdatter (jfr. 8. gen. IV 1).

1. *Peder Sørensen Zoëga*, f. 8/6 1823 i Fauervrå – d. 182. smst.
2. *Anna Cathrine Zoëga*, f. 7/1 1826 i Fauervrå.
3. *Conrad Pedersen Zoëga*, f. 5/3 1829 i Fauervrå – d. 13/3 1911 på Sindssygeanstalten i Slesvig (begr. i Tyrstrup). Skrædder i Fauervrå. G. 11/7 1857 i Tyrstrup m. *Maria Rasmussen*, f. 6/5 1830 i Vestenskov (Tyrstrup s.) – d. 8/1 1905 i Fauervrå, datter af gårdmand i Vestenskov *Rasmus Pedersen* og *Ellen Christiansdatter*. Ingen børn.
4. *Peder Sørensen Zoëga*, f. 5/8 1835 i Fauervrå – d. 13/6 1885 i Boiskov (Tyrstrup s.). Landbolsmand smst. G. 30/5 1863 i Tyrstrup m. *Bodil Cathrine Kling*, f. 28/1 1836 i Boiskov – (1. 1885), datter af landbolsmand i Boiskov *Jens Anthoni K.* og *Elsabe Cathrine Hansen*. Ingen børn.

II. Børn af inderste Jørgen Hundewadt Zoëga og Marie K. Christensdatter (jfr. 8. gen. IV 3).

1. *Cathrine Zoëga*, f. 17/5 1822 i Fauervrå – d. 1... G. 25/11 1854 i Tyrstrup m. *Hans Peter Jepsen*, f. 16/10 1823 i Sommersted – d. 23/6 1900 i Fauervrå, landbolsmand smst., søn af gårdmand i Sommersted *Martin J.* og *Maren Henriksdatter*.
2. *Anna Maria Zoëga*, f. 9/2 1825 i Fauervrå – d. 10/8 1848 smst. Ugift, havde en uægte søn med en trolovede *Christian Jensen*, som 1848 var i krigstjeneste.
3. *Christen Jørgensen Zoëga*, f. 28/11 1827 i Fauervrå – d. 9/10 1862 i Flensborg (Marie s.). Gæstgiver (»Schenk-wirt«) smst. G. 27/4 1853 i Flensborg (Marie s.) m. *Anna Catharina Dorothea Simonsen*, f. 22/8 1809 i Flensborg (Sct. Johannes s.). Ingen børn. Hun g. I 16/9 1840 m. N.N. *Nielsen*, d. 23/4 1852.
4. *Elisabeth Margrethe Zoëga*, f. 19/7 1830 i Fauervrå. G. m. *Vilhelm Bisted*, skrædder i Næstved.
5. *Conrad Zoëga*, f. 20/9 1837 i Fauervrå – d. 13/1 1901 i Tyrstrup. Var 1870 i Australien, senere arbejdsmand i Tyrstrup. G. m. *Cecilie Marie Schmidt*. – 2 døtre.

III. Datter af snedker Johannes Johannesson Zoëga (jfr. 8. gen. V 1).

1. *Björg Vilborg Johannessdottir Zoëga*, f. 27/1 1885 i Reykjavik – d. 19.. G. m. *Emanuel Reinfrid Henrik Cortes*, bogtrykker i Reykjavik.

IV. Børn af bonde Tomas Johannesson Zoëga og Sigridur Kapasiusdottir (jfr. 8. gen. V 4).

1. *Ingigerdur Tomasdottir Zoëga*, f. ca. 1845. G. 28/4 1871 i Frederiksberg s. m. *Benedikt Gröndal Sveinbjörnsson Egilsen*, f. ca. 1827, cand. mag.
2. *Geir Tomasson Zoëga*, f. 28/3 1857 på Akranes – d. 15/4 1928 i Reykjavik. Cand. philol. 1883, adjunkt i Reykjavik 1884, overlærer smst. 1905, rektor smst. 1913. G. 6/12 1884 m. *Bryndis Sigurdardottir Johnsen* f. 18.. – d. 1924.⁵³ – 2 børn.

V. Datter af købmand Geir Johannesson Zoëga og Helga Jonsd. (jfr. 8. gen. V 6).

1. *Holmfrídur Geirsdottir Zoëga*, f. 5/5 1894 i Reykjavik. G. 18/11 1916 i Reykjavik m. sin fætters søn *Geir Geirsson Zoëga*, f. 28/9 1885 i Reykjavik – d. 19.., vejdirektør i Reykjavik.

VI. Datter af hotelejer Einar Johannesson Zoëga og Margret Tomasdottir Klog (jfr. 8. gen. V 7).

1. *Valgerdur Einarsdottir Zoëga*, f. 15/6 1881 i Reykjavik. G. 15/6 1899 i Reykjavik m. *Einar Benedictsson*, f. 31/10 1864 på Ellidavatn – d. 12/1 1940 i Reykjavik, cand. jur. 1892, prokurator ved Islands Landsoverret 1898, sselmand i Rangvar Syssel 1904–07, forfatter og oversætter.⁶⁴

VII. Børn af forpagter Christoph Friedrich Zoëga og Charlotte C. J. Lundt (jfr. 8. gen. VI 1).

1. *Julie Zoëga*, f. 1840 – d. 1840.
2. *Eduard August Johannes Zoëga*, f. 12/7 1841 – d. 18/1 1901 i Kbh. Kaptajn. Ugift.
3. *Charlotte Cathrine Dorthea Zoëga*, f. 22/12 1842 på Holckenhavn – d. 21/6 1893 i Kbh. G. 13/10 1863 m. *Johannes Frechland Boesen*, f. 26/1 1831 i Marie Magdalene s. – d. 28/3 1915 i Kbh., landmand sidst viktualiehandler i Kbh., søn af sognepræst, provst *Carl Ulrik B.* (1801–1868) og *Achtonia Frederikke Frechland* (1801–1875).⁶⁵
4. *Rudolphine Frederikke Zoëga*, f. 20/5 1844 – d. 8/1 1901. G. m. *Georg Gustav Lindtbjerg*, f. 18.. – d. 9/4 1896, købmand og dansk konsul i Danzig.
5. *Elise Helene Mathilde Zoëga*, f. 30/6 1846 på Holckenhavn – d. 6/3 1918 i Kbh. G. 28/3 1868 i Flensborg m. *Ditlev Emanuel Torm*, f. 24/4 1836 i Ålborg – d. 22/11 1907 i Kbh. Skibsreder smst. Søn af købmand i Ålborg, senere skibsmægler i Randers *Ulrich Frederik T.* (1801–1866) og *Severine Birgitte Friis* (1803–1881).⁶⁶
6. *Kunigunde Mathea Thalia Zoëga*, f. 8/2 1848 på Holckenhavn – d. 26/9 1909 i Kbh. G. 10/10 1883 i Fredensborg m. *Johannes Boesen*, f. 5/8 1847 i Kbh. – d. 14/9 1916 smst. Landskabsmaler smst. Søn af provst, sognepræst i

Odder *Peter Joachim B.* (1816–1891) og 1. hustru *Marie Christine Sophie Frederikke Boesen* (1818–1858).⁶⁷

7. *Junia Zoëga*, f. 30/6 1850 – d. ./10 1940. Ugift.
8. *Hedewig Sophie Zoëga*, f. 11/12 1851 på Bøstrupgård – d. 13/7 1931. G. 18/9 1884 m. *Carl August Boesen*, f. 26/4 1850 i Kbh. (Frue) – d. 19/1 1923 i Århus. Boghandler smst. Søn af provst *Peter Joachim B.* (1816–1891) og 1. hustru *Marie Christine Sophie Frederikke Boesen* (1816–1858).⁶⁸
9. *Agnes Magdalene Zoëga*, f. 29/11 1854 – d. 15/8 1870 i Haderslev.
10. *Theodora Zoëga*, f. 30/3 1858 – d. 4/2 1942. Ugift.

VIII. Børn af proprietær *Andreas Julius Zoëga* og *Johanne Hjorth* (jfr. 8. gen. VI 3).

1. *Johannes Gottlieb Zoëga*, f. 13/2 1842 i Vinge s. – d. 9/1 1912 i Kbh. Købmand i Århus. G. m. *Caroline Andreasen*, f. 29/7 1852 – d. 24/2 1925. – 3 børn.
2. *Juliane Sophie Zoëga*, f. 25/4 1844 – d. 1899. G. m. *Bork*, urmager.
3. *Frederik Wilhelm Zoëga*, f. 31/3 1849 i Neder Testrup (Lynggård s.) – d. 1912. Vekselerer i Kbh. G. 11/5 1883 m. *Kirstine Cecilie Poulsen*, f. 1852 på Frederiksberg – d. 1924. 1 datter.
4. *Johanne Louise Zoëga*, f. 18/3 1851 – d. 1928. G. 18/3 1879 i Kbh. (Garnisons s.) m. *Christian Benjamin Schourup*, f. 1845. Tømrermester i Viborg.

IX. Børn af forpagter *Ludwig Chr. Zoëga* og *Margretha Cathrina Aarslev* (jfr. 8. gen. VI 5).

1. *Juliana (Julia) Karen Margaretha Zoëga*, f. 7/3 1842 i Nyborg – d. 23/2 1888 i Chicago, USA (Immanuel-Lutheran-church). G. 8/11 1875 i Väsby s. m. *Sven Johan Sandgren*, f. 15/3 1848 i Kroken (Karleby s.) – d. 30/8 1916 i Tived (Skara stift), »kyrkoherde« smst., søn af »hemägare« *Olaus Svensson (Sandgren)* og *Maria Johannesdotter*. Ægteskabet opløst i Skara 2/9 1885, han g. II m. *Anna Mathilda Hultgren*.
2. *Sofia Frederika Andrea Zoëga*, f. 14/3 1843 i Kongsted s. – d. 18/8 1922 Amerika. Flyttede 1871 til Brasilien sammen med faderen, men flyttede 25/11 1886 tilbage derfra til Landskrona, flyttede igen derfra 28/7 1890 til Amerika og var pianolærerinde i Chicago. Ugift.
3. *Bolette Christofina Henriette Zoëga*, f. 23/3 1844 i Kongsted s. – d. 26/8 1873 i Höganäs. G. 6/3 1872 i Höganäs m. *Johannes Johnsson*, f. 2/10 1844 i Asmundtorp s. – d. 2/9 1873 i Höganäs, hotelvært smst., søn af »häradsdomare« *Per J.* og *Elna Gussarsdotter*.
4. *Johanna Zoëga*, f. 28/9 1845 i Nyborg – d. 1/7 1927 i Landskrona. Telefonist smst. G. 18/6 1872 i Landskrona m. *Anders Andersson*, f. 16/1 1841 i

- Väsby s. – d. 8/4 1873 i Rio de Janeiro, Brasilien, skibskaptajn, søn af skipper *Per A. og Bengta Svensdotter*.
5. *Dellow Alexander Zoëga*, f. 28/5 1847 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.) – d. 20/10 1898 i Chicago, USA. Flyttede 26/4 1869 til Ryssby, var 1873 i Amerika ifølge boopgørelse efter søsteren Bolette. Fmtl. ugift.
 6. *Herman Alexander Zoëga*, f. 12/7 1848 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.) – d. 25/7 1848 smst.
 7. *Carl Zoëga*, f. 11/8 1850 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.) – d. 17/4 1888 i Hälsingborg. Flyttede 1871 til Brasilien sammen med faderen, men vendte tilbage til Sverige og oprettede en kendt kaffehandel i Helsingborg. G. I ca. 1875/80 i Brasilien m. *Richarda Mulina de Barras*, f. 22/7 1854 i Brasilien – d. 4/12 1883 i Landskrona, datter af *Joao Carlos Torrianché* og *Maria Jose*, hun g. I m. N.N. *Peuteado*. G. II 28/8 1885 i Landskrona m. *Maria Tufvesdotter Thunnell*, f. 8/12 1860 i Kallna s. – d. 7/7 1940 i Helsingborg, datter af »åbon« *Tufve Jönsson* og *Bengta Persdotter*. Hun g. II 20/7 1890 i Helsingborg m. *Johan Svensson*, f. 16/2 1861 i Prästbol s. – d. 20/12 1922 i Helsingborg, kaffehandler smst. J. S. antog navnet Zoëga efter sin hustru l. mand og førte det videre til sine to sønner med hende. C. Z. havde to børn med M. T. T.
 8. *Richard Ludvig Zoëga*, f. 16/9 1853 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.) – d. 21/7 1866 i Olstorp (Kvistofta s.).
 9. *Christine Charlotte Marie Zoëga*, f. 18/2 1853 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.) – d. 5/11 1927 i Höganäs. G. 7/10 1879 i Väsby m. *Albert Herman Emanuel Bothen*, f. 13/10 1842 i Väsby s. – d. 11/2 1927 i Höganäs, »kamrer«, søn af »material bokhållaren« *Magnus B.* og *Lovisa Råberg*.
 10. *Selma Göthilde Zoëga*, f. 24/9 1854 på Norrlyckegården (Sireköpinge s.). Flyttede 12/6 1871 til Kalmar, men senere skæbne ukendt.
 11. *Axel Alexander Zoëga*, f. 31/10 1855 i Landskrona – d. 20/4 1856 smst.
 12. *Emil Henrik Zoëga*, f. 2/11 1856 i Landskrona. Flyttede 27/10 1871 til Brasilien sammen med faderen og er formentlig død der. Videre skæbne ukendt.
 13. *Bror Wilhelm Zoëga*, f. 14/10 1858 i Olstorp (Kvistofta s.). Flyttede 27/10 1871 til Brasilien sammen med faderen og er fmtl. død der. Videre skæbne ukendt.
 14. *Axel Alexander Zoëga*, f. 9/8 1860 i Olstorp (Kvistofta s.) – d. 6/4 1862 smst.
 15. *Ludvig Fredrik Holmsted Zoëga*, f. 1/10 1862 i Olstorp (Kvistofta s.). Flyttede 10/10 1877 til Brasilien og er fmtl. død der. Videre skæbne ukendt.

Slægten Zoëga fra Tinglev

1. generation

Johannes Martensen Zoëga, f. 1/5 1774 i Hynding (Rabsted s.) – d. 7/7 1837 i Tinglev. Søn af bolsbesidder i Hynding *Marten Petersen* (1743–1823) og *Catharina Zoëga* (1746–1807) (jfr. Præsteslægten Zoëga 6. gen. III 10). Imm. Kiel 5/5 1794, theol. Eksamen Gottorp 1798, sognepræst i Enge 1801, i Emmelsbøl 1808, i Tinglev 1821–37. G. 24/9 1801 i Rabsted m. *Christina Johanna Schmidt*, f. 28/3 1777 i Rabsted – d. 13/10 1833 i Tinglev, datter af sognepræst i Rabsted *Johannes Gottlieb S.* (1735–1800) og *Marina Elisabeth Hedwig Hansen* (1736–1821).⁶⁹ – 8 børn, se 2. gen.

2. generation

1. *Johannes Gottlieb Zoëga*, f. 1802 i Enge – d. 3/2 1823 i Tinglev.
2. *Paulus Christian Zoëga*, f. 15/7 1804 i Enge – d. 12/12 1877 i Kraulund (Tinglev s.). Kro- og gårdmand smst. G. 16/8 1829 i Tinglev m. *Dorothea Johannsen*, f. 3/7 1802 i Kraulund – d. 5/3 1862 smst., datter af kro- og gårdmand i Kraulund *Hans J.* og *Sidsel Backmann*. – 6 børn, se 3. gen. I.
3. *Marina Elisabeth Zoëga*, f. ca. 1806 i Enge – d. ca. 1840. G. 3/5 1835 m. *Jens Andresen*, f. 13/3 1805 i Harreslev (Hanved s.) – d. ./9 1877 i Foldevrå (Husby s., begr. 24/9 1877 i Hanved). Dimitteret fra Bernstorffsminde Seminarium 1825, hjælpelærer i Flensborg 1832, lærer i Oksager 1833–39, degn i Hanved 1839–64. Søn af landmand i Harreslev *Jens A.* og *Gunda Marie Clausen*. Han g. II 6/2 1842 m. *Auguste Sophie Magdalene Karstens*, f. *Andresen*.⁷⁰
4. *Catharina Hedewig Zoëga*, f. ca. 1807 i Enge (d. ca. 1895). Husholderske hos sin broder Peter Martin Z. Ugift.
5. *Gotthilf Johannes Zoëga*, f. 16/3 1809 i Emmelsbøl – d. 23/6 1834 i Tinglev. Imm. Kiel (theologi) 21/4 1831. Ugift.⁷¹
6. *Peter Martin Zoëga*, f. 24/9 1811 i Emmelsbøl – d. 16/10 1889 i Mølby (Oksenvad s.). Ejer af Risgård (Rise s.) (1847), senere gårdejer i Kjestrup (Jegerup s.). Ugift.
7. *Georg Wilhelm Zoëga*, f. ca. 1818 i Emmelsbøl – d. 22/4 1889 i Tønder. Købmand smst. (borgerskab 26/4 1847), senere vært på Schweizerhalle smst.⁷² G. 18/9 1846 i Tønder m. *Esther Maria Duysen*, f. ca. 1825, datter af hovedparticipant i Dagebøl *Johann D.* og *Birgitta Elisabeth Henrichs*. – 8 børn, se 3. gen. II.

8. *Carolina Adolphina Johanna Zoëga*, f. 21/10 1821 i Emmelsbøl – d. 20/2 1879 i Ubjerg. G. 7/7 1843 i Ubjerg m. *Jacob Carstensen Møller*, f. 25/1 1813 i Ubjerg – d. 9/8 1897 smst., gårdejer smst., søn af gårdmand og digedommer i Ubjerg *Andreas M.* (1779–1838) og *Anna Marie Carstensen Nissen* (1788–1851).⁷³

3. generation

I. Børn af kro- og gårdmand Paulus Chr. Zoëga og Dorothea Johannsen (jfr. 2. gen. 2).

1. *Johannes Gottlieb Zoëga*, f. 4/11 1829 i Kraulund. Kro- og gårdmand i Kraulund. G. 14/5 1872 i Tinglev m. *Anna Maria Nissen*, f. 13/1 1833 i Eggebæk (Tinglev s.), datter af gårdmand i Eggebæk *Nis Petersen N.* og *Cathrine Petersen*. Ingen børn.
2. *Zelina Johanna Zoëga*, f. 6/3 1832 i Kraulund – d. 18.. (før 1877). G. 3/11 1855 i Tinglev m. *Christian Johansen Slot*, f. ca. 1828 – d. 1/6 1866 i Ribe (doms.), købmand smst., søn af husmand i Møgeltønder *Peter Christian S.* og *Ane Petersen*.
3. *Hans Carl Adolph Zoëga*, f. 17/2 1836 i Kraulund. Gæstgiver i Flensborg. G. 15/11 1866 i Tinglev m. *Anna Maria Feddersen*, datter af bolsmand i Skavlund (Nørre Haksted s.) *Hans F.* og *Anna Petersen*. – 8 børn, se 4. gen. I.
4. *Anna Catharina Maria Zoëga*, f. 10/9 1842 i Kraulund. G. m. *Søren Nielsen*, købmand i Ribe.
5. *Sophia Christina Zoëga*, f. 10/9 1842 i Kraulund – d. 24/3 1871 i Rødebæk (Tinglev s.). G. 6/3 1868 i Tinglev m. sin slægtning *Thomas Carl Voltelen*, f. 11/3 1840 i Rødebæk, kro- og gårdmand i Rødebæk, søn af kro- og gårdmand smst. *Georg Nicolay V.* og *Helena Petersen*. Han g. II 7/11 1872 i Tinglev m. *Maria Hansen*, f. ca. 1846 i Broderup (Tinglev s.), datter af gårdmand i Broderup *Jacob H.* og *Esther Nissen Toft*.⁷⁴
6. *Marina Elisabeth Zoëga*, f. 20/3 1845 i Kraulund.

II. Børn af købmand Georg Wilhelm Zoëga og Esther Maria Duysen (jfr. 2. gen. 7).

1. *Johannes Martensen Zoëga*, f. 10/6 1847 i Tønder.
2. *Birgitta Elisabeth Zoëga*, f. 28/3 1850 i Tønder.
3. *Johann Heinrich Zoëga*, f. 27/5 1853 i Tønder.
4. *Christina Johanna Zoëga*, f. 31/1 1856 i Tønder.
5. *Bernhard Eduard Zoëga*, f. 15/6 1858 i Tønder.
6. *Anton Christian Gottlieb Zoëga*, f. 7/10 1860 i Tønder – d. 28/1 1928 i Flensborg. Dimitteret fra Tønder Seminarium 1881, lærer i Flensborg. G. 3/11

1886 i Tønder m. *Dorothea Cecilia Lucia Wied*, f. 20/10 1863 i Tønder – d. 15/10 1946 i Flensborg, datter af karetmager i Tønder *Jakob Johannsen W.* og *Cecilie Lange*.⁷⁵ – børn, se 4. gen. II.

7. *Christian Wilhelm Emil Feddersen Zoëga*, f. 12/2 1863 i Tønder.

8. *Sophia Maria Zoëga*, f. 3/1 1866 i Tønder.

4. generation

I. Børn af gæstgiver Hans Carl Adolph Zoëga og Anna Maria Feddersen⁷⁷ (jfr. 3. gen. I 3).

1. *Paul Christian Zoëga*, f. 1866 i Flensborg – d. 1892 smst.

2. *Hans Gottlieb Zoëga*, f. 1867 i Flensborg – d. 1873 smst.

3. *Johannes Zoëga*, f. 1869 i Flensborg – d. 20/1 1874 smst.

4. *August Möller Zoëga*, f. 1871 i Flensborg.

5. *Alma Elise Dorothea Zoëga*, f. 1873 i Flensborg.

6. *Dora Hansine Johanne Zoëga*, f. 1874 i Flensborg – d. 19.. G. m. *Hans Theodor Holm*, f. 15/2 1871 på Allergård (Aller s.) – d. 27/3 1933, direktør for Crome & Goldschmidt i Kbh.⁷⁶

7. *Maria Sophia Zoëga*, f. 1877 i Flensborg – d. 27/12 1877 smst.

8. *Hans Carl Adolf Zoëga*, f. 1879 i Flensborg – d. 1885 smst.

II. Børn af lærer Anton Chr. G. Zoëga og Dorothea C. L. Wied⁷⁷ (jfr. 3. gen. II 6).

1. *Esther Cecilia Zoëga*, f. 1887 i Flensborg – d. 30/12 1892 i Tønder.

2. *Cäcilie Zoëga*, f. 1890 i Flensborg.

3. *Gertrud Zoëga*, f. 1893 i Flensborg.

4. *Hulda Zoëga*, f. 1895 i Flensborg – d. 1897 smst.

5. *Georg Duysen Zoëga*, f. 1903 i Flensborg.

Noter:

1. DBL (1) XIV, 1905, s. 324–330; (2) XXVI, 1944, s. 486–494; (3) XVI, 1984, s. 160–164.

2. Kilderne til disse stamtavler er for de ældre leds vedkommende de i indledningen nævnte stamtavler og optegnelser fra 1700-tallet. For de senere leds vedkommende er der foretaget kirkebogsundersøgelser. Cand. mag. Øjvind Andreasen, som har udgivet Georg Zoëgas breve i 1967, samlede også på oplysning

ger om slægten og havde planer om at få disse udgivet, men nåede ikke at få disse planer realiseret før sin død. I 1962 fik han dog sammen med Harald von Lüttichau publiceret nogle nye dokumenterede oplysninger om slægtens ældste led i det tyske tidsskrift »Genealogie« Jahrgang 11, 1962, s. 371–374. I 1954 overlod Ø. A. mig afskrifter af sine samlinger, og disse har jeg så bygget videre på. Fra forskellige nulevende slægtsmedlemmer

- har jeg modtaget oplysninger om nyere generationer, og det takkes de for. Fra Kantor Ted Rosvall, Falköping i Sverige, har jeg modtaget værdifulde oplysninger om den svenske gren af slægten.
- 2a. E. Teza: Zoëga – Zuecca. Bozze de stampa, Padova 1903 (Bibliotheca Marciana, Venezia); Genealogie Jahrg. 11, 1962, s. 173; Riserche storiche genealogiche sulla familia Zoega af Ufficio Araldica Italiano – Archivio Araldica Genealogico, Firenze 1954 (sendt til Øjvind Andreassen).
 3. Arkæologen Georg Zoëga gjorde i et brev af 12/1 1777 til faderen opmærksom på, at der på Matthias Zoëgas tid slet ikke fandtes nogen hertug af Verona (Georg Zoëga: Briefe und Dokumente, udg. af Øjvind Andreassen 1967, s. 36).
 - 3a. Carl Thrane: Fra Hofviolonernes Tid. Skildringer af det kongelige Kapels Historie 1648–1848, 1908, s. 6 f., 405 (note 10).
 - 3b. Genealogie Jg. 11, 1962, s. 171–174 (Øjvind Andreassen og Harald v. Lüttichau: Das Geschlecht der Zoëga); Engelke: Musik und Musiker am Gottorper Hofe, Breslau 1930; Clemens Meyer: Geschichte der Mecklenburg-Schweriner Hofkapelle, Schwerin 1913.
 - 3c. Willgeroth: Mecklenburgische Pfarrer, Wismar 1924: Genealogie Jg. 11, 1962, s. 172.
 4. Johs. Møller: Cimbria Literata III, 1740, s. 625; Genealogie Jg. 11, 1962, s. 172.
 - 4a. Margrethe Wried angives i versionerne F og G at være datter af archdiakon Paul Wried i Kiel, men i versionerne A, B, C, Å, E at være datter af skrædder P. W. i Kiel. Dette sidste må anses for at være det rigtige, for der var ingen archdiakon P. W. i Kiel (O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten I–III, 1932).
 5. DBL (1) II, 1888, s. 541; (2) III, 1934, s. 505; (3) II, 1979, s. 385. Om Philip Julius Bornemanns og Hedvig Johanne Zoëgas efterslægt se Christopher Giessing: Danske, norske, og islandske Jubellærere 3 I, 1786, tavle II ad s. 408; J. C. L. Lengnick: Familien Bornemann, ca. 1850; Personalhistorisk Tidsskrift VI, 1885, s. 48–55; Danmarks Adels Aarvog X, 1893, s. 77–88; Samlinger til jydsk Historie og Topografi 3.R.III, 1901–03, s. 508–20.
 6. DBL (1) XIV, 1905, s. 328–29; (2) XXVI, 1944, s. 492–94; (3) XVI, 1984, s. 163.
 7. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie III, 1871, s. 543.
 8. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie II, 1870, s. 310; Edv. Egeberg: Silkeborg Slot III, 1924, passim; Aarhus Stifts Aarvog 1920, s. 138–40; 1943, s. 128. Om Palle Pedersen Wendels og Margrethe Zoëgas efterslægt se Christopher Giessing Danske, norske og islandske Jubellærere 3 I, 1786, tavle III ad s. 408: Lauberg-Stammen.
 9. G. N. Kringelbach: Den civile Centraladministrations Embedsetat 1660–1848, 1889, s. 257.
 10. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 231–33; Schriften des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte 2.R.VII, s. 471 f., 482 f.; Th. O. Achelis: Haderslev i gamle Dage II, 1926, s. 165 f.; samme: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 2403; Personalhist. Tidsskrift 9.R.II, 1932, s. 134; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 390; Aage Dahl: Haderslev Bys Præstehistorie, 1933, s. 47 f.
 11. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 318–20; Danske Samlinger 1.R.IV, s. 139; J. Kinch: Ribe Bys Historie og Beskrivelse II, 1884, s. 467; Sønderjydske Aarbøger 1910, s. 208; Schriften des Vereins für schleswig-holsteinische Kirchengeschichte 2.R.VII, s. 478 f.; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1930, s. 390; Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 51 f.; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 2404: Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 143.
 12. P. B. Grandjean: Den Graaeske Slægtbog, 1914, s. 9 f.
 13. Version E af stamtavlen.
 - 13a. Magdalene Friis (1638–1715) er ikke identisk med den Magdalene Friis (d. 1659), der var gift med hof- og stadsapoteker i Kbh. Samuel Meier (1609–1658) og moder til diplomaten Henning Meyer crone (1645–1707), således som Inger Lise Thrane hævder det i sin kronik i Kristeligt Dagblad 14/12 1983.
 14. J. C. W. Hirsch: Danske og norske Offi-

- cerer 1648–1814 XII, s. 410; J. A. Z. om-
tales som en »fætter« til højesterets-
assessor Peter Resen (1625–1688).
15. Udgår.
 16. Version E; Aage Dahl: Haderslev Bys
Præstehistorie, 1933, s. 47.
 17. Personalhistorisk Tidsskrift 11.R.II,
1941, s. 138; Sønderjyds Maanedsskrift
1951, s. 101; Th. O. Achelis: Matrikel
der schleswigschen Studenten I, 1966,
nr. 3516.
 18. Version E.
 19. Aage Dahl: Haderslev Herreds Præste-
historie, 1936, s. 51 f.
 - 19a. Om Willads Taysen og Christina
Zoëgas efterslægt se Ib Andersen: Gårde
og slægter i Ensted sogn, 1986.
 20. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts
Beskrivelse, 1775, s. 320 f.; Christopher
Giessing: Danske, norske og islandske
Jubellærerere 3 I, 1786, s. 406–09; Sønder-
jydske Aarbøger 1910, s. 208; O. F.
Arends: Gejstligheden i Slesvig og Hol-
sten II, 1932, s. 391; Aage Dahl: Hader-
slev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 52;
Th. O. Achelis: Matrikel der schleswig-
schen Studenten I, 1966, nr. 3570; Dansk
præste- og sognehistorie X, 1977, s. 143.
Der findes et brev fra M. Z. af 30/1 1714
til statsminister, gehejmeråd J. G. Hol-
stein (1662–1730) i Ledreborgske Sam-
ling på Det kgl. Bibliotek.
 21. Om Karen Bentsens forældre se S. V.
Wiberg: Dansk Præstehistorie II, 1870,
s. 498 f.; Erh. Qvistgaard: Præstehustrer,
der helt eller delvis mangler i Wi-
bergs Præstehistorie, 1934, s. 63, 112 og
125; Danmarks Kirker, udg. af National-
museet VI; Præstø Amt, 1933, s. 686.
Provst Jørgen Bentsen skal i sine tre æg-
teskaber have haft ialt 30 børn.
 22. Om nogle af deres efterkommere se J. B.
Strandbygaard: Strandbygaardslægten,
1951, s. 75–96; G. Krogh-Jensen: Ane-
tavle for Antonie Margrethe Krogh-Jen-
sen gift Strandbygaard.
 23. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts
Beskrivelse, 1775, s. 389; Personalhist.
Tidsskr. 1.R.II, 1881, s. 243; O. F.
Arends: Gejstligheden i Slesvig og Hol-
sten II, 1932, s. 390; Th. O. Achelis: Ma-
trikel der schleswigschen Studenten I,
1966, nr. 3724; Dansk præste- og sogne-
historie X, 1977, s. 237. Der findes tre
breve fra Johannes Zoëga fra 1697 til
greve Conrad Reventlow i C. R.'s arkiv i
Rigsarkivet (se Vejledende Arkivregi-
straturer IX, 1952, s. 84).
 24. Anna Margaretha Conradsdatters fød-
selsdato fremgår af version C (sønnen
Paul Chr. Zoëgas stamtavle fra 1763).
Ved vielsen i Værum 1699 kaldes hun A.
M. Fellow og angives at være fra Frisen-
vold. Denne herregård ejedes dengang af
greve Conrad Reventlow. At hun var en
naturlig datter af denne, fremgår af Ver-
sion E (O. H. Mollers stamtavle fra
1778). A. M. C. er da ligesom sin ægte-
fødte halvøster komtesse Anna Marg-
retha Reventlow (1682–1710), gift 1699
med greve Hans Schack til Schacken-
borg (1676–1719), opkaldt efter sin fa-
ders I. hustru Anna Margaretha Gabel
(1651–1678). A. M. C.'s moder var sand-
synligvis Cathrine Lauenstein, der var
kammerjomfru hos grevinde Reventlow
og som omkom ved Operahusets brand
19/4 1689 (Louis Bobé: Operahusets
Brand, 1889, s. 49, 61). C. L. var datter af
borgmester i Haderslev Just Lauenstein
(ca. 1615–1693) og fmlt. dennes 2. hu-
stru Elsabe Køndig (ca. 1630–1719), som
blev gift 8/5 1660, hun tidligere gift med
kirkeforstander i Haderslev Oluf Jensen
(d. ca. 1659) (Personalhist. Tidsskr.
9.R.V, 1932, s. 135). En halvøster til C.
L. – Marie Olufsdatter – var gift med
overførster og vildtmester Christoph
Elias Hynitzsch (Hünitz) i Skanderborg
(d. 1702) (P. B. Grandjean: Kgl. danske
Forstembedsmænd 1660–1790, 1907, s.
29; Viborg Landstings skøde- og pante-
protokol nr. 34, 1705–11, fol 353 b). Til
Hynitzsch sendte Johannes Zoëga 23/6
1697 et brev, hvor han bl.a. skrev om sin
forestående »mariage«, og dette brev
blev videresendt til Conrad Reventlow, i
hvis arkiv det endnu findes. Hynitzsch
må antages at have været onkel til og må-
ske formynder for Anna Margaretha
Conradsdatter. Johs. Z.'s første brev til
Conrad Reventlow er dateret Skander-
borg 4/6 1697, og han må da formodes at
have opholdt sig hos Hynitzsch.
 25. Version E; Th. O. Achelis: Matrikel der
schleswigschen Studenten I, 1966, nr.
4128; Carl Langholz: Ahnetavle for
Hans Bruhn, dupl. 1956, s. 35; Jes M.

- Holdt: Gårde og slægter i Løjt sogn, 1982, s. 268.
26. Version E.
27. Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 52 f.
28. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 321; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 390; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 4576; Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 142. I senere – men ikke i samtidige – kilder tillægges Jørgen Zoëga mellemnavnet Artern; der er ingen grund til at tro, at han skulle have fået dette navn fra sin mormoder Dorthé Pedersdatters slægt, og at hun skulle stamme fra den kendte venezianske forfatter Pietro Aretino (1492–1556), således som Inger Lise Thrane hævder det i sin kronik i Kristeligt Dagblad 14/12 1983.
29. Version E: P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 258, 292; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten I, 1932, s. 94; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 4392; A. Jantzen: Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard, 1911, s. 31, 51; Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 177.
30. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 321; S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie III, 1871, s. 91; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 390; Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 138; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 4951; Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 168.
31. J. Brodersen: Fra gamle Dage, 1912, s. 355, 374; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 391; Carsten Petersen: Slesvigske Præster, 1938, s. 272; Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet XXI (Tønder amt), 195., s. 1126, 1603; Dansk præste- og sognehistorie IX, 1972, s. 1265. Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 4952.
32. Cl. Rolfs: Geschichte des Kirchspiels und Fleckens Hoyer, 1926, s. 181, 212, 224, 227, 326, 497, 505, 546; L. Andre-
sen: Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern bis 1869, 1937, s. 141; Personalhist. Tidsskr. 14 r.II, 1960, s. 120 (J. Smith: Nordsllesvigske Herredsfogeder); Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 5205.
33. O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten I, 1932, s. 237; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 4554; F. B. og L. P. Fabricius: Danske slægter Fabricius VIII, 1966, s. 40; Dansk præste- og sognehistorie X, 1980, s. 411.
34. Version B og E.
35. Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 54 ff.
36. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie II, 1870, s. 417 f.; Sønderjydske Aarbøger 1910, s. 209 f.; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 9, 391; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten I, 1966, nr. 5629; Danmarks Kirker, udg. af Nationalmuseet XXI, 195., s. 1328; Dansk præste- og sognehistorie IX, 1972, s. 1159.
37. Deres søn var Georg Nicolaus Nissen, f. 22/1 1761 i Haderslev – d. 24/3 1826 i Salzburg, legationsråd i Wien 1802, censor i Kbh. 1810–20, etatsråd 1810, forfatter og Mozarts biograf, g. 26/6 1809 i Pressburg m. Maria Constanze Cæcilia Josepha Johanne Aloisia Weber, f. 5/1 1762 i Zell, Wiesental – d. 6/3 1842 i Salzburg, hun g. I 1782 m. komponisten Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) (DBL (1) XII, 1898, s. 294 f.; (2) XVII, 1939, s. 213 f.; (3) X, 1982, s. 582 f.).
38. Magdalene Taysen var datter af Willatz T. og Christine Zoëga (jfr. 4. gen. VI, 3).
39. H. Hejselbjerg Paulsen: Sønderjydske Slægter, 1941, s. 175 f.
40. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 322 f.; H. Ehrencron-Müller: Forfatterlexikon II, 1925, s. 388 f.; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten I, 1932, s. 209; Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 56; Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 143.
41. Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 6008; V. Richter: 100 Aars Dødsfald II, 1905, s. 1222.

42. P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 287 f.; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 264; Aage Dahl: Haderslev Herreds Præstehistorie, 1936, s. 138; Dansk præste- og sognehistorie X, 1977, s. 168; H. P. Selmer: Stamtavle over Slægten Selmer, 1868, s. 93 f.
43. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie I, 1870, s. 261; J. Vahl: Slægtbog over Afkommet af Christjern Nielsen XIV, 1879-97, s. 71; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 353; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 6115; Kirkehistoriske Samlinger 7.R.III, 1969, s. 380-84. - En søn af Nissenius Wedel og Else Marie Zoëga var komponisten, regimentskvartermester og auditør Søren Wedel, f. 19/10 1765 på Föhr - d. 14/6 1826 i Augustenborg (se DBL (1) XVIII, 1904, s. 312; (2) XXV, 1943, s. 217 f.; (3) XVI, 1984, s. 163 f.).
44. Schleswig-Holsteinische Provinzialberichte III 2, 1789, s. 150-76; DBL (1) XIX, 1905, s. 329 f.; (2) XXVI, 1944, s. 494; (3) XVI, 1984, s. 163 f.; G. N. Kringelbach: Den civile Centraladministrations Embedsetat 1660-1848, 1889, s. 223 f.; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 6490.
45. Det er ikke undersøgt i Glückburgs kirkebøger, om Jürgen Zoëga havde børn.
46. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie I, 1870, s. 317; Personalhist. Tidsskr. 8.R.IV, 1925, s. 343; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten I, 1932, s. 209; H. Hejselbjerg Paulsen: Sønderjydske Slægter, 1941, s. 135, 172; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 6689.
47. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie III, 1871, s. 100; P. Rhode: Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, 1775, s. 520; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 186; H. Hejselbjerg Paulsen: Sønderjydske Slægter, 1941, s. 135, 172 f.; Dansk præste- og sognehistorie X, 1980, s. 423.
48. F. G. Welcker: Zoegas Leben I-II, 1819 (1912-13): A. D. Jørgensen: Georg Zoëga, 1881; DBL (1) XIX, 1905, s. 324-28; (2) XXVI, 1944, s. 486-92; (3) XVI, 1984, s. 160-63; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 6810a; Georg Zoëga: Briefe und Dokumente, udg. 1967 af Øjvind Andreasen.
49. S. V. Wiberg: Dansk Præstehistorie II, 1870, s. 418; Sønderjydske Aarbøger 1910, s. 210; O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 391; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 7051 a; Max Rasch: Rittergut Koxbüll mit Südergaarde, 1954, s. 67 ff., 103, 127 (note 8).
50. F. L. Hansen: Hjemstavnsbog. Streflyv over Stenderup By og Sogns Historie, 1935, s. 191, 194-98, 212; Holger Malling: Vielser i danske Landsogne 1661-1792 III nr. 7877: Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 7051 b.
51. V. Richter: 100 Aars Dødsfald II, 1905, s. 590; N. Ø. Kampmann: Slægten Kampmanns Stamtavle, 1884, s. 7 f.; F. B. og L. P. Fabricius: Dansk slægter Fabricius VIII, 1966, s. 53.
52. N. A. Jensen: Godt Mod, 2. Udg. 1935, s. 84, 118.
- 52a. Morten Kamphövener: Borgerskaber i Åbenrå 1686-1867 I, 1974, s. 51.
53. V. Richter: 100 Aars Dødsfald I, 1907, s. 301; P. J. Schmidt: Slægten Feilberg, 1890, s. 32.
54. Deutsches Geschlechterbuch Bd. 91, 1936, s. 119 (Diederichsen); V. Richter: 100 Aars Dødsfald II, 1905, s. 1222.
55. Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 7495.
56. J. C. W. Hirsch: Danske og norske Officerer 1648-1814 XII, s. 410; V. Richter: 100 Aars Dødsfald II, 1905, s. 1222; Th. Hauch-Fausbøll: Slesvigske Kirkebogsuddrag, 1908, s. 44.
57. F. G. Welcker: Zoegas Leben II, 1819 (1913), s. 44 f.; A. D. Jørgensen: Georg Zoëga, 1881, s. 95.
58. A. D. Jørgensen: Georg Zoëga, 1881, s. 95. - Frederik Salvator Zoëga skal have efterladt sig efterkommere i Belgien.
59. V. Richter: 100 Aars Dødsfald II, 1905, s. 1222.
60. Max Rasch: Rittergut Koxbüll mit Südergaarde, 1954, s. 67.

61. Smst. s. 127 (note 8); L. Andresen: Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern, 1937, s. 86, 132, 218.
62. Morten Kamphövener: Borgerskaber i Åbenrå 1686–1867 I, 1974, s. 165.
63. C. H. Sthyr og H. F. Øllgaard: Filolog- og Magisterstat, 1907, s. 17; C. L. Heinrichsen og C. Hegermann-Lindencrone: Magisterstat, 1926, s. 260.
64. A. Falk-Jensen og H. Hjorth-Nielsen: Candidati og examinati juris I, 1954, s. 111.
65. Julius Bidstrup: Stamtavle over Slægten Boesen, 1887, s. 12; Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, s. 26.
66. DBL (2) XXIV, 1943, s. 200–02; (3) XIV, 1983, s. 651 f.
67. DBL (1) II, 1888, s. 461; (2) III, 1934, s. 358; Weilbachs Kunstnerleksikon I, 1947, s. 125; Julius Bidstrup: Stamtavle over Slægten Boesen, 1887, s. 16; Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, s. 34 f.
68. Julius Bidstrup: Stamtavle over Slægten Boesen, 1887, s. 17; Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Boesen, 1931, s. 36.
69. O. F. Arends: Gejstligheden i Slesvig og Holsten II, 1932, s. 391; Sønderjydske Aarbøger 1935, s. 185, 215; Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 7606; Dansk præste- og sognehistorie IX, 1972, s. 1271; Tinglev Kirkekrønike I, ca. 1895, s. 151–57 (Tinglev præstearkiv, LA Åbenrå). En selvbiografi af J. M. Z. findes i Det kgl. Biblioteks håndskriftsamling.
70. Børge L. Barløse: Lærerstanden i Syd-slesvig fra reformationen til 1864, 1981, s. 25. Eneste barn af Jens Andersen og Marine Elisabeth Zoëga var Jens Johannes Andresen (1835–1906), lærer og organist i Lemvig 1856–61, i Toksværd 1861–1905, Dbmd. 1882. Dennes datterdatter er overlærer fru Inger Lise Thrane, Middelfart nu Nivå, som har skrevet en kronik om sine gejstlige forfædre i Kristeligt Dagblad 14/12 1983 («På slægts-rejse i præstedynastier»).
71. Th. O. Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten II, 1966, nr. 9160.
72. L. Andresen: Bürger- und Einwohnerbuch der Stadt Tondern, 1937, s. 99.
73. Deres datterdatter var gift med seminarlærer Claus Eskildsen, Tønder, som har meddelt anetavle for sig selv og for sin hustru i bogen »Mit Hjem og min Slægt«, 1913.
74. Georg Nicolay Voltelen var søn af Carl V. og Anna Dorothea Zoëga (jfr. Præsteslægten Zoëga 7. gen. VI 3).
75. Jens Lampe: Tønder seminaristat, 1963, nr. 2010.
76. Kraks Blå Bog.
77. Flensborggrenene er kun fulgt til ca. 1900. Endnu er der i Flensborg et »Hotel Zoëga«, men dets nuværende indehaver hedder ikke Zoëga.

Henric Sollbe 1901–1987

Ved direktør Henric Sollbes død har nordisk slægtsforskning mistet en af sine farverige skikkelser, og mange slægtsforskere en god ven og entusiastisk fagfælle.

Mange danske slægtsforskere vil have mødt Henric Sollbe, som var en trofast deltager i alle de internationale genealogiske og heraldiske kongresser, således også i kongressen i København 1980. Selvom han på daværende tidspunkt var 79, kom han fuld af energi direkte fra den store internationale kongres i Salt Lake City, som han sammen med et barnebarn havde deltaget i. Senest havde vi i Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie den glæde at have Henric Sollbe som gæst ved vor generalforsamling i 1985, hvor han indbød Samfundets medlemmer til en visit hos Östgöta genealogiska Förening i Norrköping, hvor han selv gennem mange år havde været en drivende kraft. Henric Sollbe var også kendt som foredragsholder og har også som sådan optrådt i danske slægtshistoriske foreninger. Iøvrigt følte han en særlig tilknytning til Danmark, idet hans hustru Ruth, som døde kort før hans død, var dansk født, og parret gennem mange år fast holdt sommerferie i Løkken. Henric Sollbe var ved vort 100-års jubilæum blevet udnævnt til korresponderende medlem af Samfundet, hvilket glædede ham meget.

Inden for de svenske genealogiske organisationer var Henric Sollbe et begreb, og det var ofte ham, der tog af sted, når der skulle holdes foredrag om slægtsforskning og skaffes nye medlemmer i forbindelse med oprettelsen af en ny lokalforening. Hans begejstring var smittende, og han kunne holde en forsamling i ånde en hel aften, og bagefter kunne han underholde bestyrelsen med sine farverige beretninger om sine oplevelser bl.a. ved de internationale kongresser.

Også inden for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie vil vi bevare mindet om Henrich Sollbe med taknemmelighed.

Hans H. Worsøe

Kendte danskeres anetavler XXV

Højskoleforstander Holger Begtrups anetavle

Af
Gregers Hansen

Holger Begtrup fortæller i sine erindringer, at det har ærgret ham, at de fleste udtaler navnet Begtrup forkert. Den rette udtale er Bæktråp, en oplysning, som jeg hermed lader gå videre.

I mange anetavler støder man på udenlandsk islæt, i regelen noget tilbage i tiden, undertiden forud for de 32 aners tid. I Begtrups anetavle træffer vi allerede blandt oldeforældrene en tyskfødt officer, Albrecht Georg v. Schwartz (nr. 10). Og hans hustru, Maria Elisabeth Schütz må antages at være af tysk afstamning, dog levede hendes forældre og bedsteforældre her i landet. – En tipoldefader, sognepræst Hans Peter Pohlmann (nr. 26) er født i Norge. En tiptipoldemoder, Anna Maria Suhrs (nr. 39) fader er født i Tyskland.

Af de 31 mandlige aner inden for tavlens ramme kendes de 30. De synes alle at høre til den noget bedre stillede del af befolkningen. 13 var præster, 4 officerer, 3 købmænd, 3 organister, 2 professorer, 2 proprietærer, 1 gård-ejer, 1 borgmester og 1 læge.

Tavlen viser aneforskydning: bedsteforældrene nr. 4–5 er tillige oldeforældre, nr. 14–15. I ovenstående redegørelse for erhvervsfordelingen tæller flere af anerne derfor dobbelt.

I anetavlen vil det kunne ses, at de danske forfædres hjemsteder ligger spredt i Jylland og på Sjælland.

Holger Begtrup er beslægtet med probanderne i 6 tidligere her i serien offentliggjorte anetavler: redaktør Tauber, brødrene Paludan-Müller, konseilspræsident Estrup, professor H. N. Clausen, minister Christopher Hage og Biskop Monrad.¹

Proband

- 1 *Holger Christian Begtrup*, f. 28. juni 1859 i Birkerød, d. 5. maj 1937 i Hillerød, g. 16. april 1884 i Birkerød m. Johanne Caroline Lange (d. af snedkermester Friderich Julius L. og Christine Caroline Terkelsen), f. 4. aug. 1860 i Kbh., Sct. Paul, d. 28. dec. 1950 i Hillerød.

Student 1876, Metropolitanskolen, cand. teol. 1880, fortsatte studier, lærer ved Askov højskole 1882, oprettede 1895 Frederiksborg højskole, som han ledede til 1925, teologisk og historisk forfatter-skab.²

Forældre

- 2–3 *Erik Worm Begtrup*, f. 6. juni 1809 i Fredensborg slotssogn, d. 28. marts 1892 smst., g. 15. okt. 1845 i Kirke Helsing m. *Elise Mathiesen*, f. 18. maj 1821 smst., d. 10. sept. 1904 i Ullerød, Tjæreby sogn, Strø herred, begr. i Birkerød.

Student 1826, Frederiksborg, cand. teol. 1831, lærer ved Søetatens drengeskole 1835, overlærer smst. 1836, sognepræst i Flade og Gerum, Vendsyssel 1845, i Birkerød 1857.

Bedsteforældre

- 4–5 *Jens Worm Begtrup*, dbt. 28. juli 1762 i Vistoft, d. 26. febr. 1841 i Fredensborg slotssogn, g. m. *Ane Elisabeth Schwartz*, d. 5. april 1860 smst., 88 år gl.

Student 1782, Aarhus, premierløjtnant i nordre sjællandske landeværnsregiment 1801, afsked 1808, krigsråd 1816, pagehovmester og bibliotekar på Fredensborg hos enkedronning Juliane Marie.

- 6–7 *Marcus Mathiesen*, f. 5. okt. 1785 i Rye, Volborg herred, d. 24. jan. 1849 i Kirke Helsing, g. 1818 m. *Christiane Marie Begtrup*, f. 1800 i Kbh., d. 1866.³

Student 1803, Roskilde, cand. teol. 1807, sognepræst i Kirke Helsing og Drøsselbjerg 1817.

Oldeforældre

- 8–9 *Erik Gjørup Pedersen Begtrup*, sognepræst i Vistoft, g. m. *Christine Augusta Gregersdatter Bruun*.

Identiske med nr. 10–11 i redaktør J. H. G. Taubers anetavle, Persh. T. 1983, s. 23, hvortil henvises.

- 10–11 *Albrecht Georg von Schwartz*, d. 6. april 1775 i Kbh. i sit 51. år,⁴ g. m. *Maria Elisabeth Schütz*, dbt. 24. juli 1741 i Kbh., Sct. Petri, d. 1795.⁵

Fændrik i fynske geworbne infanteriregiment 1747, sekondløjtnant 1750, premierløjtnant 1759, afsked som kaptajn 1765.

- 12–13 *Mathias Jørgen Mathiesen*, dbt. 29. marts 1748 i Sorø, begr. 14. maj 1793 i Rye, g. 9. okt. 1778 i Kirke Hyllinge m. *Ellen Pohlmann*, dbt. 5. okt. 1762 i Kornerup, d. 24. febr. 1852 i Kbh., Vor Frue.

Holger Begtrup (1859–1937). Foto Det kgl. Bibliotek.

Student 1764, Frederiksborg, cand. teol. 1768, sognepræst i Rye og Sonnerup 1777.

14–15 = 4–5.

Tipoldeforældre

16–17 *Peder Lauridsen Begtrup*, proprietær på Djursland, g. m. *Dorothe Sophie Welou* = nr. 20–21 i Taubers anetavle.

18–19 *Gregers Bruun*, sognepræst i Gerrild og Hemmet, g. m. *Anna Mikkelssdatter Müller* = nr. 22–23 i Taubers anetavle.

20–21 *Albrecht Georg Schwartz*, f. 1687, d. 1755, g. 1722 m. *Anna Elisabeth Behrends*.

Professor i historie ved universitetet i Greifswald, Pommern, adlet 1750 af kejser Franz I.⁶

22–23 *Carl Ulrich Schütz*, g. 29. aug. 1738 i Kbh., Sct. Petri m. *Sophia Christina Seyfert*, som efter hans død blev g. (trolovelse 20. dec. 1743 i Aarhus, Vor Frue) m. organist Nicolai Rathge Clausen (s. af organist i Sønderborg Johannes C.⁷), begr. 26. marts 1759 i Aarhus domsogn.

Tilknyttet faderen som organist ved Sct. Petri Kirke i Kbh.⁸ Organist ved Aarhus domkirke 1741.⁹

24–25 *Marcus Mathiesen*, f. 11. feb. 1711,¹⁰ begr. 5. dec. 1759 i Sorø kirke, g. m. *Gertrud Elisabeth Nyegaard*, f. 10. april 1712,¹⁰ begr. 6. juni 1767 i Sorø kirke.

Købmand i Sorø, byskriver smst. og birkeskriver i Sorø birk jan. 1755, exam. jur. feb. s.å., tillige postmester 1758.

26–27 *Hans Peter Pohlmann*, f. i Christiania (Oslo), begr. marts 1795 i Kirke Hyllinge, 67 år gl., g. 31. juli 1761 i Holbæk m. *Maren Ditzel*, f. 26. dec. 1737 i Holbæk, d. 24. juni 1816 i Kirke Hyllinge.

Student 1750, Christiania, baccalaureus 1752, lærer ved Waisenhuset 1753, sognepræst i Kornerup og Svogerslev 1760, i Kirke Hyllinge og Lyngby 1769.

28–29 = 8–9.

30–31 = 10–11.

Tiptipoldeforældre

32–33 *Lauritz Andersen*, selvejergårdmand og herredsfoged på Mols, g. m. *Ane Povelsdatter* = nr. 40–41 i Taubers anetavle.

34–35 *Johan Welou*, d. 1685,^{10a} g. før 1670 m. *Helvig Henriksdatter*, som overlevede ham.^{10b}

Byfoged i Grenaa 1668, borgmester smst. 1669–83.

36 *Jochum Jensen Bruun*, begr. 8. maj 1714 i Sæby-Gershøj, sognepræst smst. = nr. 44 i Taubers anetavle.

37 Ukendt.

38–39 *Mikkel Pedersen Müller*, sognepræst i Holbæk og Udby, g. m. *Anna Maria Suhr* = nr. 46–47 i Taubers anetavle.

40–41 *Albrecht Schwartz* (s. af advokat i Greifswald Albert S. og Anna Bünzow¹¹), f. ca. 1640, d. 1705, g. 1° m. Katharina Staven, 2° m. *Maria Zarnikow* (d. af præst i Gristow mellem Greifswald og Stralsund Georg Z.).

Præst i Horst ved Greifswald.

42 Præst i Mecklenburg. Kendes iøvrigt ikke.

43 Ukendt.

44 *Heinrich Schütz*.

Organist ved Sct. Petri kirke i Kbh. 1722–41.¹²

45 Ukendt.

46–47 *Bartholomæus Seyfardt*, d. før 1720, g. (bev. af 15. nov. 1712) m. *Anne Christine Christians*, f. i Flensborg, hun g. 2° m. bergmedicus Georg Henrik Blumenthal.

Regimentsfeltskær i Kbh. 1710–12, derefter amtskirurg, kaldes medicinæ et chirurgiæ practicus i Kbh.¹³

48–49 *Ukendte*.

50–51 *Peder Nielsen Nyegaard* (s. af købmand og skomager i Ribe Niels Pedersen N. og Cathrine Susanne Hansdatter), f. 1666 i Ribe, d. 1719, g. 1° m. N.N., d. på hjemrejse fra Ostindien, 2° 1701 m. *Gertrud Lisbeth Jacobsdatter Jersin* (d. af biskop i Christianssand Jacob Jensen J.¹⁴ og Adelheid Johansdatter Borchardsen,)¹⁵ f. 1680, d. 1716.

Student 1689, baccalaureus 1691, skibspræst på Ostindien 1694, sognepræst i Resen og Humlum, Ringkøbing amt 1701.¹⁶

52–53 *Hans Pohlmann* g. m. *Mariane Leth*.

Købmand i Christiania.

54–55 *Hans Ditzel*, begr. 17. sept. 1760 i Holbæk, g. m. *Ellen Rosengaard*, begr. 14. maj 1754 smst., 51 år 7 mdr. 1 dg. gl.¹⁷

Købmand og rådmand i Holbæk.

56–57 = 16–17.

58–59 = 18–19.

60–61 = 20–21.

62–63 = 22–23.

Noter

1. Holger Begtrup og redaktør *Tauber* (Persh. T. 1983, s. 23) var næstsøskende-børn, idet Begtrups oldeforældre sognepræst Erik Gjørup Begtrup og Christine Augusta Bruun (nr. 8–9) også var Taubers oldeforældre (nr. 10–11). – Begtrups tip2oldeforældre sognepræst Mikkel Pedersen Müller og Anna Marie Suhr (nr. 38–39) var tipoldeforældre til brødrene *Paludan-Müller* (1985, s. 67, nr. 16–17). – Anna Marie Suhrs fader, sognepræst Caspar Suhr var broder til amtsforvalter Frederik Suhr, som var tip3-oldefader til *Estrup* (1985, s. 52, se ved nr. 60) og tip2oldefader til *Clausen* (1985, s. 79, nr. 52). – Begtrups tip4oldeforældre biskop Johan Borchardsen og Karen Jørgensdatter (ved nr. 51) var tip3oldeforældre til *Christopher Hage* (1984, s. 5 ved nr. 39), til *Monrad* (1974, s. 95 ved nr. 39) og til brødrene *Paludan-Müller* (se ved disse nr. 49 med note 48), med hvem Begtrup således er beslægtet ad to veje.
2. Se iøvrigt Dansk biografisk Leksikon, 3. udg. (DBL 3), 1. bd. s. 543 og om slægten Begtrup s. 541.
3. RA, Håndskriftsamlingen XIV, Aage Dahls præstehist. samlinger, bd. 17, s. 199.
4. Side 225 i faderens biografi (se note 6).
5. Johannes Caroc: Peder Nielsen Skrivers efterkommere, slægten Begtrup, Viborg 1932, s. 225.
6. Allgemeine Deutsche Biographie, bd. 33, Leipzig 1891, s. 223–226.
7. Caroc, s. 201.
8. Ved en søns begr. 19. maj 1740 betegnes han i Sct. Petri kbg. som organist patri adjunctus.
9. RA, Jyske registre, nr. 284, 22. dec. 1741.
10. Ligsten i Sorø kirke.
- 10a. Gravsten i Ginnerup kirkes våbenhus.
- 10b. Caroc, s. 223.
11. Caroc, s. 225 fører begges slægt længere tilbage, jvfr. smst. s. 199–202.
12. Louis Bobé: Die deutsche St. Petri Gemeinde zu Kopenhagen, Kbh., 1925, s. 345.
13. H. Friis-Petersen: Embeds- og bestillingsmænd i Aarhus, manus. i Kgl. Bibl., s. 166 og Kristian Carøe: Den danske Lægestand 1479–1788, Kbh. 1909, s. 114 og V, Kbh. 1922, s. 44.
14. Se DBL 1, bd. VIII, s. 457. Om hans fader se DBL 3, bd. 7, s. 364.
15. Om hendes fader se DBL 1, bd. II, s. 510.
16. Aage Dahl, bd. 52, s. 70.
17. Persh. T. 1923, s. 172.

Orientering

DIS-aktivitet for begyndere i EDB

For slægtsforskere, der overvejer at anvende (anskaffe) en datamat til deres forskning, har DIS-gruppen planlagt en aktivitet:

søndag, den 17. april, 1988 kl. 13.00

på Landsarkivet i København.

Der vil blive afholdt en række korte indlæg (korte foredrag) om følgende emner:

1. Alment om datamater anvendt til brugerprogrammer. Hvad skal jeg vide om datamaten.
2. Slægtsforskningsprogrammer, hvordan bruger jeg dem, og hvad kan de?
3. Registreringsprogrammer. Her er tænkt på de slægtsforskere, der vil være interesserede i at deltage i registrering af forskellige arkivalier, dels til eget brug, men også og navnlig til brug for alle slægtsforskere.

Kun egentlige brugerprogrammer vil blive behandlet. Området: programmering, vil ikke blive berørt.

Der vil være demonstration af datamater og slægtsforskningsprogrammer. Både anmeldte og endnu ikke anmeldte programmer vil blive demonstreret på datamater.

Tilmeldingsblanket indlagt i Slægt & Data's april nummer.

DIS-Danmark (Databehandling i Slægtsforskning) er en afdeling af Samfundet for dansk genealogi og Personahistorie, som beskæftiger sig med EDB som værktøj for slægtsforskere. DIS-Danmark udgiver op til fire gange om året et blad, som hedder »Slægt & Data«. Medlemmer af Samfundet kan blive tilknyttet afdelingen ved afkrydsning og indsendelse af det vedlagte bestillingskort.

Resultatopgørelse og balance 1987

for Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie

		1986	1000
		kr.	kr.
<i>Resultatopgørelse</i>			
<i>Indtægter:</i>			
Kontingenter (note 1)		121.770	120
Tilskud (note 2)		80.000	26
Salg af bøger og hæfter (note 3)		<u>15.208</u>	<u>9</u>
		216.978	<u>155</u>
<i>Udgifter:</i>			
Personalhistorisk Tidsskrift			
Trykning	103.651		90
Forsendelse	16.918		15
Hvervekampagne	10.268		4
Øvrige omkostninger	<u>10.166</u>		<u>7</u>
	141.003		
Adm.aftale Odense Universitetsforlag .	17.705		-
Forsendelse af bøger og hæfter	1.071		1
Møder og rejser	10.148		9
Databehandling i Slægtsforskning (DIS)	8.955		-
Administration (note 4)	<u>5.434</u>		<u>6</u>
		<u>184.316</u>	<u>132</u>
Årets driftsresultat		32.662	23
Renter		10.335	7
Overskud Rødovre Kirkebog		<u>1.440</u>	<u>2</u>
Årets resultat		<u>44.437</u>	<u>32</u>

Balance pr. 31.12.1987

	kr.	kr.
<i>Aktiver:</i>		
Diverse tilgodehavender	52.312	–
Obligationer (note 5)	5.962	6
Konto for særlige udgifter	51.585	37
Likvid beholdning	<u>168.861</u>	<u>125</u>
	<u>278.720</u>	<u>168</u>
<i>Passiver:</i>		
Forudbetalte kontingenter	48.730	75
Skyldige omkostninger	95.531	3
Hensættelser til særlige udgifter	51.585	37
Egenkapital:		
Saldo primo 1987	53.300	
Overført til hensættelser til særlige udgifter	<u>15.000</u>	
	38.300	
Kursgevinst på obligationsbeholdning	137	
Årets overskud	<u>44.437</u>	
Saldo ultimo 1987	<u>82.874</u>	<u>53</u>
	<u>278.820</u>	<u>168</u>

Odense 26.1.88

Lise Lund

Foranstående regnskab er revideret og fundet i overensstemmelse med de foreliggende bilag. Den angivne formue fandtes i behold.

26. februar 1988

Chr. Bjørn-Jensen (sign.)
København

Allan Hardie Hansen (sign.)
Odense

Noter:

1. 1107 medlemmer, heraf 3 restanter.
2. Forskningsrådet (for 2 år) 35.000 – Goods Fond 25.000 – Tipsmidlerne 10.000 – Carlsen-Langes Legatstiftelse 10.000.
3. Lager af bøger og hæfter er optaget til 0, da trykudgifterne er udgiftsført i produktionsåret.
4. Denne post dækker papir, tryksager, porto, telefon og kontorartikler.
5. Samfundets obligationsbeholdning er nominelt 7.300 kr. Beholdningen er optaget til køberkursen pr. 31. december 1987.

EDB og Slægtsforskning

DIS-Danmark afholdt lørdag den 27. februar 1988 et møde for slægtsforskere, som benytter databaseprogrammer. Der var fire korte indlæg: to om databaseprogrammer, et om dataanalyse og et om konsangvinitetskoder. Herefter var der database-demonstrationer på opstillede datamater og diskussioner på alle planer. 35 deltagere var mødt op og bidrog alle til et godt møde.

Yderligere information i DIS-Danmarks blad, »Slægt & Data«.

Anmeldelser

Rødovre kirkebog 1682–1814. Udgivet af Samfundet for dansk genealogi og Personalhistorie. Ved Berna og Jørgen Møller-Holst. 1986.

Inspireret af deres slægtshistoriske forskning har Berna og Jørgen Møller-Holst foretaget en af-skrift af Rødovre sogns kirkebog 1682–1814. Dette store arbejde er med Selskabet for dansk genealogi og Personalhistories hjælp blevet gjort tilgængeligt for et større publikum.

Berna og Jørgen Møller-Holst har forsynet kirkebogen med en kort indledning, der bl.a. præ-senterer sognets historie, og et udførligt register. Sidstnævnte gør det muligt at følge samme per-son gennem hans/hendes livsforløb fra dåb over trolovelse og bryllup til begravelse samt at iden-tificere vedkommendes ægtefælle og forældre. For at udfylde mangler i kirkebogen og for at følge personer udover den tid, de har boet i Rødovre sogn, har udgiverne suppleret registret med oplys-ninger fra andre kilder f.eks. folketællinger, skifteprotokoller, nabosognes kirkebøger og lens-regnskaber fra 1645. Selvom kirkebogen kun dækker perioden 1682–1814, kommer registret her-ved også til i nogen grad at dække 1645–1845.

Rødovre kirkebog indeholder ikke udførlige levnedbeskrivelser, som vi kender dem fra Sørby-magle og Kirkerup kirkebog, men kun mere »almindelige« oplysninger om valg af faddere, ægte-fælle og forlovere, om alder ved dødsfald, om antal uægte børn o.s.v. Dette er i sig selv dog også en hjælp til at komme tættere på det sociale liv i sognet.

Rødovre er i dag en omegnskommune til København, men i den periode, som kirkebogen dæk-ker, var sognet et landsogn og fra 1671 til 1901 i kirkeligt henseende et annexsogn til Brønshøj. Jorden i Rødovre var kongeligt fæstegods og blev i 1718 en del af det københavnske rytterdistrikt. Sognet oplevede en hurtig udskiftning i 1779–80, og 9 af sognets 15 gårde blev udflyttet. Senere i århundredet blev den kongelige engmark, Islemark, udparcelleret til husmandslodder, hvorfor folketællingen 1801 kan angive 109 personer bosatte i Islev ud af sognets befolkning på 238 perso-ner. Man må i øvrigt forestille sig, at sognet på flere måder (handel, krig, kommunikation o.s.v.) var præget af at ligge i nærheden af rigets hovedstad.

Forsynet med det glimrende register er kirkebogen selvsagt en stor hjælp for slægtshistorikere, men den kan således også anvendes som udgangspunkt for social-demografiske undersøgelser af et landsogn i Københavns omegn.

Hanne Sanders

Sven Poulsen: Tilfældet Meyer. En dansk læges skæbne. Forfatterforlaget Attika. 1987. 139 s. ill. Pris 122 kr.

Når skingre krigstrompeter lyder må mænd vælge mellem familie og fædreland. Et moralsk dilem-ma, der har optaget forfattere siden antikken, og som her væves fint ind i historien om en enkelt mands liv og levned.

Manden hedder Wilhelm Meyer (1824–95), født 25. oktober i Fredericia, men siden han var 1½ år bosat sammen med sine forældre og søskende i Glückstadt i Holsten. Som student kom han i 1843 til København for at læse til læge, i vinteren 1847–48 kunne han tage tilbage med en fin em-bedseksamen, og her begynde forberedelserne til en studierejse ned gennem Europa.

Som holstener skulle Meyer dog snart komme i en alvorlig klemme på grund af historiens skæve

gang. Treårskrigen 1848–50 betød voldsomme omvæltninger for familien Meyer. Wilhelms fader, der var bataillonskirurg i den danske hær, sluttede sig efter 33 års militærtjeneste for enevælden istedet til oprørerne og tog til Rendsburg.

Tilbage sad hans kone med ni uforsørgede børn (!) hvor Wilhelm på 23 år var den ældste. Skulle Wilhelm nu overtage sin fars efterladte praksis, og søge at forsørge sin mor og sine mindre søskende? Skulle han følge sin faders fodspor og kæmpe for Schleswig-Holstein, eller skulle han som dansksindet holstener tage tilbage til København, hvor indførelsen af den almindelige værnepligt netop skete i forbindelse med disse begivenheder? En kendsgerning, der forresten slet ikke nævnes i bogen. At valget kunne være vanskeligt for den nyudklækkede læge er vist ikke svært at forstå for de fleste. Wilhelm Meyer valgte sin familie, og blev i det oprørske Holsten. Den beslutning er – ifølge bogens forfatter – udslagsgivende for resten af hans tilværelse.

I ni kapitler følges Meyer gennem barndom, studietid, krig, modgang over sin tid som huslæge og ørelæge, i årene 1870 til -84 til hans sidste år og et efterspil omkring et monument rejst over ham. Det gøres underholdende og velskrevet, og teksten tynghes da heller ikke af omfangsrige noter eller lange forskningsdiskussioner. Ærligt fremlægges det, at den faghistoriske ballast gennemgående består af håndbøger som Politikens Danmarkshistorie, hvorimod det personalhistoriske stof tit er hentet direkte i overleverede privatbreve og dagbøger. Flot nok. Selvfølgelig kan det diskuteres, om kilderne nu også giver tilstrækkelig dækning for mere bastante udsagn, såsom: »I 40 år blev han forfulgt af læge-kolleger, udelukket fra en karriere i det offentlige og hans private videnskabelige indsats fortiert, fordrejet og bagatelliseret . . .« Men dels er der tydeligvis noget om snakken, og dels er det ikke afgørende for bogens åbenlyse kvaliteter som et eksempel på, hvor perspektivrig slægtsforskningen kan være.

Af bogens forord fremgår, at Sven Poulsen gennem sit ægteskab med Marianne, født Bretton-Meyer er blevet indgiftet i Wilhelm Meyers efterslægt (hun er Wilh. Meyers oldebarn), hvorfor bogen altså også kan ses som et eksempel på, hvor langt man kan komme med at give sine aner liv, kød og blod. Dette forsøg opfordrer bestemt til gentagelse, en fjern slægtningsskabne gøres nærværende, en skandinavisk pioner indenfor øre-, næse- og halssygdomme får æresoprejsning, en mand der omgikkes med folk som konsejlspræsident C. C. Hall, Carl Emil Fenger, H. C. Andersen og arkitekten Ferdinand Meldahl trækkes frem i lyset og andre slægtshistorikere får et inspirerende eksempel på, hvordan det kan gøres. Hvad mere kan man forlange på 139 sider?

Tommy P. Christensen

Erik J. Helm, Michael Helm og Morten Bang: Slægten Helm. Efterkommere af vinskænk Erik Jensen Helm, Sønderborg, født o. år 1600. Dupl. 84 s. med indklæbte tavler og fotos. 1987.

Bogen, der er udarbejdet af tre efterkommere, falder i 2 afsnit: en efterslægtstavle for Erik Jensen Helm, der var vinskænk hos hertug Hans den Yngre og efterfølgeren Ernst Günther, samt et appendiks, der dels viser forbindelsen til Ole Worm, dels bringer en række erindringsglimt og biografier af efterkommere, hvoriblandt en del var apotekere. I denne del er indklæbet en række meget fine fotografiske gengivelser.

Slægten illustrerer blandt meget andet den livlige forbindelse mellem hertugdømmet Slesvig og Norge, men det er ikke rigtigt, når det i forordet hævdes, at det først er fra og med Morten Anton Helm, f. 1750 i Norge, at en Helm bosætter sig i Danmark. Som det også fremgår af oversigten over efterslægten, blev Erik Jensen Helms søn Ernst Günther Helm (1638–1715 og opkaldt efter hertugen) præst i Brenderup-Ore på Fyn og efterlod sig 3 sønner, hvoraf 2 blev præster og én degn. I denne forbindelse skal det nævnes, at forfatterne har overset, at han også havde en datter, Anna Margrethe Ernstatter Helm, der blev gift med faderens efterfølger sognepræst Lauritz Hviid og med ham stammoder til en talrig efterslægt, hvortil bl.a. undertegnede regner sig. Da bo-

gen iøvrigt virker solid og grundig, er det mærkeligt, at denne datter er oversat, så meget mere som slægtsskabsforholdet er behandlet i Mogens Seidelin: *Den Seidelinske Slægtsbog* bd. 2, og slægten Helm i senere led er indgiftet i familien Seidelin (Vilhelmine Christine Helm 1818–1908, gift 1844 med provst Emanuel Honoratus Seidelin 1816–1893). Men den Seidelinske Slægtsbog mangler faktisk også i litteraturlisten, så forfatterne har tilsyneladende gjort sig arbejdet sværere end nødvendigt ved ikke at udnytte den forhåndenværende litteratur.

Hans H. Worsøe

Danske Domme 1375–1662. De private domssamlinger. Udgivet af Erik Reitzel-Nielsen under medvirken af Ole Fenger. Bind VIII. Registre samt Supplement nr. 912–1202. XXIV + 816 sider. Det danske Sprog- og Litteraturselskab og C. A. Reitzels Forlag. 1987. 390,40 kr. incl. moms. Alle 8 bind ca. 3.900 sider, 3.300 kr.

I årene 1978–1984 udkom syv store tekstbind i sædvanlig typografi med godt 900 af de domme, som gennem mange generationer samledes i private håndskrifter, fordi den dømmende myndighed var forpligtet til at kende dette præcedensskabende supplement til den trykte lovgivning. Teksterne er en naturlig fortsættelse af Sprog- og Litteraturselskabets store udgaver af landskabs-, købstads- og rigslove.

Udgiverne er jurister og retshistorikere og værkets betydning for disse fag indlysende. Derudover udgør det et solidt stykke dansk social- og kulturhistorie i videste forstand og er desuden ved sine spredte emner en vægtig sproghistorisk kilde. Langt de fleste domme er her udgivet for første gang.

Trods foreløbige sagregistre i hvert bind er tekstbindene selvfølgelig ikke lette at udnytte helt. Det solide tekstbind råder bod på dette, foruden at det i kort form meddeler et supplement af yderligere domme i form af registre. Erik Reitzel-Nielsen beskriver de godt 100 benyttede, ofte meget store håndskrifter og giver en liste over, hvor enhver dom findes. Naturligvis meddeler han tusinder af sted- og personnavne i to registre. Fra småfolks forbigående bataljer til stormænds livsstraf peger disse registre på skæbner og steder.

Mest interessante og stedvis overraskende er dog måske professor Ole Fengers sagordnede emneregistre, et juridisk og et, der – ikke alt for oplysende – er kaldt ikke-juridisk.

Det første viser vej til alle domme, med omtaler f.eks. af trætte og voldgift, af forskellige typer bevis, af fremmedes retsforhold, krænkelser af religion og sædelighed, af skifte i dødsboer eller i levende live, af hævn og fejde.

Det andet spænder overraskende vidt. Alle sider af dagliglivet afspejles jo i den trods alt ikke daglige situation, som det er at møde for en under- eller overordnet retsinstant. Man føres her til at læse om naturkatastrofer, om landsbyfællesskab og husdyrhold, om hjemmehåndværk og næringsveje, om soldaters rømning og præsters tjenestebolig, om sprogkundskaber eller mangel på samme og sygdomsbehandling, hustugt og kapkørsel, smykker og harnisker, mål og vægt.

Danske Domme VIII åbner således for livet i stort og småt, for dagligliv i Danmark især i renessancens årtier omkring 1600. Registerbind hører ganske vist ikke til anmelderes foretrukne læsning, men det foreliggende giver anledning til omtale af dette store værk med dets brogede og væsentlige stof.

Henning Heilesen

Samling af meddelelser om personer og familier af navnet Hvas. Af F. Hvass. Supplement III af Frants Jørgen Hvass. 430 s. Løgumkloster 1987.

I 1979 udsendte retsassessor Frants Jørgen Hvass supplement I til sin farfar F. Hvass' store værk om Hvasserne, omhandlende den slægt, der er knyttet til Det Hvassiske Familiefideikommiss. Supplementet blev anmeldt i *Personalhistorisk Tidsskrifts* jubilæumsårgang (1979). I 1980 kom Supplement II vedr. kapitelskriver Jens Andersen Hvass og hans mulige ascendens (anm. i Persh.T. 1984). I sit otium har retsassessor Hvass nu fået tid til at »indfange de løsgående Hvasser« og gøre dem til emne for det nu foreliggende Supplement III.

De positive ting, der er sagt i anmeldelserne af suppl. I og II gælder i lige så høj grad den foreliggende bog, der af forfatteren beskedent betegnes som en materialesamling. Sandt nok kan der endnu sikkert gøres meget, og en del af de 15 omtalte slægter kan måske også sættes i forbindelse med hinanden, men det grundlæggende arbejde er gjort – der er bragt orden i kaos.

De 15 slægter er alle benævnt efter deres hjemsted, og det er påfaldende, at alle disse steder ligger i Midt- og Nordjylland, en del koncentreret omkring Randers-Viborg egnen. Et særligt kapitel udgøres af »opkaldelses Hvasser«, men med ældre tids løsere navneskikke in mente kan det vel ikke udelukkes, at en række af de øvrige slægter også har fået navnet ved opkald? Netop navneproblematikken – den nye navnelovs muligheder for at antage hidtil beskyttede navne – har iøvrigt været en af bevæggrundene til afslutningen og udsendelsen af dette hæfte.

Der er ingen tvivl om, at Supplement III vil være til stor nytte for alle, der er stødt på Hvasser, de ikke hidtil har kunnet placere. Det vil man nu i de fleste tilfælde kunne gøre, ikke mindst takket være det afsluttende 50 sider store navneregister, hvoraf de 16 sider udelukkende er Hvasser. Et solidt stykke arbejde, og lidt af en bedrift at få det færdigt og udsendt.

Hans H. Worsøe

Karl Christensen: Min spanske krig. Erindringer fra den internationale brigades luftbatteri »Argument Dimitrov« 1936–37. Historisk introduktion af Henrik Scriver. SP Forlag, Århus C. 1986. 196 s. III. 145 kr.

Når man første gang tager denne lille bog i hænderne glædes man uvilkårligt over, at en af de danske Spaniensfrivillige nu har fået sine erindringer på tryk. Desværre blev glæden dog kort, et forhold jeg straks skal vende tilbage til.

På omslaget oplyser det århusianske forlag, at *Min spanske krig* er uhøjtidelige erindringer fra Karl Kristensens (ja på bagsiden med K og på forsiden med Ch!) tid som Spaniensfrivillig i 1936–37 ved »Argument Dimitrov«. Dog tilføjes: »Dagligdagen, det ungdommelige mandeliv og kammeratskabet, men også krigens gru for det enkelte menneske, står mere i centrum end krigens store begivenheder, heroiske handlinger og det idealiserede tilbageblik.« – Efter pligtskyldigst at have læst hele bogen bliver det bekræftet, at det ihvertfald er rigtigt, at understrege forfatterens fokusering på »det ungdommelige mandeliv«. Selvom man flere steder fornemmer, at det er forsøgt at gøre fremstillingen litterær efterlader den læseren med en dårlig smag i munden, fordi det generelle indtryk nærmere giver mindelser om visse passager i Sven Hazels populære krigsromaner. Således gives en ganske detaljeret beskrivelse – over to sider – af kvæstede mennesker og dele af mennesker, der spredes for alle vinde, da en svær artillerigranat slår ned i en propfyldt sporgovn på en gade i Madrid. Men kun for straks at vende tilbage til de whisky-sjusser, som de unge helte blev forstyrret i! Direkte skurrende bliver det i mine ører, når episoden rundes af med følgende henkastede bemærkning: »Så gik vi roligt ud på toilettet og vaskede os med masser af vand og nettede os med en rededekam. Da vi kunne kende os selv igen, gik vi ind på vore pladser ved vinduet . . .« (s. 113–17).

Hvis dette skal læses som en autentisk øjenvidne-skildring må det uvilkårligt give læseren det indtryk, at enten var forfatteren og hans kammersjukker ualmindeligt hårdhudede (læs: afstumpede) eller også skal det hele bare læses som en kulørt røverhistorie, der har fået et ideologisk pift (gode kommunister og onde fascister).

Forklaringen er nu en helt tredje, og den fremkommer indirekte på en af bogens sidste sider (s. 193). Karl Christensen beretter, at han omhyggeligt førte dagbog under sin tid i Spanien, men mistede den på »et kommunistisk hotel i Paris« som han selv udtrykker det. De udgivne erindringer er altså nedskrevet langt senere efter hukommelsen. Heri ligger nok den egentlige forklaring på den distancering, som kan virke stødende på læseren. Skal man mindes sine gøremål i ungdommen et halvt århundrede efter, så bliver det uundgåeligt farvet af et langt livs erfaringer og ændrede opfattelser. Da bogens personer ydermere som oftest kun omtales ved fornavn, et forhold, der efter kommunistisk praksis lige så vel kan være et dæknavn, er bogens personalhistoriske værdi ret begrænset.

Tommy P. Christensen

Svend Balslev: Danske forstkandidater 1786–1860, udgivet af Danske Forstkandidaters Forening. 1986. 205 s., ib. 244 kr.

Hermed er slutstenen sat på værket over danske forstkandidaters biografier. Tidligere udkom: i 1936, bd. I, omfattende kandidaterne 1861–1936, i 1956, bd. II, omfattende kandidaterne 1890–1955, i 1983, bd. III, omfattende kandidaterne 1920–1982.

Bind III er anmeldt i *Personalhistorisk Tidsskrift* 1984:2, s. 232 af Finn Andersen.

Nærværende bind er altså kronologisk det første af en række på fire, selvom nummereringen af de følgende kaldes bind I–III.

Svend Balslev, der er født i 1922, er landinspektør og kontorchef i Matrikeldirektoratet. I 1975 har han sammen med Hans Ejner Jensen forfattet »Landmåling og Landmålere«. Under dette arbejde blev Balslev opmærksom på, at mange af de ældre landmålere tillige var forstkandidater og hermed var grunden lagt til hans omfattende viden om forstkandidater i kongeriget og hertugdømmerne.

Bogen er indbundet i smuk, orientblå shirting, rygtitel i guld på sort grund, bogtrykket fornemt, på fint papir, og indholdet er lige så kultiveret som det ydre. De talrige illustrationer er af bedste kvalitet; 3 sider er med farvede uniformer og en halv side gengiver et opmålingskort i farver.

Bogen er disponeret med en fyldestgørende oversigt over den historiske udvikling fra tiden før 1786, hvor den kendte forstmand Johann von Langen i 1763 blev kaldt til Danmark for at organisere og ophjælpe det danske skovbrug.

Undervisningen af fremtidens forstkandidater beskrives med mange interessante detaljer fra dens tidligste begyndelse i Helsingør 1786–91, i Kiel 1786–1833 og i København 1798–1820 og senere atter i København 1832–63, hvorefter undervisningen blev overflyttet til Landbohøjskolen.

En tysk »Zusammenfassung« og en oversættelsesliste af danske stednavne i Sydslesvig øger bogens anvendelsesområde betydeligt.

Bogens hovedafsnit, biografierne, rummer alle færdiguddannede kandidater fra de tre nævnte læreanstalter i tiden 1786–1860, ialt 475, heraf 57 med et portræt. Det er egentlig underligt, at kun 12% er portrætteret. I listen over lånte portrætgengivelser er der nøje gjort rede for alle 57 portrætter. Hovedparten stammer fra Det Kgl. Biblioteks kort- og billedsamling, en del kommer fra Jagt- og Skovbrugsmuseet og enkelte fra private skovridere. Med et forsigtigt skøn ville jeg mene, at ca. 75% af de biograferede har været portrætteret (maleri, tegning, silhouet, kobberstik, miniature, medalje, relief, daguerreotypi, foto eller enhver slags kopi). Langt de fleste har jo levet på det tids-

punkt, hvor det var moderne, »at blive taget af hos fotografen«. Det er nok på høje tid at få reddet det, der kan være tilbage i de private album. Svært nok at få det indsamlet.

Går man i detaljer i biografierne, finder man en ensartethed og en oplysningsmængde, der sikkert vil tilfredsstille alle personalhistorikere. Trykfejl kan man vel aldrig helt undgå; uoverensstemmelser med Dansk Biografisk Leksikon ser jeg gerne i forfatterens favør, specielt efter at jeg ved stikprøver har konstateret selvstændig forskning i arkiverne, hvorved der er fremkommet væsentlige tilføjelser i dette værk.

Listen over anvendte kilder, trykte som utrykte, viser en forbilledlig perfektionisme. Biografierne er nu opstillet alfabetisk, i modsætning til tidligere, hvor de stod efter dimissionsår. V og W burde efter min mening stå sammen, selvom bogen også forventes anvendt i Tyskland.

Som en kuriositet må jeg bringe et glimt fra en af biografierne, en detalje, som enhver slægtsinteresseret vil goutere: s. 98,

MOLTKE, Wilhelm

Montpellier, Syd-Frankrig, 19. Thermidor, republikansk år 10 (= 7.8.1802) † Nødebo Sogn 31.8.1882. S. af statsminister Frederik M. og Margrethe Løvenskiold. – o.s.v. – Det var iøvrigt den Frederik Moltke, der var ven med Johs. Ewald og hvis navn blev udødeliggjort ved den berømte ode, Til min Moltke – .

Efter biografierne kommer en dimittendliste, hvor kandidaterne er ordnet årgangsvist. Desuden et kort over Slesvig, Holsten og Lauenborg med relevante tjenestesteder anført. Det må bemærkes, at alle navnene i hele Slesvig er skrevet på dansk. Personregistret rummer knap 2600 navne og omfatter alle personer, der er nævnt i biografierne.

Værkets standard lever således op til alle nutidige krav til personalhistoriske opslagsværker. Det vil være et uomgængeligt redskab ved fremtidens forskning og komme på listen blandt andre klassikere over trykte kilder.

Ebbe Kernerup

Henning Jensen: Stamtaale over Slægten Willemoës. Dansk Historisk Håndbogsforlag. 36. s. 1987. Ikke i handelen.

Som en lille julehilsen til forlagets venner og forbindelser er fra Rita og Henning Jensen udsendt en lille nydelig stamtavle over slægten Willemoës (den med søhelten) ført ajour helt til 1987. Også i den anden ende er der føjet nyt til, idet slægten nu føres en generation længere tilbage end i Dansk biografisk Leksikon, nemlig til Christen Christensen Willemoes f. 1648 forpagter af Ausumgård i Vejrum sogn, død 15. marts 1693. Til slægten hører også den adelige linie Willemoes-Suhm (Danmarks Adels årbog 1938), men om den øvrige del af slægten har der aldrig tidligere været offentliggjort en fuldstændig oversigt. Materialet er indsamlet af den kendte personalhistoriker Anton W. (1866–1945) og dennes søn Peter W. (f. 1903) men suppleret og redigeret først af Wilh. v. Antoniewicz og afsluttende af Henning Jensen. Resultatet er blevet en smuk tryksag, som synes at opfylde alle de krav, man naturligt vil stille til et værk af denne karakter, incl. et særdeles tiltalende udstyr.

Hans H. Worsøe

Vello Helk: Dansk Norske Studierejser fra Reformationen til Enevælden 1536–1660. Med en matrikel over studerende i udlandet. Odense Universitetsforlag 1987, 448 s. 282,80 kroner.

Læsere af Personalhistorisk Tidsskrift har gennem årene stiftet bekendtskab med Vello Helks mange artikler om danske studerende i udlandet og deres stambøger. Mange har hos Vello Helk

hentet oplysninger, som det ville være uoverkommeligt at hente andre steder fra. Nu er koncentratet af alle disse granskninger i udenlandske studentermatrikler m. m. udgivet som én stor, alfabetsk matrikel. Ved at slå op under et navn, finder man dels koncentrerede biografiske data, dels en liste over de steder, hvor Vello Helk har kunnet finde vedkommende som studerende o.l., hentet fra utallige, forskelligartede kilder. Altid med omhyggelig kildeanvisning. Den 290 sider store matrikel er ledsaget af en behandling af emnet, studierejser, i almindelighed på 6 kapitler, omhandlende baggrundsstoffet, som formår at sætte de knappe personoplysninger i det rette perspektiv. Dels behandles finansiering og formål, dels selve rejserne, universitetsstudierne og -graderne; men også betydningen af de internationale kontakter behandles. De var dengang som nu, særdeles nyttige.

Jeg er Vello Helk taknemmelig for, at han hermed har publiceret, hvad han har indsamlet til dato, fremfor at have udskudt udgivelsen til »dette eller hint dunkle spørgsmål« var blevet nærmere belyst. Dette er et problem, som mange personalhistorikere kan nikke genkendende til. Det er nemlig ofte svært at tage sig sammen til udgivelsen, fordi man til stadighed kan samle flere informationer om stoffet – altid kan undersøge en detalje yderligere.

Vi har her fået et vægtigt bidrag til uddannelsesrejsernes historie og et solidt fundament at bygge på i forbindelse med renæssancens adelige og lærde folk.

Poul Steen

Harald Ilsoe: 555 danske selvbioграфier og erindringer. En kronologisk fører med referater til trykte selvbioграфier, forfattet af personer født før 1790. 274 sider. C. A. Reitzels Forlag. 244 kr. i hellæred.

Utrolig mange danske selvbioграфier og erindringer er i tidens løb blevet trykt, uden at de er blevet registreret som andet end personalhistorie. Det er de selvfølgelig også, men nu har Harald Ilsoe med sin solide bibliografiske baggrund sat sig for i denne oversigt at præsentere de ældre danske selvbioграфier separat med referater af deres indhold, angivelse af forfatternes baggrund og oplysninger om, hvordan man kan finde dem trykt. Kun en mindre del findes som selvstændige bøger, mange er trykt som artikler i f.eks. Personalhistorisk Tidsskrift gennem tiderne. Oversigten omfatter trykte selvbioграфier, skrevet af forfattere født før 1790 – fra adelsmanden *Tyge Krabbe*, f. 1474, der beklager sig over sine genvordigheder med at være hundepasser for kong Hans, til lægprædikanten Johan Nielsen, f. 1789, som fortæller om sine år som prædikant på Fyn og Langeland. Referaterne er ordnet kronologisk. Forfattere og andre, nævnte personer kan findes via bogens personregister, de omtalte lokaliteter i et stedregister. Ved hjælp af emneregisteret kan man desuden finde f.eks. 24 selvbioграфier, skrevet af sømænd, 2 af parykmagere, 13 af soldater og 23 af kvinder. Desværre kan man i emneregisteret ikke finde præster, kapellaner og huslærere, angiveligt fordi der er for mange. Det ville dog spare den systematiske udnytter for unødigt arbejde, hvis de havde været medtaget.

I en introduktion på 35 sider belyses selvbioграфierne ud fra de typiske situationer, de er opstået i, hvormed der desuden gives bidrag til den selvbioграфiske genres historie i Danmark. Det har bl.a. vist sig, at der i sidste halvdel af 1700-tallet herskede visse betænkeligheder ved det at offentliggøre sin selvbioграф, hvad en iagttager tilskrev den nationale frygt for at vække misundelse. Alt i alt en nyttig bog. Det vil nu være spændende, om dette arbejde kunne følges op med en oversigt over de senere selvbioграфier, for ikke at nævne de mange utrykte, som findes rundt omkring i de offentlige arkiver og i privateje.

Poul Steen

Peter Jessen: Morten Wormskjold – den glemte opdagelsesrejsende. Forlaget Agitryk. 60 s. Pris: kr. 120,00.

Med Peter Jessens opgave fra Danmarks Biblioteksskole, som her foreligger på tryk, udbredes kendskabet til en ellers stort set ukendt dansk opdagelsesrejsende. Det drejer sig om botanikeren

Morten Wormskjold (1783–1845), der efter rejser til Norge og Grønland deltog i en jordomsejling med ekspeditionsskibet »Rjurik« fra 1815. Wormskjold blev under sejladsen uvenner med resten af ekspeditionens forskere og stod af på den russiske halvø Kamčatka i 1816. Det tog lang tid før han fik skibslejlighed hjem til Danmark igen, og han nåede først hjem i 1819.

Efter hjemkomsten publicerede Wormskjold ikke det store materiale han havde med sig hjem. Hans lærer J. W. Hornemann skriver i et brev, at Wormskjold »forfalder nemlig mere og mere til Egensind og Særhed, Mistroer alle Mennesker, seer suurt og taler aldrig til mig, sulter de fleste dage af Ugen. Finder dyb Viisdom i Johannes Aabenbaring og forsvarer Inquisitionen.« Morten Wormskjold døde ugift i 1845.

En stor del af bogen om Morten Wormskjold består af en bibliografi og litteraturhenvisninger. Bibliografien består stort set kun af en meget detaljeret omtale af de mange breve, Wormskjold skrev under sine rejser. Mens bibliografien er meget udførlig og oplysende, virker Peter Jessens 1. del af bogen, nemlig omtalen af Wormskjolds tilværelser, før, under og efter ekspeditionerne noget fragmentarisk. Den er tydeligvis stort set baseret på Wormskjolds egne breve og på ganske få andre breve mellem hans venner og bekendte.

Det kunne sikkert have gjort denne 1. del mere flydende og forståelig, hvis »Rjurik«-ekspeditionen var blevet sat ind i en helhed. Hvor lang tid tog tilsvarende ekspeditioner? Var forholdene specielt trange ombord på »Rjurik«? Og kunne forfatteren komme med egne betragtninger om hvorfor Wormskjold gik i stå som forsker efter hjemkomsten fra Kamčatka? Som indledning til en bibliografi er 1. del spændende nok, men som selvstændig læsning mangler helheden.

Det er spændende at få indblik i Wormskjolds liv på ekspeditionerne, og der foreligger helt klart et stort arbejde, ikke mindst på mange arkiver og biblioteker. Måske var det en idé at udgive Morten Wormskjolds breve i deres helhed?

Agnete Paaschburg

Det Danske Missionselskab. Privatarkiv nr. 10.162, udgivet ved C. Rise Hansen. 210 sider, indb. 88 kr.

I forbindelse med det af Statens Humanistiske Forskningsråd igangsatte projekt Kristen Mission og Kulturpolitik 1820–1970 har C. Rise Hansen forestået en større omordning af det ældste danske ydre-missionselskab Det Danske Missionselskabs (DMS) arkiv. Arkivet rummer materiale helt fra selskabets spæde start i 1821, men især dominerer perioden efter 1860, hvor selskabets virksomhed udstrakte til faste missionsmarker først i Sydindien og Kina, senere i Arabien, Tanzania og Grønland. Resultatet af denne nyordning er den foreliggende registratur over indholdet af arkivets ialt 456 pakker og bind samt med oplysninger om medfølgende kort og bygningstegninger.

Som hjælpemiddel til arkivets benyttede er tillige udfærdiget en nyttig kronologisk oversigt over selskabets historie, lister over formænd og bestyrelsesmedlemmer samt en fyldig bibliografi dels over missionselskabets egne udgivelser dels over den allerede udgivne litteratur om selskabet. Endvidere får vi en gennemgang af arkivets tilblivelseshistorie.

Når man først har fundet ud af at lægge syv til sideangivelsen i registraturrens indholdsoversigt, fremtræder selve registraturen på en gang både overskuelig og detaljeret. Her er opført arkivalier fra DMS daglige bestyrelsesarbejde: forhandlingsprotokoller, kopibøger og korrespondance bl.a. med tilsvarende selskaber i udlandet samt materiale fra selskabets udgivelsesvirksomhed. En større gruppe personalesager indeholder især ansættelses- og afskedigelsessager af missionærer. De enkelte personalesager er ordnet gruppevis alfabetisk, hvilket muliggør en hurtig orientering. En del korrespondance med de lokale danske DSM-kredse, der dannede baglandet for udsendelsen af missionærer, er ordnet topografisk.

Den konkrete missionsvirksomhed møder vi i den omfattende brevveksling mellem de udsendte missionærer på missionsstationerne og DMS eller de lokale danske missionskredse. Dette materiale kan for den nyere tid suppleres med de hjemsendte lokalarkiver dvs. arkivalier, der er produceret på missionsmarken, men som senere er indgået i DMS arkiv. Interessant er f.eks. mis-

sionær Axel Christensens arkiv med en fyldig korrespondance med andre missionærer og venner i Østen og Danmark i perioden 1941–1951, medens han var udsendt som missionær i Kina. Dette materiale er tilgængeliggjort ved en komplet liste over brevskriverne. Af indledningen (s. 27) fremgår det dog, at andre missionærers private papirer og korrespondance, afleveret til DMS arkiv på opfordring af DMS, af Rigsarkivet er udskilt som selvstændige personarkiver. Registraturen indeholder mærkeligt nok ingen fortegnelse over disse udskilte personarkiver.

Med DMS centrale placering i nyere tids kirkeliv og selskabets vide kontaktflade ud til de lokale missionskredse rummer arkivet ikke blot materiale til belysning af missionsvirksomhedens historie, men også til den almindelige kirke- og personalhistorie.

Sidsel Eriksen

Jens Kongsted Lampe: Skivholme og Skovby sognes historie fra oldtid til nutid. Forlaget Chronos. Århus. Indb. 246 s. kr. 175.

Det er ikke meningen, at Personalhistorisk Tidsskrift vil begynde at omtale alle sognehistorier, selvom der som bekendt er nær tilknytning mellem lokalhistorie på den ene side og personal- og slægtshistorie på den anden. Engang i mellem kan man imidlertid godt gøre en undtagelse, dels for at minde om, at slægtshistorikere skal være opmærksomme på disse udgivelser, dels for at pege på værker, hvor det personalhistoriske er fremtrædende, eller hvor der er skabt noget nyt.

Jens Lampe har skrevet en pædagogisk, letlæst og meget oplysende sognehistorie, og overalt er de valgte eksempler belagt med personernes navne, som gør det muligt for slægtshistorikere med tilknytning til sognet at »gå på jagt« med stor chance for at finde noget af interesse, ikke mindst takket være det omfattende navneregister med ikke færre end godt 1160 navne, hvoraf den overvejende del er lokale. Som noget af en nyskabelse afsluttes sognehistorien med et lille kronologisk opstillet sognebiografisk leksikon omfattende 39 »enere«, hvoraf en lille halv snes er nulevende. Der er altså tale om andre end de obligatoriske præste- og degnebiografier. Bogen kan bl.a. derfor anbefales til nærmere studium, ikke blot for alle med tilknytning til sognene, men også for dem, der interesserer sig for forholdet mellem lokalhistorie og personal-/slægtshistorie. Der kan være inspiration at hente.

Hans H. Worsøe

T. Rugholm, F. Aa. Winther og N.-E. Winther, Aarhus – Winther-Slægten. En Materialesamling. Kävlinge 1986 eget forlag. 200 sider.

Denne materialesamling er baseret på et ikke tidligere publiceret manuskript, skrevet af nu afdøde pastor emeritus T. Rugholm. Det omhandler mandslinier for slægten Winther, med udgangspunkt i Epitafiet som købmand i Aarhus Rasmus Pedersen Thestrup i 1641 ophængte i Maarslet Kirke.

Personerne er ordnet efter generationsmetoden, med numre til de enkelte personer.

De to udgivere har tilføjet en svensk sidegren efter Peter Julius Winther nr. 162, F. 1.2.1814 Kbh. Det får betydning for nummereringen, som er foretaget af T. Rugholm, idet det herved blev nødvendigt at indsætte nye numre efter 10. slægtled.

Da de to udgivere ikke er bosiddende i Danmark, er der ikke foretaget studier i danske arkiver. Udgiverne påpeger selv i forordet, at dette kan være et problem. Udgiverne har også omskrevet enkelte af de ældste slægtleds historie.

Materialsamlingen lider desværre lidt under et par små fejl. Registret kunne godt have været lidt mere udbygget. Der mangler henvisninger mellem de enkelte generationer. Jeg havde også gerne set en skematisk slægtsoversigt således, at man bedre kunne se sammenhænge mellem de

enkelte generationer. Af praktiske småting skal det nævnes at trykket enkelte steder står noget svagt, og at der mangler en paginering.

Når dette er sagt, skal det understreges, at dette arbejde vil få betydning som et hjælpemiddel for de som beskæftiger sig med denne store slægt. Der vil formodentlig tilflyde de to forfattere en strøm af store og små rettelser. Undertegnede har allerede modtaget 7 sider trykte rettelser og tilføjelser fra udgiverne. Disse rettelser er, såvidt jeg ved, udsendt til alle købere af bogen.

Claus M. Pedersen

Mennesker i Danmarks og Europas Middelalder, redigeret af Brian Patrick McGuire, C. A. Reitzels Forlag 1986, 288 sider, 160 kroner.

Denne bogs personer levede i middelalderen. Alligevel kan den sige os noget i dag – på to planer: dels bringer den os ind på livet af middelaldermennesket, dels giver den os, som personalhistorikere, en række forbilledlige eksempler på, hvorledes man iklæder arkivernes persondata kød og blod, så det bliver til mennesker.

14 universitetsforskere har kastet den indforståede, faglige kappe af sig og skriver i et befriende, ukunstlet sprog. Bogen består af 14 selvstændige artikler, som dog alle har det til fælles, at de på en populær måde tager udgangspunkt i enkelte mennesker fra middelalderen, som herigennem gøres levende for os. *Populær* skal forstås positivt, som en tekst, der er let at forstå, ikke er for akademisk.

Knud Prange skriver om Johanne Hansdatter Podebusk og nogle af hendes kvindelige slægtninge i 1400-tallets Danmark. *Jørgen Nybo Rasmussen* skriver om Broder Esger – provincialminister for franciscanerprovincen Dacia 1406–1432. *Poul Nilsson* skriver om tre bønder i 1100-tallets Danmark, Api, Broder Martin og Plov. I denne artikel fortælles bl.a. om forholdet mellem klosteret og de lokale bønder, om fejde og mandebod og om bondens fællesskab i middelalderen. Lad os få mere af den slags – men også gerne fra senere tidsperioder, hvor kilderne flyder lidt rigeligere.

Poul Steen

Hans H. Worsøe: Find dine rødder. Politikens håndbog i slægtshistorie. Politikens forlag 1987. 215 s. Pris kr. 188.

Den stigende folkelige interesse for slægtshistorie har i den sidste snes år givet anledning til en række nye grundbøger om emnet. Sidste skud på stammen er Hans H. Worsøes »Find dine rødder«, der kan betragtes som en afløser for hans egen »Slægtshistorie – en vejledning« fra 1973. Den nye håndbog er dog stærkt omredigeret og udvidet i forhold til den gamle vejledning.

»Find dine rødder« henvender sig til alle interesserede, ikke mindst læsere uden boglig uddannelse. Mange mennesker nærer en vis ærefrygt over for offentlige arkiver, så der skal meget til for at overtale dem til at begive sig hen til et arkiv. I håb om at fjerne nogle af disse blokeringer giver Worsøe en indgående beskrivelse af rigs- og landsarkivernes indretning samt af de praktiske problemer, man kommer ud for som arkivgæst. Han fortæller også i et par meget interessante afsnit om de lokalhistoriske arkiver og deres anvendelsesmuligheder. Som så mange andre steder i bogen er oplysningerne her ført helt up-to-date.

Næst efter arkivbesøg er navneskikken og kirkebøgerne de emner, som bliver behandlet mest detaljeret. De to kapitler, der efter min mening er bogens bedste, er begge krydret med en del spændende kultur- og socialhistoriske oplysninger. Desuden giver Worsøe en pædagogisk demonstration af slægtshistorisk arbejdsmetode, idet han følger en udvalgt slægt gennem diverse fynske kirkebøger. Senere i bogen ser vi så, hvad folketællinger, lægdsruller, skifter m.m. kan oplyse om samme slægt.

Ud over de traditionelle slægts- og lokalhistoriske kilder afsættes der en del plads til omtale af

breve, dagbøger, memoirer og andre kilder, som kan give forfædrene mere »kød og blod«, men som det ofte er ret vanskeligt at støve frem på arkiverne. Forfatteren giver også en del gode råd vedr. billedsøgning.

Et af bogens sidste kapitler bærer overskriften »Særlige problemer«. Her fortælles der bl.a. om børn født uden for ægteskab – et emne, som var meget forsømt i Worsøes gamle vejledning, men forfatteren har dog siden rådet bod på denne mangel med en fortrinlig artikel i *Personalhistorisk Tidsskrift* 1979.

Med de mange kontante oplysninger kan det ikke undgås, at bogen visse steder får et vist opremsningspræg, og især synes jeg, at det afsluttende kapitel om ind- og udvandringshistorie er for komprimeret. Jeg havde også gerne set, at der var blevet viet nogle flere sider til skifter og ejendomskilder. I den forbindelse savner jeg en beskrivelse af arveprincipper i de gamle danske by- og landbosamfund.

Kritikpunkterne er få og små, og de må ikke fordunkle, at der er tale om en meget velskrevet bog. Den egner sig ikke blot til opslagsværk, men tåler også at blive læst i sammenhæng, hvilket man ikke kan sige om alle håndbøger i slægtshistorie! De mange illustrationer bidrager bestemt også til et positivt helhedsindtryk. Billederne er valgt med stor omhu og fantasi, og billedteksterne er ofte meget instruktive og underholdende. Desuden er bogen udstyret med gode litteraturhenvisninger samt en nyttig adresseliste over slægtshistoriske foreninger i Danmark.

De mange praktiske råd gør bogen egnet ikke bare til kursusbrug, men også til selvstudium. For den mere erfarne slægtsforsker, vil den imidlertid ikke kunne erstatte Fabritius' og Hatts gamle »bibel«, »Håndbog i slægtsforskning«. Ligeledes vil Worsøes »Slægtshistorie i Sønderjylland« fremdeles stå som grundbogen for den, der arbejder med slægtsforskning syd for Kongeåen.

Jørgen Mikkelsen

J.G.J. van Booma: Genealogisch onderzoek in Duitsland. Centraal bureau voor genealogie. 's-Gravenhage 1987. 152 s. DM 27,30.

Befolkningsvandringerne mellem det nuværende Holland og Tyskland har gennem tiderne været så omfattende, at der i Holland findes en særlig genealogisk forening, eller arbejdsgruppe, der beskæftiger sig med at udrede disse tråde, og så omfattende, at der nu på hollandsk har kunnet udsendes en særlig lærebog i genealogiske undersøgelser i Tyskland. Der er tale om en grundig og meget omfattende vejledning forfattet af lederen af det genealogiske centralbureau, van Booma. Hovedvægten er lagt på forholdene i de dele af Tyskland, hvorfra den største indvandring er kommet til Holland, men omfatter ellers hele Tyskland. Den er pædagogisk lagt til rette og starter med, hvorledes man går fra det hollandske kildemateriale til det tyske, hvorefter følger en gennemgang af reglerne for benyttelse på de tyske arkivers læsesale. Derefter gennemgås den borgerlige registrering, øvrige kilder i arkiver og på biblioteker samt hjælpevidenskaberne. Bogen afsluttes med adresselister over arkiver og foreninger samt registre.

For den, der kan læse hollandsk, er den et fortrinligt hjælpemiddel, og selv med et ganske lille kendskab til dette sprog, kan man godt have nytte af at stifte bekendtskab med bogen.

Det er nu ti år siden, at Henning Jensen udsendte sin praktiske lille oversigt »Adresselister over tyske genealogiske foreninger etc.« og inden for denne periode er der sket adskillige ændringer. De mange danske slægtsforskere med tyske aner vil derfor også kunne finde hjælp her, og måske er deres tal så stort, at man kunne tænke på, om bogen kunne omarbejdes til danske forhold eller uddrag af den udsendes på dansk? Ideen gives hermed videre med den tilføjelse, at det vides, at forfatteren, van Booma, vil være positivt indstillet på et samarbejde.

Bogen kan rekvireres ved at indsætte DM 27,30 på tysk postgirokonto Essen 2275 26-436 Centraal bureau voor Genealogie med angivelse af CB-Reihe 9.Gen.Onderzoek Duitsland, og formentlig også ved direkte henvendelse til Centraal bureau, postbus 11755 NL 2502 AT 's-Graven-

hage. Det skal sluttelig bemærkes, at Centraal Bureau har udgivet en række andre håndbøger og vejledninger, bl.a. en fortegnelse over de bevarede hollandske kirkebøger, samt at man ved henvendelse også kan få praktiske anvisninger for studier i hollandsk genealogisk materiale.

Hans H. Worsøe

SAMFUNDET FOR DANSK GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

Bestyrelsen pr. 1. april 1988:

Finn Andersen (sekretær), Grysgårdsvej 2, 2400 København NV.

Nils G. Bartholdy, Schlegelsallé 1, 1807 København V.

Sv. Cedergreen Bech, Søtoften 21, 2820 Gentofte.

Ida Dybdal, Østerbrogade 44, 2100 København Ø.

Knud J.V. Jespersen, Teglbakken 46, 5690 Tommerup.

Lise Lund (kasserer), Filosofgangen 23, 2., 5000 Odense C.

Knud Prange (næstformand), Degnemoseallé 26, 2700 Brønshøj.

Poul Steen (redaktør), Rudersdalsvej 52, 2840 Holte.

Hans H. Worsøe (formand), Tækkerløkke 34 A, 6200 Åbenrå.

Brug vedlagte bestillingskort til Samfundets publikationer. Ekstra eksemplarer kan erhverves hos sekretæren og formanden.

Abonnement på *Hvem forsker Hvad* kan bestilles ved henvendelse til:
HVEM FORSKER HVAD, Christian Xs Vej 27, 8260 Viby,
hvor også ældre årgange kan købes.

Personalhistorisk Tidsskrift

udgives af *Samfundet for dansk genealogi og personalhistorie*, hvis formand er landsarkivar, cand.mag. Hans H. Worsøe, Tækkerløkke 34 A, 6200 Åbenrå. Tidsskriftet redigeres af Samfundets skriftsudvalg ved redaktøren, cand.phil. Poul Steen, til hvem manuskripter bedes indsendt.

Abonnement kan kun tegnes ved indmeldelse. Foreninger og biblioteker kan optages som medlemmer. Indmeldelse sker ved henvendelse til sekretæren, arkivsekretær Finn Andersen, Grysgårdsvej 2, 2400 København NV, eller kassereren, Lise Lund, Filosofgangen 23, 2., 5000 Odense C.

Vejledning til forfatterne

Manuskripter indsendes til redaktionen i ét eksemplar, idet det forudsættes, at forfatteren selv beholder en kopi. Redaktionen påtager sig iøvrigt intet ansvar for indsendte manuskripter, billeder m.v.

Manuskripterne maskinskrives på A4-ark med normal linieafstand (1½ linieafstand) og bred margin. Noterne skrives for sig og nummereres fortløbende. Håndskrevne rettelser bør ikke forekomme. Forslag til evt. illustrationer og undertekster hertil vedlægges. Når manuskriptet er godkendt, og korrektur foreligger, kan rettelser mod manuskriptet, herunder udvidelse af tekst eller noter, ikke påregnes fulgt af redaktionen. Efter reentrykning har fundet sted, får forfatteren tilsendt 25 særtryk af artiklen gratis. Større oplag af særtryk kan bestilles og leveres efter regning.

Anmeldelser bør normalt ikke overstige en side og forsynes med overskrift, indeholdende forfatternavn, bogtitel, evt. undertitel, udgivelsessted og -år, forlag, sideantal og pris.

Redaktionens adresse: Poul Steen, Rudersdalsvej 52, 2840 Holte.

Udgivet med støtte af Statens humanistiske forskningsråd og Alfred Goods Personalhistoriske Fond.

Sats: Syfoma Sats, Svendborg

Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a-s

DIS-Danmark

ISSN 0300-3655